

PORIN METSÄ - NEUVOTELTU MAISEMA

Essi Lindberg

Porin kaupunkisuunnittelu 31.12.2006
Porin kaupunkisuunnittelusarja C59/2006

PORIN METSÄ - NEUVOTELTU MAISEMA

Essi Lindberg

Ympäristöministeriö on hankerahoituksella tukenut tämän julkaisun tuottamiseksi tehtyä tutkimusta ja julkaisun painatusta.

Porin kaupunkisuunnittelu 31.12.2006
Porin kaupunkisuunnittelusarja C59/2006

Painos 500 kpl

Julkaisija

Porin kaupunkisuunnittelu

Valtakatu 4, 28100 Pori

Puh. (02) 621 1600, fax (02) 621 1607

sähköposti: kaupunkisuunnittelu@pori.fi

<http://www.pori.fi/kaavoitus>

<http://www.pori.fi/kaupunkisuunnittelu>

etukannen kuva: Satakunnan Museon kokoelmat

ISBN 952-5414-47-7

ISSN 0358-576X

Eura Print Oy 2006

SAATTEEKSI

Keväällä 2002 perustettu Porin kansallinen kaupunkipuisto käsittää kaupunkiluonnon monimuotoisuuden säilyttämisen kannalta tärkeitä luonnonalueita, arvokasta rakennusperintöä ja puistoarkkitehtonisesti ja esteettisesti merkittäviä puistoja. Ne muodostavat yhtenäisen viherkäytävän kaupunkirakenteen sisällä. Kaupunkipuiston luonnetta korostaen ydinkeskustan puistot ja arvokkaat rakennetut alueet yhdistävät Kokemäenjoen suiston ja Porin metsän.

Porin metsä on luonnollinen osa Porin kansallista kaupunkipuistoa. Vuosien mittaan Porin metsä on erilaisissa valintatilanteissa pyhittynyt virkistäytymispaikkana. Siellä tehdyt toimenpiteet ovat nostaneet voimakkaita tunteita ja reaktioita.

Porin kansallisen kaupunkipuiston kehittämistoimenpiteitä ohjaa hoito- ja käyttösuunnitelma. Osana valmistelutyötä käynnistettiin vuonna 2005 kaksivuotinen Porin metsän tutkimus- ja kehittämishanke, joka tähtää metsäluonnon monimuotoisuuden, maisemanhoidon ja virkistyskäytön yhteen sovittamiseen. Työn ovat rahoittaneet ympäristöministeriö ja Porin kaupunki. Tehtävä on täsmentynyt Porin metsän hoidon, intensiivisen virkistyskäytön, alueen maisemiarvojen, kulttuuriperinnön ja luonnon monimuotoisuuden yhteensovittamiseen. Tutkimus- ja kehittämistyö jaettiin kolmeen eri teemaan, joista tämä julkaisu keskittyy Porin metsän maisemaan, sen historiaan, kulttuuriperintöön ja virkistyskäyttöihin ennen ja nyt. Porin metsä - neuvoteltu maisema -julkaisun teki Porin kaupunkisuunnittelussa vuosina 2005-06 Essi Lindberg Pro gradu -opinnäytetyönään Turun yliopiston kulttuurituotannon ja maisemantutkimuksenlaitokselle.

Porin kansallinen kaupunkipuisto turvaa asukkaille ja Porissa vieraileville monimuotoisen ja monipuolisen ympäristön. Porin kansallisen kaupunkipuiston kehittämisessä koetaan tärkeäksi kasvattaa asukkaiden tietoisuutta omasta elinympäristöstään ja suhteestaan paikkaan ja samalla nostaa sen arvostamista. Essi Lindbergin tekemä tutkimustyö edesauttaa tavoitteen täyttymistä hienovaraisesti ja taidolla maalatulla kuvalla Porin metsän maiseman ja kulttuuriperinnön historiasta, nykytilasta ja tulevaisuudesta.

Porissa joulukuussa 2006

Kaupunkisuunnittelupäällikkö Olavi Mäkelä

Sisällys

1. JOHDANTO	1
1.1 Lähtökohdat ja tutkimustehtävä	1
1.2 Muuttuva Porin metsän maisema: Kohteen rajaus, käsitteet ja lähestymistavat	2
1.3 Tutkimusmenetelmät ja aineistot	3
1.4 Tutkimuksen kulku	6
2. MAISEMAN HISTORIAT - MAANKÄYTTÖJEN MUUTOKSET JA MURROKSET PORIN METSÄSSÄ 1600-LUVULTA NYKYPÄIVÄÄN	8
2.1 Yhteislaidunnusta ja vuokratilajelyä kaupungin mailla 1600-1930	8
2.2 Teollisuus jättää jäljen 1850-1940	10
2.3 Talousmetsänhoitoa 1900-2002	13
2.4 Ilmailuliikenne maisemassa 1939-	13
2.5 Urheilukeskus ja metsän uuden roolin kehittyminen 1950-	14
2.6 Porin metsä osaksi Porin kansallista kaupunkipuistoa 2002-	17
3. "TÄRKEINTÄ EI OLE PÄÄMÄÄRÄ, VAAN LIIKE" - METSÄ TOIMINNAN TILANA	18
3.1 Käyttäjien kirjoja	20
3.1.1 Liikunnan harrastajia sauvakävelijöistä suunnistajiin	21
3.1.2 Hyötykäyttöjä - marjametsään ja ympäristöstä oppimaan!	23
3.1.3 Työn maisemat	23
3.1.4 Spontaaneja tilakäytäntöjä	24
3.2 Reittiverkosto sosiaalisen maiseman rakentajana	26
3.2.1 Nimetyt ja merkityt reitit	27
3.2.1.1 <i>Ulkoilutie eli Katinkurun polku</i>	29
3.2.1.2 <i>Valaistu kuntorata ja hiihtolatu</i>	30
3.2.1.3 <i>Veteraanilenkki</i>	31
3.2.1.4 <i>Maastolenkki</i>	32
3.2.2 Erikoiskäyttäjien reitit	33
3.2.2.1 <i>Hevosura</i>	33
3.2.2.2 <i>Hevostiet</i>	34
3.2.2.3 <i>Koirapolku</i>	34
3.2.3 Nimeämätön polkuverkosto	35
3.3 Käyttöjen ajallisuus	35
3.3.1 Vuodenajat tilakäytäntöjen jäsentäjänä	35
3.3.2 Valaistus luo turvallisuudentunnetta	37
4. MISTÄ ON PORIN METSÄ TEHTY? - PAIKAT JA MAISEMAN MUITA KERROSTUMIA	39
4.1 Isomäen kansanpuisto	40
4.1.1 Isomäki	40
4.1.2 Maauimala ja maauimalan ympäristö	41

4.1.3 Isomäen leirintäalue	42
4.1.4 Vihreä Teatteri	42
4.1.5 Porin urheilukeskus	44
4.1.5.1 <i>Urheilustadion ja kenttäalueet</i>	44
4.1.5.2 <i>Vanha Jäähalli</i>	44
4.1.5.3 <i>Tennishalli</i>	45
4.1.5.4 <i>Karjuhalli, harjoitushalli, tekojäärata ja Karjuhallin lammet</i>	45
4.2 Vähämäen metsä	45
4.2.1 Vähämäki	45
4.2.2 Vähämäen puisto eli lentokentän alue	46
4.2.2.1 <i>Porin jousiampujien harjoitushalli ja -kenttä</i>	46
4.2.2.2 <i>Moukaripörssi</i>	48
4.2.2.3 <i>Koristelampi - rakennettua kauneutta</i>	48
4.2.3 Porin ratsastajien tallirakennus ja maneesi	52
4.3 Sotamuistoja lehtipuuvyöhykkeellä	52
4.4 Tekomäet	53
4.5 Reunavyöhyke ja Pauli Siljamäen muistometsikkö	54
4.6 Porin metsän eteläosa	56
4.6.1 Mäntymäki	56
4.6.2 Korpivyöhyke	57
4.6.2.1 <i>Piilotiet ja sirpalesuojat</i>	57
4.6.2.2 <i>Pinomäki ja Ilmailuopiston ympäristö</i>	58
4.6.2.3 <i>Väisäsen lammet</i>	59
4.6.3 Pinomäen kylä	59
4.6.3.1 <i>Pinomäen pika-asutusalue ja yhteisö</i>	60
4.6.3.2 <i>Pinomäen koulu</i>	62
4.6.4 Katinkurun maja ja ampuma-alue	62
4.7 Kadonneet paikat	63
4.7.1 Tiilimäen urheilukenttä	64
4.7.2 Golfkenttä ja metsänvartijan mökki	66
4.7.3 Laululava	67
5. JOHTOPÄÄTELMÄÄ JA POHDINTAA - ELETTY PORIN METSÄ	69
5.1 Maankäytön historian koko kuva	70
5.2 Liikkeellä metsässä	73
5.3 Kertomus paikoista	76
5.4 Eletty Porin metsä on neuvoteltu maisema	83
5.5 Historia ei loppu, edessä tulevaisuus	83
LÄHTEET JA KIRJALLISUUS	87
LIITTEET	95
Liite: 1. Porin metsä -kyselylomake	
Liite: 2. Porin metsän ulkoilupalvelut -kartta	

LUETTELO KAAVIOSTA, KARTOISTA JA KUVISTA

KAAVIOT

- Kaavio 1.** Pylväsdiagrammi kuvaa niitä rooleja ja funktioita, joita Porin metsällä on sen käyttäjille.
- Kaavio 2.** Diagrammi kuvaa käyttäjäkyselyn vastaajien toimintaa Porin metsässä.
- Kaavio 3.** Taulukossa on esitetty Porin metsä -kyselyyn vastanneiden ikäjakauma prosentteina.

KARTAT

- Kartta 1.** Porin metsän yhteislaidun. Karttalähteet: Pohjakartta © Maanmittauslaitos lupanro PISA/140/2006. Senaatin kartasto vuodelta 1907. Kansallisarkiston kokoelmat. Historialliset paikkatiedot ja lisäykset Essi Lindberg.
- Kartta 2.** Kartta Porin kaupungin tiluksista vuodelta 1897. Satakunnan Museon arkisto. Kuvan rajaus Essi Lindberg.
- Kartta 3.** Senaatin kartasto vuodelta 1907. Kansallisarkiston kokoelmat. Kuvan rajaus Essi Lindberg.
- Kartta 4.** Yrjö Lindegrenin alkuperäinen suunnitelma Porin urheilukeskuksesta vuodelta 1950. Suomen Rakennustaiteen Museon kokoelmat.
- Kartta 5.** Kartta Porin metsän nimetyistä poluista. Essi Lindberg. Pohjakartta © Maanmittauslaitos lupanro PISA/140/2006.
- Kartta 6.** Teemakartta Porin metsän valaistuista poluista. Essi Lindberg. Pohjakartta © Maanmittauslaitos lupanro PISA/140/2006.
- Kartta 7.** Teemakartta kuvaa Porin metsän mäkiä. Essi Lindberg. Pohjakartta © Maanmittauslaitos lupanro PISA/140/2006.
- Kartta 8.** Teemakartta kuvaa Porin metsän lampia. Essi Lindberg. Pohjakartta © Maanmittauslaitos lupanro PISA/140/2006.
- Kartta 9.** Porin metsän äänimaisema. Kartta kuvaa aluetta ympäröiviä, keskeisimpiä melulähteitä. Pohjakartta © Maanmittauslaitos lupanro PISA/140/2006.
- Kartta 10.** Teemakartta Porin metsän paikoista ja alueista. Essi Lindberg. Pohjakartta © Maanmittauslaitos lupanro PISA/140/2006.
- Kartta 11.** Teemakartta "Porin metsän koetut paikat". Essi Lindberg. Pohjakartta © Maanmittauslaitos lupanro PISA/140/2006.

KUVAT

- Kuva 1. Näkymiä Porin metsään eri vuodenaikoina. Eino Miettinen.
- Kuva 2. Kuvitettu ja koettu Porin metsä. Kuvassa 6-luokkalaisten tytön piirros Porin metsästä.
- Kuva 3. Porin metsän reittejä heinäkuussa 2005. Essi Lindberg.
- Kuva 4. Ilta-aurionvalossa kylpevä kärpässieni elokuussa 2005. Essi Lindberg.
- Kuva 5. Porin Isomäen maauimala kesähelteellä heinäkuussa 2006. Essi Lindberg.
- Kuva 6. Isomäen leirintäalue käytössään 1960-luvulla. Satakunnan Museon kokoelmat.
- Kuva 7. Porin Vihreä Teatteri. Satakunnan Museon kokoelmat.
- Kuva 8. Porin Jousiampujien vanha harjoitushalli. Porin Jousiampujat ry:n arkisto. (PJAA)
Kuvan on digitoinut Essi Lindberg.
- Kuva 9. Porin jousiampujien uusi harjoitushalli rakenteilla. Porin Jousiampujat ry:n arkisto.
Kuvan on digitoinut Essi Lindberg.
- Kuva 10. Kuvassa niin sanottu moukaripörssi kesällä 2005. Taustalla matalan puuston vyöhyke. Essi Lindberg.
- Kuva 11. Kuvitettu ja koettu Porin metsä. Kuvassa 6-luokkalaisten pojan kertomus ja piirros Porin metsästä.
- Kuva 12. Kuvitettu ja koettu Porin metsä. Kuvassa 6-luokkalaisten tytön kertomus ja piirros Porin metsästä.
- Kuva 13. Porin metsän Tekolampi kesällä 2005. Essi Lindberg.
- Kuva 14. Tekomäen laelta otetussa kuvassa näkyy alueen niittykasvillisuutta. Kuva on kesältä 2005. Essi Lindberg.
- Kuva 15. Pinomäen koulun lähellä sijaitseva lampi. Essi Lindberg.
- Kuva 16. Kuvassa niin kutsutut "Väisäsen lammet". Essi Lindberg.
- Kuva 17. Ulkoilutienristeys Pinomäen koulun lähellä 16.8.2006. Essi Lindberg.
- Kuva 18. Metsähartauspaikka ja vanha perunakuoppa 16.8.2006. Essi Lindberg.
- Kuva 19. Tiilimäen urheilukenttä 1. Satakunnan Museon kokoelmat.
- Kuva 20. Tiilimäen urheilukenttä 2. Satakunnan Museon kokoelmat.
- Kuva 21. Vappukulkue poseeraa Tiilimäellä. Satakunnan Museon kokoelmat.
- Kuva 22. Porin kaupungin 400-vuotisjuhlakulkue. Satakunnan Museon kokoelmat.
- Kuva 23. Tanssia laululavalla. Satakunnan Museon kokoelmat.
- Kuva 24. Mäntyjä maauimalan vieressä. Essi Lindberg.

1. JOHDANTO

Porin metsän virkistysalue sijaitsee Porin keskustan eteläisellä reunalla. Alue on monipuolisten virkistystoimintojen paikka, metsäinen saareke kaupunkikeskustan tuntumassa, joka on tärkeä ulkoilu- ja urheilupalvelujen tarjoaja Porin kaupungissa. Alue vetää päivittäin suuren joukon käyttäjiä ja se on aktiivisessa, ympärivuotisessa käytössä.

”Ensimmäistä kertaa Porin metsässä pistäytyessä saa vaikutelman arkisesta ulkoilumetsästä. Metsäalue alkaa pohjoisessa Isomäestä tiheään polveilevalla polkuverkostolla, joka luo fyysisesti tunnistettavan ja turvallisen, kaupunkimaisen liikkumistilan varsinaisen Isomäen urheilukeskuksen jatkoksi. Hoidetuin, pääosin puru- ja sorapinnoitteisin ja osittain valaistu in reitein kaupunkimainen ympäristö ulottaa lonkeronsa pitkälle havumetsän siimekseen, metsään, joka etelään päin kuljettaessa muuttuu vähitellen yhä korpimaisemmaksi ja yhä luonnonmukaisemmaksi. Maisemallinen ero metsän eri vyöhykkeiden sisällä on silmiinpistävä. Isomäen poluilla ohi hölkkävien ihmisten tarkkailuun keskittynyt vieras saattaa huomata puoli tuntia käveltyään saapuneensa metsään. Yhtäkkiä ympärillä laulavatkin linnut eikä ketään näy enää missään. Ja mitä syvemmälle metsään sukeltaa, sen nopeammin tuntuvat tihenevän myös reittien varsien maisemat. Ja mitä tarkemmin ohi vaihtuvien maisemien tarkkailuun keskittyy, sitä paremmin voi havaita sekä metsätyyppien muutoksen että lempeiden maastonmuotojen yllättävääkin vaihtelevuutta. Urbaanit äänet, kuten läheisiltä teiltä kantautuva liikenteen melu tai lentokentälle laskeutuvan lentokoneen suhina, saattavat kuulua välillä selkein taustalla välillä vaimentuen, ikään kuin todisteena siitä, että kaupunki on koko ajan lähellä.”¹

Porin metsän sisällä tilaa jäsentää runsas polkuverkosto ja alueen toiminnallista lähimaisemaa rakentavat ensisijassa reiteillä kulkevat ihmiset. Porin metsä on mitä moninaisimpien tilakäytäntöjen risteys. Pienen seurantaotoksen voi tehdä helposti saapumalla itse paikalle vuodenajasta riippumatta. Kun kävelee alueen reiteillä ja tarkastelee urheilupaikkojen kirjoa, yllättyy siitä paikkojen ja käyttötapojen määrästä, joka Porin metsän maisemaan lomittuu. Porin kaupungin vapaa-aikaviraston WWW-sivulta saa nopeasti kuvan siitä suuresta urheiluseurojen ja lajien edustajien määrästä, joka Porin metsän alueella toimii. Porin metsästä tarjolla olevat ulkoilupalvelu- ja suunnistuskartat todistavat samaa. Ne osoittavat käyttöjen monipuolisuuden ja auttavat erottamaan keskenään alueen tiheästi ja harvoin käytetyt alueet.

1.1 Lähtökohdat ja tutkimustehtävä

Toukokuussa 2002 Ympäristöministeriön päätöksellä Porin metsä liitettiin yhteen muiden Porin kaupungin tärkeimpien viheralueiden kanssa. Kokonaisuudesta muodostettiin Porin kansallinen kaupunkipuisto. Tavoitteena oli toteuttaa kaupunkisuunnittelua kulttuuri- ja luonnonperinnön vaalimisen lähtökohdista.² Porin kansallisen kaupunkipuiston perustamisen myötä Porin kaupunki sitoutui huolehtimaan alueen kulttuurihistoriallisten arvojen, sekä eheidän maisema- ja luontokokonaisuuksien säilymistä myös tuleville sukupolville.

Vuonna 2004 julkaistiin *Suistolaisten puisto* -niminen Porin kansallisen kaupunkipuiston historiasta ja maisemasta kertova artikkelikokoelmamuotoinen tutkimus, joka keräsi yhteen kulttuurihistoriallista taustatietoa Porin kansallisen kaupunkipuiston alueesta uuden hoito- ja

---

¹ Omat muistiinpanot, 9.10.2005.

² Uuden maankäyttö- ja rakennuslain mukainen kansallinen kaupunkipuisto voidaan perustaa alueelle, jossa on säilynyt luonnon- ja kulttuuriperinnön puolesta valtakunnallisesti arvokkaita viheralueiden ja historiallisten ympäristöjen kokonaisuuksia.

käyttösuunnitelman laatimisen pohjaksi.³ Julkaisuprojektin jatkona keväällä 2005 Porin kaupungin kaupunkisuunnitteluosastolla⁴ käynnistettiin kaksivuotinen *Metsäluonnon monimuotoisuuden, maisemanhoidon ja virkistyskäytön yhteensovittaminen Porin kansalliseen kaupunkipuistoon kuuluvassa Porin metsässä* -tutkimus- ja kehittämishanke. Hankkeen tarkoituksena oli keskittyä Porin kansallisen kaupunkipuiston eteläisimpään osaan eli Porin metsän virkistysalueeseen ja sen tulevaisuuden kehittämiseen. Tämä tutkimus liittyy kyseiseen hankkeeseen maiseman, sen historian ja kulttuuriperinnön sekä virkistyskäyttöjen osalta.⁵ Selvitystyö kasvoi puolessatoista vuodessa Pro gradu -opinäytetyön laajuiseksi tutkimustehtävän pysyessä alusta asti samana: Projektin lähtökohdat huomioiden halusin tuottaa tutkimustietoa suunnittelua palvelevassa muodossa Porin metsän maisemanhistoriasta⁶, maiseman kulttuuriperinnöstä⁷ ja nykykäytöistä⁸, sekä nykymaiseman muista kulttuurisista merkityksistä⁹. Tutkimustehtäväni on koota yhteen edellä mainitut teemat eli nykyhetken lähtökohdista tarkasteltuina rakentaa kollaasinomaisesti jäsenelty kokonaiskuva Porin metsän maisemasta, sen ominaisuuksista ja rooleista ennen ja nyt. Tutkimustehtävä mielessäni muotoilen omat pääkysymykseni. **Porin metsän maisema ja sen merkitykset: Millainen on Porin metsän maiseman historia? Millainen on Porin metsän historiallinen nykymaisema? Millainen Porin metsä on elettyä ja koettuna maisemana?**

1.2 Muuttuva Porin metsän maisema: Kohteen raja, käsitteet ja lähestymistavat

Porin metsä on yksi Porin kaupungin viherverkkorakenteen merkittävimmistä, yksittäisistä ulkoilu- ja virkistysalueista.¹⁰ Tässä tutkimuksessa en ole halunnut maantieteellisesti rajata Porin metsää pelkästään Porin Kansallisen kaupunkipuiston sisään jäävälle alueelle, sillä kansallisen kaupunkipuiston rajausta voidaan pitää ainoastaan Porin metsän uusimpana historiallisena kerroksena.¹¹ Päätös olla rajaamatta aluetta tarkasti etukäteen johtuu suoraan tutkimukseni kysymyksenasettelusta: Yhtäältä alue on tunnettu Porin metsänä vain vähän aikaa, toisaalta Porin metsän virkistysalue on nykyäänkin fyysisesti laajempi alue kuin se, mikä jää varsinaisen Porin Kansallisen kaupunkipuiston rajojen sisään.¹² Virkistyksellisistä ja kulttuurisista arvoista

³ Häyrynen 2004, 8-11.

⁴ Entinen kaavoitusosasto.

⁵ Näin Porin metsän maiseman – maisemanhistorian, virkistyskäyttöjen ja kulttuuriperinnön – tutkiminen liittyy tiiviisti paikkaan ja Porin kansallisen kaupunkipuiston hoito- ja käyttösuunnitelman laatimisen aikaan. Haluan alleviivata, että en itse ole tutkimuksen teemojen rajaamisen takana, vaan olen saanut niiden tutkimisen työtehtävänä. Olen myös tietoinen siitä, että tutkimuksen lopputulos olisi erilainen, jos työn olisi tehnyt toinen henkilö.

⁶ Maisemanhistoria käsittää tässä tutkimuksessa Porin metsäksi nykyään kutsuttavan ulkoilu- ja virkistysalueen maankäyttöjen historian. Näkökulmassa on olennaista historiallisen muutoksen seuranta alueen käytöissä, siirtymisvaiheiden selvittäminen sekä alueen roolien ja merkitysten muuttuminen historian ajan virrassa, sekä näistä muutoksista kirjoittaminen.

⁷ Maiseman kulttuuriperintöä tarkastellaan tässä tutkimuksessa nykyhetken lähtökohdista. Olennaisinta tässä ovat nykymaisemassa läsnä olevat historialliset ja kulttuuriset kerrostumat. Tässä vaiheessa on siis mahdotonta rajata etukäteen kaikkea sitä, mitä kyseisellä käsitteellä voidaan ymmärtää. Toisin sanoen vasta tutkimuksen lopussa on mahdollista vetää yhteen, mitä merkityksiä Porin metsän maiseman kulttuuriperintö pitää sisällään.

⁸ Nykykäytöissä keskeisessä roolissa ovat erilaiset käyttäjät ja käyttäjäryhmät sekä heidän yhdessä muodostamansa Porin metsän käyttäjäyhteisö. Käyttäjäryhmiä voidaan tarkastella heidän tilakäytäntöjensä kautta, mikä tarkoittaa itse toiminnan sekä sen tilallisuuden että ajallisuuden tarkastelemista.

⁹ Nykymaiseman kulttuuriset merkitykset käsittävät ne kaikki roolit ja merkitykset, jotka Porin metsän maisemalla tänä päivänä on, myös sen kantamat kertomukset omasta menneisyydestään eli maiseman tarinat. Voidaan myös puhua kollektiivisesti koetusta maisemasta sekä alueen, sen erilaisten reittien ja paikkojen rooleista ja merkityksistä.

¹⁰ Ks. Lanne, 2005.

¹¹ Ks. Häyrynen 2004, 8.

¹² Porin metsä on noin 320 hehtaarin kokoiselle alueelle levittäytyvä metsäinen virkistysalue, joka kaupungin laajentuessa on tullut yhä kiinteämmäksi osaksi Porin keskustaa. Porin kansalliseen kaupunkipuistoon kuuluva alue puolestaan rajautuu 240 hehtaarin laajuiselle maa-alueelle.

puhuttaessa koen lisäksi tärkeäksi seikaksi sen, että tässä tutkimuksessa aluetta tarkastellaan kussakin historiallisessa vaiheessa luonnollisena kokonaisuutena, käytettynä, elettyinä ja koettuna maisemana. Lähtökohtana on siis se alue, jonka käyttäjät mieltävät tänä päivänä Porin metsäksi, mutta tutkittavan alueen historian eri vaiheet ja alueelliset rajaukset sekä niiden esiin kirjoittaminen ovat myös olennainen osa koko tutkimusta. Yhtä tärkeässä asemassa kuin itse fyysinen metsäalue, ovat sen muuttuneet käytöt, rajat, reunat ja kaikki maisemaan itseensä kätkeytyvä merkityskerros. Tästä syystä tutkimuskohteen rajauksessa aluetta ympäröivät lähireuna-alueet ovat yhtä olennaisia kuin itse tutkimuksen keskiössä oleva Porin metsä, sillä niiden kautta sekä niistä erotuksena alueen rajat ja merkitykset syntyvät ja ovat olemassa. Kaiken lähtökohtana ovat ihmiset eli alueen merkitysten luojat ja rakentajat, metsän entiset ja nykyiset käyttäjät, eli koko Porin metsän maiseman sosiaalinen ulottuvuus.

Tutkimuksen lähtökohdat ovat nykyhetkessä, sillä Porin metsälle halutaan laatia uusi hoito- ja käyttösuunnitelma, jonka tarkoituksena on olla moniarvoinen. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että luonnonarvot, maiseman historialliset ja kulttuuriset merkitykset sekä virkistysarvot halutaan sovittaa yhteen alueen suunnittelussa. Tämän vuoksi Porin metsän maisema on tässä tutkimuksessa sekä kohde että lähde. Maisema toimii myös ikään kuin lähdeaineistoa siivilöivänä verkkona: Mitä alueen menneisyydestä, muutoksista ja nykyisyydestä halutaan tietää, määrittyy sen perusteella, mikä on olennaista Porin metsän nykymaiseman merkitysten kannalta. Tutkijan tehtävänä tässä on kehystää laajasta ja monipuolisesta aineistosta kertomus, toimia eräänlaisena maiseman kulttuuristen merkitysten määrittelijänä.¹³ Tavoitteena on siis konstruoida kuva Porin metsän maisemasta, jossa keskeisimpiä käsitteitä ovat muutos, ajalliset kerrokset, käytöt, käyttäjät, tilakäytännöt, roolit, paikat, reitit, näkymät ja alueet, sekä niiden merkitykset.¹⁴

Maisemalla tarkoitetaan tässä tutkimuksessa ensinnäkin hitaasti muuttuvaa fyysistä maisemaa eli historiallista maisemaa. Tässä keskeisenä rajaavana näkökulmana ovat maankäytöt ja niiden historiallinen muutos. Toiseksi, maisema sisältää toiminnan eli niin kutsutut tilakäytännöt, jossa ihmisillä on tärkeä tuottajan rooli. Toiminta pitää sisällään myös sosiaalisen maiseman, minkä lisäksi maisemaa ovat myös ihmisten fyysiselle maisemalle antamat merkitykset, jotka omalta osaltaan määrittävät ja kuvittavat kokonaisuutta. Siten eräänlainen virtuaalimaisema, jota muun muassa kollektiiviset, paikkoihin ja niiden menneisyyteen liittyvät, kertomukset rakentavat, on tärkeässä asemassa maiseman merkityksistä puhuttaessa. Fyysinen maisema on tämän tutkimuksen keskiössä, sillä maiseman kulttuuriset merkitykset sekä monet tarinat ovat kiinnittyneinä ja olemassa joko näkyvinä tai piilevinä jälkinä Porin metsän paikkoihin, tai ne elävät ihmisten puheissa, osittain pelkkinä muistoina ja muistikuvina. Toisin sanoen, tämän tutkimuksen maisema on se alueena rajattu, paikkojen ja reittien määrittämä kokonaisuus, jota Porin metsäksi kutsutaan: historiallinen ja muistettu, fyysinen, toiminnallinen ja eletty, sosiaalinen ja jaettu sekä koettu ja merkityksellistetty. Maisema on tutkimuksellisesti ongelmallinen käsite, minkä vuoksi sen merkityksiin palataan vielä tämän tutkimuksen myöhemmässä vaiheessa.¹⁵

1.3 Tutkimusmenetelmät ja aineistot

Työskentelyni Porin metsän parissa ei alkanut tutkimuskysymyksen ja tutkimusmenetelmien tarkalla määrittelyllä, vaan halusin ensin rauhassa tutustua Porin metsään ja sen paikkoihin. Vasta muutaman kerran alueella käytyäni alkoivat hahmottua ne kysymykset, joihin halusin tutkimuksellani vastata. Samalla selkiytyivät tutkimustavat ja -menetelmät, joiden avulla aion

¹³ Haluan painottaa tutkimuksen tekemisen subjektiivisuutta, jonka läpinäkyväksi tekeminen on tässä tutkimuksessa uskoakseni ainoa mahdollinen tapa pyrkiä objektiivisuuteen. Tutkimusotteessani kyse on ennen kaikkea kohteesta ja aineistosta tehdyistä tulkinnoista, jotka ovat vahvasti kiinnittyneinä tutkimuksen tekoaikaan ja -paikkaan, jo pelkästään tutkimustehtävä liittyy selkeästi aikamme arvoihin ja arvostuksiin.

¹⁴ Keskeisiä käsitteitä ja niiden sisältöjä käsittelem erikseen niissä kohdin, joissa tarkempi selittäminen on olennaista sisällön ymmärtämisen kannalta.

¹⁵ Vrt. Soini, 2005.

päästä tavoitteeseeni. Tutkimuksen kulku määrittyi osaksi sen mukaan, missä vaiheessa uuden hoito- ja käyttösuunnitelman laatimisessa oltiin. Oman tutkimustyöni ohessa pyrin parhaani mukaan tarjoamaan suunnittelijalle tietoa hänen toivomistaan maisemanhistoriaan ja virkistyskäyttöihin liittyvistä näkökulmista. Annetun tutkimustehtävän sisällä puolestaan pyrin löytämään oikeimmalta tuntuvan menetelmän kuhunkin näkökulmaan ja parhaimman mahdollisen tavan esittää tuloksiani, sekä välittää keräämäni tietoa eteenpäin.¹⁶ Tutkimukseni eteni toisin sanoen prosessiluonteisesti ja jatkui pitkään vielä varsinaisen suunnitelman valmistumisen jälkeen.¹⁷ Valittu lähestymistapa vei tutkimusta sekä kronologisesti että sisällöllisesti eteenpäin edeten tutkimustehtävästä ja valituista menetelmistä pohdintaan ja edelleen uusiin kysymyksiin. Työ oli eräänlainen tutkimusmatka, jonka näkökulmat perustuivat omaan humanistiseen maisemantutkijan koulutukseeni sekä aikaisempaan kokemukseeni vastaavankaltaisista, tosin pienemmistä, opiskelunaikaisista tutkimusprojekteista.

Aloitin työni tutustumalla alueen historiaan: luin kirjoja ja historiikkeja, jotka edes jollain tavoin liittyivät Porin metsään tai sen lähialueisiin. Porin metsä on, kuten metsät yleensäkin ovat, erittäin haasteellinen historian tutkimuskohde, sillä sen maisemasta eikä myöskään sen historiasta ole tallennettu mitään systemaattisesti eikä aluetta ole aiemmin myöskään tutkittu perusteellisesti.¹⁸ Tämän vuoksi heti alusta asti oli selvää, että painotan tutkimuksessani historiallista näkökulmaa nykymaiseman tarkastelun perustana ja pohjana.¹⁹ Maantieteellisesti rajatusta metsästä ja sen käyttöhistoriasta kertovat, säilyneet dokumentit ovat harvinaisia ja säilyneet ovat levittäytyneet sirpaleina maailmalle. Historiallisten lähteiden etsimisessä saa usein käyttää luovuutta ja kekseliäisyyttä. Porin metsän tutkiminen oli tästä malliesimerkki. Maisemanhistoriantutkijana tehtävänäni oli käytännössä kerätä ja haalia kaikki mahdolliset aiheeseen liittyvät pienimmät tiedon jyvät ja koota niiden avulla kuva Porin metsän maiseman historiasta. Aikaavievässä työssä vaadittiin usein sinnikkyyttä ja pitkäjänteisyyttä, mutta erityisesti uskoa työn mielekkyyteen. Maisemanhistoriaa käsittelevässä osuudessa vastaan kysymykseen: **Millainen on Porin metsän maisemanhistoria eli mitkä ovat olleet Porin metsän muuttuneet maankäytöt ja merkitykset, sekä keskeiset murrosvaiheet?**

Porin metsän maisemanhistoriaa käsittelevässä tutkimusosassa primäärilähdeaineistona käytän historiallisia karttoja, ilmakuvia ja valokuvia, alueesta kertovaa aikalaiskirjallisuutta sekä alueesta dokumentoitunutta arkistoaineistoa. Lähihistorian ensisijainen lähde on Porin metsän nykymaisema itsessään. Sekundäärisenä aineistona käytän pääasiassa Porin historiaa käsitteleviä yleisteoksia, selvityksiä sekä alueeseen liittyviä tai sitä sivuavia historiikkeja ja tutkimuksia, mutta myös esimerkiksi arkistoituja haastatteluja. Näitä tietoja täydentämään haastattelin itse aluetta tuntevia asukkaita, käyttäjiä ja alueella työskenteleviä ihmisiä. Tarkastelen historiallisten karttojen ja ilmakuvien sekä muun lähdeaineiston valossa Porin metsän maisemassa tapahtuneita muutoksia

---

¹⁶ Tässä tavoitteessani en onnistunut yhtä hyvin kuin olisin toivonut. Syynä oli osittain oma kokemattomuuteni vastaavanlaisissa tutkimusprojekteissa. Toinen syy oli itsestäni riippumaton, projektin hallintaan liittyvä: tutkimukset olisi pitänyt käynnistää ennen suunnitteluprosessia ja eri tekijöiden välillä olisi pitänyt olla säännöllisin väliajoin tapaamisia ja oikeaa vuorovaikutusta. Porin metsä -projektissa keskustelu oli vaikeaa, sillä kukin teki omia töitään itsenäisesti näkemättä toisiaan kunnes aivan projektin lopussa.

¹⁷ Prosessi olisi voinut sujua nopeamminkin, mutta koen tarvinneeni työhön sen vaatiman ajan, jotta todella pystyin hahmottamaan kokonaisuuden siten kuin se tässä tutkimuksessa on rakennettu. Haluan korostaa, että kyseessä oli maisterintutkinnon opinnäytetyö, jonka keskeinen tehtävä itsessään on olla oppimisprosessi.

¹⁸ Tätä aiemmin Porin metsän maisemasta ja historiasta kootusti on kirjoittanut Susanna Harjunpää artikkelissaan *Porin metsän maisema ja sen historia*. Teoksessa: Suistolaisten puisto. Häyrynen et al. (Toim.). Porin kaupunki, Porin kaupunkisuunnittelusarja C55/2004. Turku 2004.

¹⁹ Porin metsän kehittäminen tuli uudella tavalla ajankohtaiseksi Porin kansallisen kaupunkipuiston perustamisen yhteydessä, jolloin suunnittelussa tuli ottaa huomioon uusia näkökulmia kuten esimerkiksi luonnonarvot, maiseman historia ja nykymaiseman kulttuuriset merkitykset. Selvää on, että suurten kaupunkien esimerkkiä seuraten myös Porin julkisten viheralueiden merkitys tulee jatkuvasti kasvamaan kaupunkiasutuksen tiivistyessä ja levitessä. Tämä lisää edelleen ihmisten kiinnostusta omiin lähiviher- ja virkistysalueisiin sekä niiden käyttömahdollisuuksiin.

lähinnä omassa historiallisessa kontekstissaan. Tuloksena rakennan maiseman eri muutosvaiheista historiallisen jatkumon, jonka keskeisimmät murrosvaiheet olen nostanut otsikoinnin tasolle. Tästä syystä luku kaksi etenee kronologisesti, toisin kuin tutkimuksen muut käsittelyluvut, joissa Porin metsän maisemaa käsitellään systemaattisesti erilaisten näkökulmien ja paikkojen kautta.

Historian ja maiseman kulttuuriperinnön ohella Porin metsän hoito- ja käyttösuunnitelmassa haluttiin ottaa huomioon virkistyskäytöt. Nykypäivän lähtökohdista ponnistava ja useita näkökulmia hyödyntävä tutkimus vaatii historiallisen aineiston lisäksi myös alueen nykytilasta kertovaa aineistoa. Oli siis tärkeää tutkia nykykäyttöjä, mutta myös kuunnella käyttäjien toiveita alueen tulevaisuuden suhteen. Tutkimuskohteen reaalin maisema oli toki itsessään hyvä lähde ja tässä tapauksessa myös koko tutkimuksen lähtökohta. Mutta, koska asetin lähtökohdakseni Porin metsän nykytilan kuvaamisen sellaisena kuin sen käyttäjät sen kokevat, oli minun mentävä ihmisten luo. Kesällä 2005 teetin käyttäjäkyselyn – *Kysely Porin metsän käyttötavoista, maiseman tilasta, arvoista ja historiasta* – jossa jaoin maastossa 65 kyselylomaketta alueen käyttäjille, lähiasukkaille ja siellä työskenteleville.²⁰ Kysyin metsän maiseman tilasta, alueen käytöistä ja sen historiasta. Lomakkeista 42 palautui täytettyinä. Kyselyä varten ja sen toteuttamisen jälkeen haastattelin useita Porin metsän käyttäjiä ja lähiasukkaita, mutta myös työntekijöitä, sekä alueen suunnittelun parissa työskenteleviä henkilöitä, urheiluseurojen entisiä ja nykyisiä toimijoita sekä Porin metsän lähialueilla työskenteleviä.

Kuten jo edellä mainitsin, varsinkin tutkimuksen alussa havainnoin ja dokumentoin Porin metsää jokin verran myös itse. Kysely- ja haastattelumenetelmän valintaan vaikuttivat etukäteen tekemäni kenttähavainnot sekä orientaationi koetun maiseman tutkimiseen. Muutaman käynnin perusteella oli selvää, että systemaattinen, pidemmän ajanjakson havainnointi maastossa ei olisi hankkeeseen käytettävän ajan ja tutkimuksen lähtökohdat huomioon ottaen ollut perusteltua.²¹ Teemakyselyn pääasialliseksi kohderyhmäksi määrittelin ensialkuun virkistyskäyttäjät, alueella työskentelevät sekä satunnaiset pistäytyjät ja läpikulkijat eli sellaiset ihmiset joilla on jonkinlainen kosketussuhde alueeseen.²² Kyselyn tueksi tein 20 asiantuntija- ja käyttäjähaastattelua, joiden avulla kartoitin sekä alueen eri toimintoja että alueella toimivia yhteisöjä. Keräämieni tietojen pohjalta kokosin kyselyn teemat sekä valitsin otannan ja kyselyn jakelumenetelmän.

Teemakyselyjen lisäksi pyysin porilaisen Cygnaeuksen ala-asteen 6 C -luokan oppilaita kirjoittamaan kokemuksistaan Porin metsässä. Kirjoitelmat ovat noin yhden A4-arkin mittaisia, käsin kirjoitettuja tekstejä, joista osa sisältää myös lasten piirustuksia Porin metsästä. Kirjoitelmien osuus muun lähdeaineiston joukossa on tärkeä sen vuoksi, että Porin metsän arkikäyttäjistä merkittävä osa on sekä aluetta kouluaikanaan käyttäviä koululaisia että harrastusten vuoksi siellä säännöllisesti käyviä lapsia ja nuoria. Kirjoitelmista rakentui kuva Porin metsästä lasten näkökulmasta tarkasteltuna sellaisena kuin he sen kokevat. Lasten kokemuksia olen käsitellyt niissä kohdin, milloin niitä on ollut relevanttia käyttää kuvaavana aineistona Porin metsän koetusta maisemasta.

Koettua maisemaa on myös Porin metsän fyysinen luonnonympäristö, jota en ole unohtanut tutkimusotteessani. Luonnonmaisemalla on tutkimuksessani eräänlainen kontekstirooli ja koska tutkimuskohteena on metsä, päätin yhdistää luonnontieteellisen tarkastelun ja koetun maiseman

---

²⁰ LIITE 1.

²¹ Seurantatutkimuksen teko alueella ei hankkeen puitteissa ollut mahdollinen eikä tehtävänannon puolesta tarpeellinen. Vaikka Porin metsässä liikkuu päivisin ihmisiä, ei väen määrä maastossa yllä useinkaan riittävän suureksi, jotta menetelmästä olisi ollut sanottavaa hyötyä tutkimukseni kysymyksenasettelun ja lopputuloksen kannalta.

²² Jaoin kyselylomakkeita niin, että vastauksia kertyisi kaikista luettelemistani käyttäjäryhmistä.

Lähtökohtaisesti minua kiinnostivat Porin metsän käyttäjät ja heidän suhteensa alueeseen, sillä jo pelkästään työekonomisista syistä oli asianmukaista keskittyä kysymyksenasettelun kannalta relevanttiin näkökulmaan eli alueen käyttäjiin. Tästä johtuen muut kaupunkilaiset, Porin metsän potentiaaliset käyttäjät ja heidän näkemyksensä rajautuivat kokonaan tämän tutkimuksen ulkopuolelle.

käsittelyn niissä kohdissa, joissa se on tuntunut tärkeältä ja noussut aineistosta selvästi esiin.²³ Luonnonmaiseman tutkimuksen lähdeaineistona olen hyödyntänyt Porin metsä -hankkeen osana syksyllä 2005 valmistunutta, Mika Mäntysaaren tekemää, Porin metsän luontokartoitusta²⁴ sekä Nella Mikkolan laatimaa uutta Porin metsän monitavoitteista hoito- ja käyttösuunnitelmaa²⁵, joka valmistui keväällä 2006.

Luin lisäksi monenlaisia aiheeseen liittyviä tekstejä ja lehtiartikkeleja sekä katselin alueesta otettuja kuvia, sillä kaikki Porin metsästä kirjoitettu, kuvitettu ja julkaistu rakentaa osaltaan Porin metsän maiseman jaettua todellisuutta. Olen hyödyntänyt aineistoa aina niissä kohdissa, joissa niiden edustama näkökulma on jollakin tapaa tuonut lisää sisältöä käsiteltävään teemaan. Olen pääasiassa hyödyntänyt tekstejä ottamalla niistä lainauksia ja tekstisitaatteja tai käyttämällä niitä itsessään kuvituksena esimerkiksi alueen ja eri paikkojen historiasta puhuttaessa.

Porin metsän nykymaisemaa tutkiessani tarkastelen ensisijaisesti toimintaa ja kysyn: **Keitä ovat alueen käyttäjät, mitä ovat alueen nykykäytöt ja roolit sekä millainen on Porin metsän koettu maisema?** Toinen kysymykseni liittyy paikkoihin ja niiden merkityksiin. Kysyn: **Mitä merkityksiä Porin metsän paikkoihin liittyy ja missä sijaitsevat merkitykselliset paikat?**

1.4 Tutkimuksen kulku

Olen jakanut tutkimukseni johdantoon ja kolmeen itsenäiseen käsittelylukuun, joissa kaikissa on omat erilliset näkökulmansa Porin metsän maisemaan. Tutkimus päättyy johtopäätelmiin, jossa esitän ja vedän yhteen tutkimukseni keskeiset tulokset pohtien samalla yleisemmällä tasolla Porin metsän maiseman merkitystä nykyään ja tulevaisuudessa. Seuraavassa erittelen tarkemmin käsittelylukujen sisältöjä.

Luvussa kaksi, *Maiseman historiat – maankäyttöjen muutokset ja murrokset Porin metsässä 1600-luvulta nykypäivään*, joka on tutkimukseni ensimmäinen käsittelyluku, kysyn, mitkä ovat Porin metsän maiseman historiat. Analysoin siinä maankäyttöjen ja sitä kautta koko Porin metsän maiseman muutosta historiallisen kartta-, kuva- ja kirjallisen aineiston valossa. Toisin sanoen, tutkin Porin metsän alueen maankäytöissä tapahtuneita muutoksia ja pohdin muutosten merkityksiä niin fyysiseen kuin sosiaaliseen maisemaan. Luvun ohjaavia kysymyksiä ovat: Milloin Porin metsän maiseman historia alkaa? Mitkä ovat Porin metsän maankäytöt? Minkälaisen prosessien seurauksena alueen maankäytöt ovat muuntuneet? Mitkä ovat muutosten keskeiset vaiheet ja Porin metsän maisemalliset murrokset? Miten maankäytössä tapahtuneet muutokset ovat vaikuttaneet fyysiseen ja sosiaaliseen maisemaan? Tarkoituksena on rakentaa historiallisessa tarkastelussa maisemalle sekä yleinen että paikallinen konteksti sitomalla yhtäältä muutosvaiheet laajempiin yhteiskunnallisiin murroskausiin ja toisaalta pyrkimyksenäni on tarkastella maiseman muutosta Porin metsän paikallisessa kontekstissa.

Kolmannessa luvussa *”Tärkeintä ei ole päämäärä, vaan liike” – metsä toiminnan tilana* tutkin Porin metsän nykymaisemaa toiminnallisesta näkökulmasta eli tarkastelen alueen käyttöjä ja käyttäjiä. Keskityn alueen tilakäytäntöihin, jossa lähteenä käytän Porin metsän maisemaa itsessään, jonka avaan ja analysoin tätä tutkimusta varten tuottamani kysely- ja haastatteluaineiston pohjalta. Haastattelu- ja kyselyaineistoa täydensivät koululaisten tekemät kirjoitelmat, joissa he kertovat kokemuksistaan Porin metsässä. Lisäksi käytän tulkinnoissani hyväkseni myös itse

---

²³ Luonnonmaisemaa olen käsitellyt pääasiassa maiseman nykytilaa käsittelevissä osissa eli luvuissa kolme ja neljä.

²⁴ Mäntysaari, Mika: *Porin metsän luontoselvitys*. Porin kaupungin kaavoitusosasto, 2005.

²⁵ Mikkola, Nella: *Porin metsän monitavoitteinen hoito- ja käyttösuunnitelma*. Porin kaupungin kaavoitusosasto, 2006.

kirjoittamiani muistiinpanoja alueesta sekä omia Porin metsästä ottamiani valokuvia. Luvussa kaksi kerron, ketkä Porin metsää käyttävät, minkälaisiin sosiaalisiin ryhmiin alueella liikkuvat käyttäjien puolesta jakautuvat, miten he tilaa käyttävät ja miten ajallisuus näkyy metsän käytöissä. Luvun ohjaavia tutkimuskysymyksiä ovat: Millainen Porin metsä on toiminnan näkökulmasta? Keitä ovat Porin metsän käyttäjät? Miten eri tavoin aluetta käytetään? Mitkä seikat maisemassa ohjaavat Porin metsän käyttöä? Miten käytöt jakaantuvat alueellisesti? Mitkä ovat alueen käytetyimmät, ja mitkä vastaavasti hiljaisimmat osat? Miten vuodenaajat ja vuorokaudenaajat näkyvät alueen maisemassa?

Neljännessä käsittelyluvussa, *Mistä on Porin metsä tehty? – paikat ja maiseman muita kerrostumia*, keskeisellä sijalla ovat paikat ja niiden merkitykset. Tutkin Porin metsän paikkoja sekä sitä, mitä merkityksiä ja kerrostumia niihin on kiinnittyneenä. Historiallisen ja käyttöihin keskittyvän, toiminnallisen tarkastelun pohjalta sekä paikkojen maantieteellisen sijoittumisen kautta Porin metsästä voidaan rajata myös kulttuurisia vyöhykkeitä.²⁶ Tutkimuksessani lähestyn paikkoja ja kulttuurisia maisemavyöhykkeitä nykyhetkestä käsin edeten paikasta ja maisemavyöhykkeestä toiseen. Tarkastelen luvussa pääasiassa niitä seikkoja, jotka ovat kullekin paikalle ja maisemavyöhykkeelle ominaisia. Yhdistän paikkojen tarkasteluun niiden historian, koetun maiseman, maisemavyöhykkeiden sekä paikkojen luonteen, roolit ja asemat suhteessa niitä ympäröivään. Toisin sanoen poimin esiin niitä elementtejä, joita alueen käyttäjät eri paikoissa arvostavat tai muuten nostavat esiin, myös negatiiviset asiat, joihin liittyy joko historiaan pohjautuvia ja tai nykykäyttöihin kiinnittyviä, kollektiivisiä merkityksiä. Paikkojen kautta tutkin, missä sijaitsevat Porin metsän kulttuuriset rajat. Toisin sanoen luvussa neljä peilaan Porin metsän koettua maisemaa eli käyttäjien kokemuksia fyysiseen maisemaan. Näkökulmassa merkityksellisten paikkojen kerroksellisuus yhdistyy maantieteelliseen tarkasteluun. Jotta kulttuurinen, merkityksellistetty ja koettu Porin metsän maisema muuttuisi konkreettiseksi paikkatiedoksi ja suunnittelun apuvälineeksi, olen laatinut teemakartan, jossa esittelen Porin metsän merkityksellisiä paikkoja ja kulttuurisia maisemavyöhykkeitä. Teemat, paikkojen valinta, vyöhykejaot ja muu karttoihin liittyvä valinta on syntynyt aineistoa tulkitsemalla. Luvun neljä ohjaavia kysymyksiä ovat: Mitä paikkoja Porin metsässä on? Mitä ovat paikkojen tarinat? Mitkä ovat Porin metsän maiseman erityispiirteet maantieteellisesti tarkasteltuina? Mistä eri paikoista, tiloista, näkymistä, ja muista elementeistä Porin metsän maiseman miellyttävyyden/epämiellyttävyyden käyttäjien mukaan syntyy? Minkälaisiin paikkoihin, tiloihin ja niistä avautuviin näkymiin Porin metsän kollektiiviset merkitykset ovat kiinnittyneet ja mitä ovat niiden tarinat? Mitä koettuja merkitysten kerrostumia Porin metsän maisema pitää sisällään?

Viidennessä luvussa, *Johtopäätelmiä – eletty Porin metsä*, joka on tämän tutkimuksen loppuluku, vedän yhteen käsittelylukujen keskeisimmät tulokset eli tiivistän maiseman historian, käytöt ja nykytoiminnan sekä maiseman merkitykset. Esitän myös muutamia tutkimuksen tekemisen aikana esiin nousseita jatkokysymyksiä ja pohdin, mitä merkityksiä Porin metsän maisemalla on ollut ennen ja mitkä puolestaan ovat sen maiseman merkitykset nyt. Toisin sanoen esitän aineistooni tukeutuen näkemyksiäni Porin metsän maisemasta, sen historiasta ja nykyhetkestä, sekä kulttuurisista merkityksistä.

Lopuksi on selvennettävä, että Porin metsän maisemanhistoriaa käsittelevä luku on sekä varsinainen tutkimuksellinen käsittelyluku että eräänlainen historiallinen taustoitus nykymaisemalle, jonka merkitykset rakennetaan vasta luvuissa kolme ja neljä. Käsittelyluvut tulee siis nähdä samaan aikaan toisiinsa liittyvinä mutta tästä huolimatta erillisinä kertomuksina Porin metsän maisemasta. Ne liittyvät toisiinsa, mutta niitä voi hyvin tarkastella myös ikään kuin itsenäisinä näkökulmina Porin metsän maisemaan.

---

²⁶ Katso lisää luvuista kolme ja neljä.

2. MAISEMAN HISTORIAT – MAANKÄYTTÖJEN MUUTOKSET JA MURROKSET PORIN METSÄSSÄ 1600-LUVULTA NYKYPÄIVÄÄN

Maisema on elävä historiankirja. Tässä luvussa luon katsauksen Porin metsän maiseman historioihin 1600-luvulta nykypäivään. Tutkin, mitä historiallisia vaiheita ja murroskausia Porin metsänä nykyään tunnettu virkistysalue on historiansa aikana käynyt läpi. Tarkastelen pääasiassa maankäyttöjen muutosta ja alueen historiallista kehitystä osana Porin kaupunkia eli kartoitan niitä muuttuvia rooleja, joita sillä on eri aikoina ollut. Primääriaineistona käytän Porin kaupungin historiallisia karttoja, valokuvia, ortokuvia²⁷ sekä kirjallista ja muuta alueen historiasta tallentunutta arkistoaineistoa, unohtamatta myöskään fyysistä Porin metsän maisemaa. Karttatarkastelua tukemaan olen kerännyt alueeseen liittyvää muistitietoa haastattelemalla alueen käyttäjiä. Muistitietoaineistoa kerrytin lisäksi kesällä 2005 teettämälläni käyttäjäkyselyllä, jonka tuloksia käytän yhtenä tämän luvun tärkeimmistä primäärilähdeaineistoista. Tässä luvussa vastaan seuraaviin kysymyksiin: Mitkä ovat olleet nykyisen Porin metsän ulkoilualueen historialliset vaiheet? Mikä on milloinkin ollut alueen rooli suhteessa kaupunkiin? Miten metsää on hyödynnetty? Miltä alue on näyttänyt? Keiden käytössä Porin metsä on ollut? Toisin sanoen, minkälaisen vaiheiden kautta Porin metsästä tuli nykyisenkaltaisen ulkoilu- ja virkistysalue?

2.1 Yhteislaidunnusta ja vuokratiljelyä kaupungin mailla 1600–1930

Juhana Herttua perusti Porin kaupungin vuonna 1558. Tuolloin kaupungin rajat ulottuivat etelässä juuri ja juuri nykyisten ristikkäispuistojen, Itä- ja Länsi-puiston, rajaamalle alueelle. Heti kaupungin perustamisesta lähtien Porin kaupungin omistamat pellot oli annettu kaupungin porvariston viljeltäviksi ”määrättyä maksua vastaan”.²⁸ Varhaisimmat kartat, joista löytyy merkintöjä nykyisestä Porin metsän alueesta, ovat peräisin juuri tuolta ajalta. Porin metsä²⁹ kuului siis niin sanottuihin kaupungin takamaihin. Nykyisen Isomäen urheilukeskuksen alueesta käytettiin myös nimitystä ”Keskiriihien pellot”³⁰. Porin metsän maisemasta ja sen merkityksistä ei ole juurikaan kirjoitettu Porin kaupungin historioihin eikä metsästä ole liioin säilynyt kuvauksia.³¹ Historialliset kartat kuitenkin vahvistavat oletuksen siitä, että aluetta on käytetty niin viljelyyn ja laiduntamiseen kuin läpikulkuun maaseudulta kaupunkiin. Aivan 1900-luvun alkuun asti Porissa, kuten niin monissa muissakin suomalaisissa kaupungeissa, elettiin samanlaista elämää kuin läheisellä maaseudulla. Voidaankin sanoa, että toisen maailmansodan loppuun asti Pori oli yhtä suurta kylää ja yksi sen asukkaiden tärkeimpiä elinkeinoja oli maatalous.³² Porin metsällä on varmasti ollut myös monia sellaisia käyttötarkoituksia, joista historian lähteet kuitenkin vaikenivat.³³ Porin metsä alue on suurimman osan ajasta ollut metsäinen suo, minkä vuoksi on hyvin vaikea jäljittää kaikkia niitä mahdollisia konteksteja, joissa alueesta olisi tallentunut mainintoja.³⁴ Historialliset lähteet kuitenkin osoittavat muun muassa sen, että Porin kuninkaallinen prikaati piti hiekkapohjaista nykyistä Porin lentokentän aluetta harjoituskenttäänään 1700- ja 1800-luvuilla.³⁵ Tämän lisäksi perimätiedon mukaan Iso- ja Vähämäkeä³⁶ on ainakin 1800-luvun

²⁷ Toiselta nimeltään ilmakuvia.

²⁸ Saarinen, 1972, 265.

²⁹ Porin metsästä puhuttaessa tässä tutkimuksessa viitataan siihen metsäalueeseen, jota tänä päivänä kutsumme Porin metsäksi. Alue on siis laajempi kuin vuonna 2002 perustetun Porin kansallisen kaupunkipuiston rajaama alue, mutta tarkkoja maantieteellisiä koordinaatteja ei alueelle ole tässä tarpeen antaa. Kyseessä on toimintojen yhteenliittymä, jonka metsämaisema sulkee sisäänsä.

³⁰ Saarinen, 1972, 265.

³¹ Ks. Kaikki Porin kaupungin historiat.

³² Ks. Nummelin, 1988.

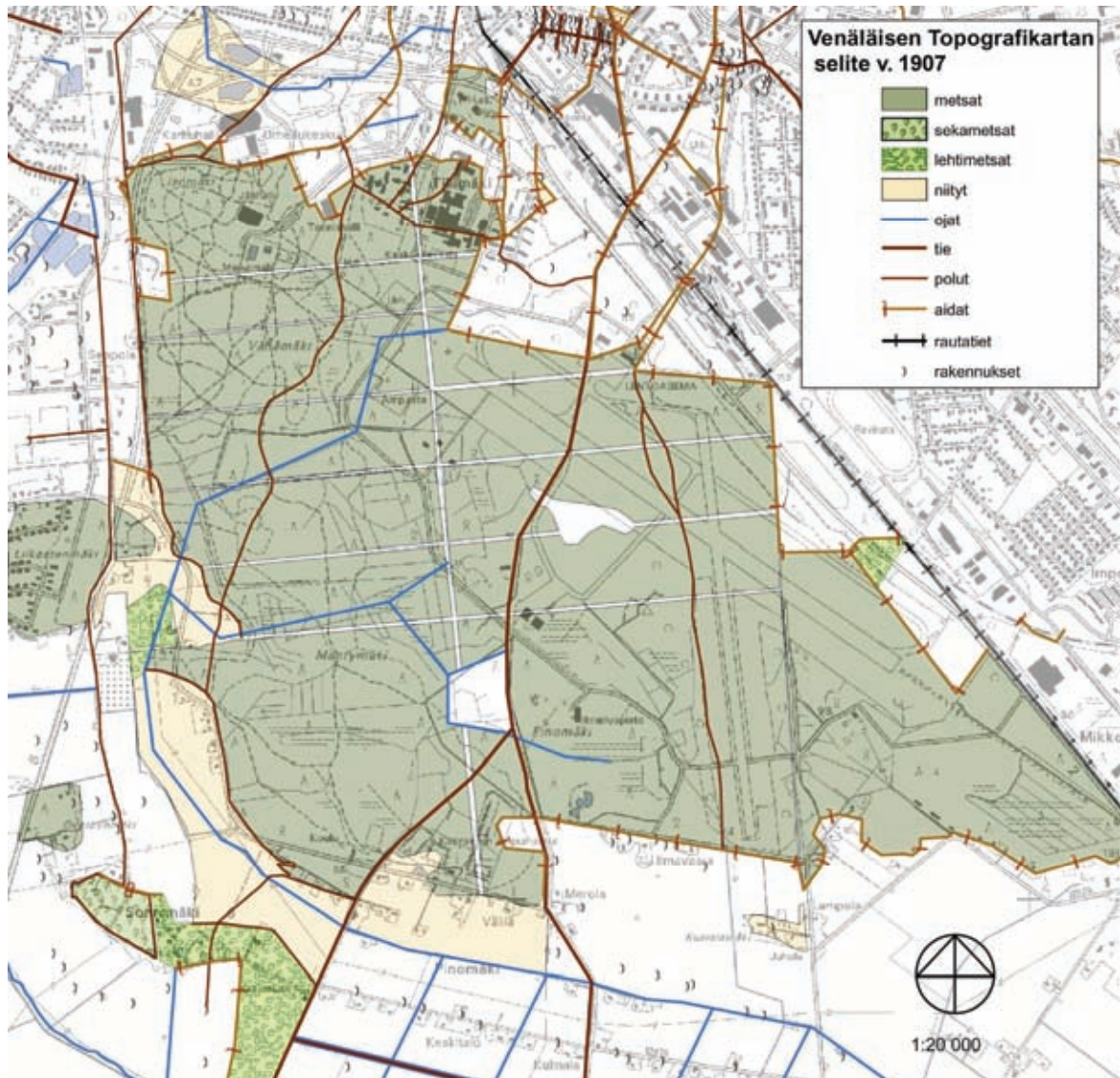
³³ Ne käyttötarkoitukset, joista on löytynyt viitteitä lähteistä, mainitaan tässä tutkimuksessa.

³⁴ Toisin on rakennetun kaupunkiympäristön kohdalla.

³⁵ Ulvilan pitäjän kartta 1809.

³⁶ Vähämäkeä kutsuttiin aikaisemmin Wähämäeksi.

puolelle käytetty epävirallisena hautausmaana sellaisille, joiden ruumiita ei vanha kirkkolaki sallinut hautausmaalle haudattavan.³⁷

Kartta 1. Porin metsän yhteislaidun 1800- ja 1900-lukujen vaihteessa. Laidun ulottui nykyisen urheilukeskuksen ja Tiilimäen asuinalueelta aina Porin metsän ja lentokentän väliselle alueelle. Pohjakartta © Maanmittauslaitos lupanro PISA/140/2006. Historialliset paikkatiedot Senaatin kartasto vuodelta 1907. Lähde: KA.

Kuten sanottua, Porin metsällä on takanaan pitkä historia kaupunkilaisten yhteisenä nautinta-alueena. Yksi varhaisimmista karttamerkinnöistä löytyy Hans Hansonin v.1776 tekemästä, vuoden 1663 maanjakokartan jäljennöksestä, jossa nykyisen Porin metsän kohdalle rajatulle alueelle on annettu nimi ”Stadens Åkrer och Tappor” eli kaupungin vanhat pellot.³⁸ Aikojen kuluessa yleiseksi käsitykseksi muodostui, että pellot kuuluivat niiden haltijoille, koska ne kulkivat perintönä isältä pojalle, vuokrat jäivät usein maksamatta eikä niiden perintää harjoitettu. 1860-luvulle sattuneet nälkävuodet yhdessä taloudellisesti vaikeiden olojen kanssa sekä muutamat suuret rakennushankkeet saivat kaupungin tulostaseen tappiolliseksi. Tämän seurauksena pelloista

³⁷ Ks. Lindberg, 2004; Grönwall, 1916: ”Kaikki itsemurhaajat ja muut sellaiset henkilöt haudattiin viime vuosisadan alkupuolella kaupungin metsään, Isoon ja Vähämäkeen. Vanha kirkkolaki ei näet sallinut sellaisten ruumiita laskettavan *siunattuun maahan*.”

³⁸ Hans Hansonin v. 1776 tekemä jäljennös vuoden 1663 maanjakokartasta. Satakunnan Museon kokoelmat.

perittiin ensimmäistä kertaa verot kaupungin tulojen lisäämiseksi. Vuonna 1875 työnsä aloittanut kaupunginvaltuusto otti peltokysymyksen ensimmäisten käsiteltävien asioiden joukkoon, sillä kaupungin peltojen epäselvät vuokra- ja omistussuhteet koettiin epäkohdaksi, joka 1500–1600-lukujen täysin toisenlaisissa oloissa syntyneenä ei enää sopinut 1800-luvun lopun kehittyvään kaupunkiin. Vanhan käytännön aika oli auttamattomasti ohi. 1890-luvun lopussa kaupunki hallitsi taas maitaan ja määritteli vuokrattavan maan määrän ja hinnan haluamallaan tavalla.³⁹ Peltojen peruutus⁴⁰ oli merkittävä muutos maata sivu- tai pääelinkeinonaan viljelleiden kaupunkilaisten elämässä. Se oli murros, jossa kaupunkilaisten suhde viljelemäänsä maahan muuttui. Virallisesti aina vuoden 1930 laidunkauteen asti Porin kaupunki kuitenkin vielä vuokrasi Isomäen ja keskustan kortteleiden välistä osaa viljelyskäyttöön. Kaupungin vanhojen peltojen kohdalla, VI kaupunginosan ja Isomäen välissä sijainneet ”peltolotit” olivat kaikkein pienimpiä ja niillä harjoitettiin etupäässä perunanviljelystä. Vuokrapeltoalueella sijainneet Rihipiha ja Kanatarha näkyvät myös 1800- ja 1900-lukujen vaihteen ajalta peräisin olevissa kartoissa. Ne olivat tärkeitä paikkoja, sillä alkuperäisen käyttötarkoituksensa lisäksi niillä oli myös sosiaalinen merkitys. Ne olivat torien tapaan monien ihmisten risteys- ja kohtauspaiikkoja, sillä muutoin arjen sosiaalinen elämä rajoittui pitkälti lähinaapurustoon ja sinne, missä kukin työskenteli.

Keskiriihien peltojen eteläistä metsäosaa, joka oli aina 1900-luvun puoleen väliin saakka enimmäkseen soistuvaa havumetsää, vuokrattiin siis yhteislaitumena. Nykyisen Porin metsän ja osittain myös Porin lentokentän paikalla sijainneelle vuokralaitumelle saivat kaupunkilaiset tuoda karjaansa rahatoimikamarista vuosittain lunastettavaa laidunpolettia vastaan. Suuren metsälaitumen läpi kulki kolme karjakujaa, joista kaksi johti VI kaupunginosaan ja yksi V kaupunginosaan. Karjakujien päissä oli veräjät, joihin kaupunki palkkasi vartijat laidunkausien ajaksi. Karjakujien varsilla, metsän eteläpäässä sijaitsevat myös kolme karjanjuottokaivoa. Metsän takana, Porin metsän eteläpään ja Lattomerren peltojen välissä, Sonninmäessä, sijaitsevat puolestaan niittylaitumet.

2.2 Teollisuus jättää jäljen 1850–1940

”Pakanan maa ja pikitehdas pohjosessa raja, etelässä Kanatarha ja Metsäpedon maja. Idässä sen rajamaihin sitten vielä liittyy Pirunpaskan kaupunki ja Herraviikin niitty. Mutt’ lännessä Porilla parhaat rajat onkin: Pihl’in saha, Rauman kissat ja Musan paviljonki.”⁴¹

Porin metsän maisema muuttui radikaalisti ensimmäistä kertaa, kun Pori alkoi 1800-luvun puolesta välistä lähtien teollistua ja sitä myöten myös kaupunki ympärillä kasvoi voimakkaasti. Voidaan myös sanoa, että vasta teollistumisen jälkeen Porin metsä alkoi vakiintua itsenäisenä alueena.⁴² Tehtaiden noustessa kaupungin reunoille myös Porin metsän maisemallinen rooli muuttui. Tehtaat synnyttivät uudenlaista kaupunkimaisemaa: Metsästä kaivettiin savea ja hiekkaa teollisuuden käyttöön, henkilö- ja tavaraliikenne kaupungin reunoilla kasvoi ja kaupunki laajentui reunoiltaan yhä lisääntyvän asutuksen myötä.

---

³⁹ Saarinen, 1972, 265–272.

⁴⁰ ”Peltojen peruutus” merkitsi sitä, että kaupunki peri itselleen takaisin omistamansa maa-alueet ja alkoi periä niistä säännönmukaista veroa.

⁴¹ Sitaatti teoksesta Porilaisten kaupunki; Aukia & Virtanen, 1993, 55–58.

⁴² Alue tosin käsitti tuolloin reilusti suuremman maa-alueen kuin myöhemmin.

Kartta 2. Kartta kuvaa Porin kaupungin tiluksia vuonna 1897. Karttaan on nimetty kaikki Porin metsän mäet, joilla vielä laidunkaudella oli suurempi merkitys alueen kaukomaisemassa kuin nykyään. Metsän ollessa vielä kosteaa ja soistuvaa aluetta sekä sen puusto kitukasvuista ja matalaa olivat mäkiä harjanteet alueen ainoita, hieman kuivempia paikkoja ja niiden kautta kulkivat myös vanhimmat Porin metsän karjakujat. Nykyisten Isomäen urheilukeskuksen ja Porin lentokentän pohjoispäädyn kohdilla sijainneita peltokaistaleita vuokrattiin tuolloin kaupunkilaisille viljelyskäyttöön. Etelässä sijaitsivat Lattomerän uudispellot. Lähde: SM.

Vuonna 1895 Poriin rakennettiin rautatie, joka kulki kaupungin peltojen ja Porin metsän pohjoisosan läpi. Rautatien valmistuminen oli ensimmäinen Porin metsän lähimaisemassa näkyvä selkeä muutos, joka muutti hetkessä alueen luonteen kaupunkimaisemmaksi.⁴³ Vuonna 1898 rakennettiin Metsän- ja Maantuote oy:n tiilitehdas VI kaupunginosan eteläreunaan Tiilitehtaan puistokadun päähän.⁴⁴ Tiilitehdas otti raaka-aineensa pääasiassa lähialueilta, muun muassa nykyisen Karjuhallin vierestä. Metsän- ja Maantuote oy:n tiilitehdas oli toiminnassa aina vuoteen 1940 asti. Samoilla kohdilla sijaitsi myös Porin asfalttitehdas. Porin teollistumisesta seurannut asutuksen laajeneminen kaupungin reunoille lisäsi kaupungin ja maaseudun välistä tavarankuljetusta ja työläisten virtoja tehtaille. Tämän lisääntyneen vuorovaikutuksen johdosta myös Porin metsä siirtyi henkisen harppauksen lähemmäs kaupunkia.

⁴³ Sinerjoki, 2004, 40–49.

⁴⁴ Porin tiilitehtaita (hajatietoja) Satakunnan Museon kokoelmat.

Kartta 3. Senaatin kartassa eli niin sanotussa venäläisessä topografikartassa vuodelta 1907 näkyy jo selkeitä jälkiä metsänhoidosta. Metsälinjoista ja ojituksista päätellen metsää on alettu hoitaa taloudellisin periaattein jo 1800-luvun lopulla. Myös teollistumisen merkkejä näkyy Porin metsän maisemassa. Karttaan on merkitty kaksi tiilitehdasta ja yksi asfalttitehdas, jotka kaikki ovat sijainneet Porin metsän pohjoispäädyn tuntumassa. Myös keskustakortteleiden ja V. kaupunginosan välissä kulkeva rautatie halkoo laajan peltoaukean erottaen vanhan Rihipihan alueen ja Kanatarhan toisistaan. Lähde: KA.

2.3 Talousmetsänhoitoa 1900–2002

Vuokraviljelyksen loppuminen Porin metsässä vuoden 1930 laidunkauteen päätti vuosisatojen perinteen, jossa kaupunki oli vuokrannut aluetta asukkaalleen viljelys- ja laidunkäyttöön. Toiminnalla oli ollut suuri merkitys monen porilaisen lisäelinkeinona, sillä 1800-luvun kaupungeissa toimeentulo oli vielä monella tiukassa. Yleisen hyvinvoinnin kohennuttua tilanne kuitenkin muuttui ja nyt myös Porin metsää alettiin hoitaa talousmetsänä. Uuden roolin myötä alueella suoritettiin lukuisia ojituksia soistuvan metsän kuivattamiseksi. Ojittaminen oli niin merkittävä muutos Porin metsän maankäytöissä, että sen jäljet näkyvät edelleen selvästi alueen maisemassa.⁴⁵ Ojitusten myötä maaperä kuivui ja puusto alkoi vähitellen kasvaa kookkaammaksi ja tiheämmäksi: maisema muuttui metsäiseksi, varsinkin alueen eteläisissä osissa, missä maaperä oli ennen ollut kosteaa ja soistuvaa. Metsänhoitoon siirtymisen myötä kaikenlainen laidunnus Porin metsässä kiellettiin, sillä se häiritsi puun kasvua. Tätä kieltoa vartioimaan perustettiin kaupungin metsänvartijan toimi. Metsänvartijan tehtävänä oli vartioida puunottoa ja hänen virka-asuntonsa sijaitsi VI kaupunginosan viereisellä peltoalueella, nykyisen Porin metsän pohjoisreunassa.⁴⁶

2.4 Ilmailuliikenne maisemassa 1939–

Ilmailuliikenne, pääasiassa sotilasilmailu ja varsinkin toisen maailmansodan aika jättivät pysyvän jäljen Porin metsän maisemaan. Aikakauteen liittyvät Porin lentokentän perustaminen ja sen laajennukset, lukuisten piilo- eli rullausteiden ja sirpalesuojien rakentaminen sekä evakkojen asuttaminen Pinomäkeen.⁴⁷ Aikaa leimasi myös saksalaisten sotilaiden kaupungissa jatkosodan alusta aina syksyyn 1944 asti viettämä aika.

Porin lentokentän rakentaminen oli aloitettu jo ennen talvisodan puhkeamista syksyllä 1939. Lentokentän perustaminen oli tullut ajankohtaiseksi syistä, jotka perustuvat lähinnä Porin strategiseen maantieteelliseen sijaintiin sekä asemaan maakunnassa ja koko maassa. Lentoliikenteen kannalta Pori kuului tärkeimpänä pidettyyn länsialueeseen. Se oli huomattava teollisuuskaupunki ja laajojen maanviljelyseutujen keskus. Varsinkin Pori-Haapamäen välisen rataosuuden valmistuttua Porista oli tullut myös merkittävä maantie- ja rautatieristeyskohta. Porilla oli Mäntyluodon satama, mutta sillä ei ollut lentoliikennettä. Lopullinen päätös tehtiin kuitenkin lähinnä maanpuolustukseen liittyvistä syistä, jotka 1930-luvun puolivälissä alkoivat olla yhä enemmän julkisuudessa. Lentokentän ensimmäinen osa rakennettiin työllistämistyönä. Rakennustöitä jatkettiin aina jatkosodan loppuun asti.⁴⁸

Vuoden 1939 syystalvella valmistunut Porin lentokenttä siirtyi heti talvisodan alussa puolustusvoimien käyttöön. Saksalaisten saavuttua kaupunkiin jatkosodan alussa, alkoivat laajamittaiset lentokentän laajennustyöt, jotka jatkuivat keskeytyksettä läpi talven 1941–1942. Lentokenttää rakennettiin saksalaisten johdolla pääasiassa kuitenkin suomalaisvoimin. Rakennustoimiin osallistui myös venäläiset sotavangit.

Saksalaiset rakennuttivat jatkosodan aikana Porin lentokentän lähelle kokonaisen kylän, yhteensä 261 erilaista parakki- ja huoltorakennusta, joista kuitenkin arviolta viidennes räjähti tai paloi käyttökelvottomaksi saksalaisten räjäyttäessä kentän ”Porin pamauksessa” 15.9.1944. Räjähdyksessä vahingoittumattomina säilyivät muun muassa Porin lentokentän viisi lentokonehallia, mutta muuten lentokenttä tuhoutui varsin perusteellisesti.⁴⁹

⁴⁵ Ks. Mäntysaari, 2005.

⁴⁶ Lupakuvat metsänvartijan asunnon talousrakennukselle vuodelta 1938.

⁴⁷ Talvisodan aikana metsän eteläkärkeen eli Pinomäkeen rakennettiin uutta pika-asutusta, jonne asetettiin pääasiassa Karjalasta muuttaneita evakoita. Pinomäen kylällä on yhä edelleen oma erityinen roolinsa Porin metsän maisemassa maaseudun ja kaupungin välisenä rajamaana.

⁴⁸ Ruoho, Harri: Porin lentokentän historia, 1993, 24–30.

⁴⁹ Ruoho, Harri: Porin lentokentän historia, 1993, 40–49 ja 54–61.

On selvää, että sota-aika jätti pysyvät jäljet fyysisen maiseman lisäksi kaupunkilaisten kollektiivisiin muistoihin ja mielenmaisemiin. Porin metsän sijainti lentokentän kyljessä tarkoitti automaattisesti sitä, että alue oli koko sota-ajan puolustusvoimien toiminnan vaikutuksen piirissä ja siten myös osa sodankäynnin maisemaa. Sen lisäksi, että pommeja tippui myös Porin metsän alueelle, eivät lento-onnettomuudetkaan olleet tavattomia. Lentotoiminnan lisäksi Porin metsän alueella sijaitsivat myös saksalaisten ja Suomen puolustusvoimien tukikohdat sekä venäläisvankien leirit.

Sotilasilmailu Porin lentokentällä alkoi vuonna 1940, jonka jälkeen se oli ilmavoimien tärkeimpiä tukikohtia sota-aikaa lukuun ottamatta. Reittiliikenne Porista alkoi jatkosodan aikana, jolloin kenttä oli jonkin aikaa jopa maan siviililentoliikenteen tärkein asemapaikka.⁵⁰ Lentotoiminta ei voinut siten olla vaikuttamatta metsän maisemaan. Varsinkin äänimaisema oli lentotoiminnasta johtuvan melun peittämä. Sotien jälkeinen aika ja eritoten 1950-luku oli lennoston kuolemaan johtaneiden onnettomuuksien kannalta synkin ajanjakso, jolloin seitsemässä lento-onnettomuudessa sai surmansa yhdeksän lentäjää.⁵¹ Suurin osa onnettomuuksista sattui juuri lentokentän läheisyydessä, mistä Porin metsä sai myös osansa. Vuonna 1953 kentällä otettiin lisäksi käyttöön Suomen ensimmäiset suihkukoneet, mikä lisäsi lentokentän vaikutusta alueen äänimaisemaan. Satakunnan lennoston siirtyminen Pirkkalaan varmistui 1977 ja Porin metsän äänimaiseman kannalta sotilasilmailun poislähtö oli todella suuri muutos. Eräs lennoston siirtymisen syistä oli juuri kaupungin halu vähentää melua lentokentällä.

2.5 Urheilukeskus ja metsän uuden roolin kehittyminen 1950–

1950-luvulla Porin metsän pohjoispäädyssä sijaitsevaan Isomäkeen alettiin puuhata urheilukeskusta.. Liikuntapalvelujen kysynnän alati kasvaessa oli vuosisadan alussa Tiilimäkeen valmistunut Porin ensimmäinen varsinainen urheilukenttä jäänyt puutteelliseksi ja liian pieneksi. Seuraava urheilukenttä päätettiin rakentaa Herralahteen, josta 1930-luvun kuivatustöiden jälkeen oli vapautunut uutta maata kaupungin käyttöön.⁵² Ennen sotia 1920- ja 1930-luvuilla Porin metsää oli vielä pidetty liian syrjäisenä urheilukeskuksen sijaintipaikkana, joten piti odottaa 20 vuotta, kunnes Porin metsä ”keksittiin” uudelleen. Muutokseen vaadittiin myös muita tekijöitä. 1900-luvun puolenvälin aikaan vapaa-ajan määrä oli lisääntynyt voimakkaasti ja työväenliikunta oli kasvattanut suosiotaan. Urheiluseurojen aktiivisen toiminnan ansiosta niiden jäsenmäärät kasvoivat voimakkaasti, mikä oli palkinto niiden pitkäjännitteisestä sekä tuloksellisesta toiminnasta urheilun saralla. Urheilupalvelujen lisäämiseen nähtiin nyt riittävät perusteet. Kuitenkin vasta sotien jälkeisinä vuosina Porin kaupungissa alettiin toden teolla panostaa urheilupalvelujen rakentamiseen.⁵³

---

⁵⁰ Ruoho, 1993, 120–125.

⁵¹ Pakarinen & Rajalainen, 1998, 317. Katso myös: Hyvönen Jaakko: *Kohtalokkaat lennot 1945–1988*. Forssa 1995.

⁵² Urheilukentän lisäksi Herralahteen kunnostettiin 1920-luvun lopulla jalkapalloilijoita ja talvisin luistelijoita palveleva pallokenttä.

⁵³ Koivuniemi, 2004, 519–524; Harjunpää, 2004, 147–157.

Kartta 4. Yrjö Lindegrenin alkuperäinen suunnitelma Porin urheilukeskuksesta on vuodelta 1950. Lindegrenin alkuperäinen suunnitelma sisälsi kokonaisuudessaan kansanpuiston, retkeilymajan, ”kilpolan” (stadionin), urheilutalon uimalaitoksineen, verkkopallokentän, nurmikentän, pesäpallo-, käsipallo- ja jalkapallokentät sekä leiriytymisalueen. Lähde: SRM.

Poriiin alettiin siis puuhata urheilukeskusta. Vuonna 1941 alkaneiden suunnitelmien päätöksenä kaupungin valtuusto hyväksyi keväällä 1951 Professori Yrjö Lindegrenin suunnitelman Porin urheilukeskuksen rakentamisesta Isomäkeen. Ensimmäisenä suunnitelmasta toteutettiin maauimalarakennus, jonka rakentaminen aloitettiin vuoden 1953 alussa. Maauimala valmistui pienellä viiveellä, kesällä 1957.⁵⁴ Samalla kertaa suljettiin vanha Kirjurinluodon uimalaitos, joka oli jäänyt käyttökelttomaksi huonon kuntonsa ja jokiveden saastumisen vuoksi. Urheilukeskuksen muiden osien rakentaminen viivästyi pahasti alkuperäisestä aikataulustaan. Stadionille päästiin urheilemaan vasta vuonna 1962 ja sen katsomot valmistuivat vuonna 1965. Vuonna 1962 urheilukeskuksessa oli käytössä maauimalan ja urheilukentän lisäksi neljä jalkapallokenttää ja pesäpallokenttää. Talvella urheilukeskuksen alueella oli käytössä kolme jääkiekon harjoituskenttää.

Porin metsän sotien jälkeistä aikaa on leimannut alueen identiteetin täydellinen muuntuminen tavallisesta talousmetsästä ulkoilu- ja virkistysalueeksi, jonne on vuosikymmenten aikana kertynyt valtava määrä erilaisia liikuntaan ja urheiluun liittyviä toimintoja. Valtaosa varhaisimmista Porin metsään raivatuista ulkoilureiteistä ja alueelle perustetuista liikuntapaikoista on syntynyt spontaanisti vapaaehtoisten ja aktiivisten kaupunkilaisten talkootyön tuloksena. Monet toiminnot ovat myös vuosikymmenten vieressä vaihtaneet sijaintiaan.

Uusi Aika -lehti uutisoi 13. toukokuuta 1966 Isomäen urheilukeskuksen keskusurheilukentän valmistumista julkaisemalla kaupunginjohtaja Oiva Kaivolan juhlapuheen, josta seuraava sitaatti.

”Porin urheilukeskussuunnitelma on nyt toteutettu lähes kokonaisuudessaan. 70 hehtaarin urheilualueella palvelevat kesäkäyttöä tämän keskusentän lisäksi maauimala, pesäpallokenttä, 4 jalkapallokenttää, koripallo- ja lentopallokenttä, jousiammuntarata, 16 hehtaarin golfkenttä sekä campingalue, minkä lisäksi alueen metsät ovat täynnä

⁵⁴ Yrjö Lindegrenin asemakaava vuodelta 1956.

retkeilypolkuja. Talvisin alueella on tekojäärata, pikaluistelurata, lasten luistelurata sekä porilaisten eniten käyttämä hiihtomaasto. Kun vielä lähes koko aluetta palveleva huoltorakennus valmistuu tulevan syyskuun alkuun mennessä, on suunnitelmasta jäljellä enää tenniskenttien rakentaminen.”

Isomäen ulkoilupuistoa kuvataan Porin kaupungin ensimmäisessä vapaa-aikasuunnitelmassa vuodelta 1974.

”Isomäki on tällä hetkellä ulkoilupuistoista monipuolisin. Siellä sijaitsee Porin urheilukeskus lukuisine pallo- ja pelikenttineen, maauimaloineen, jäähalleineen ja ampumaratoineen. Urheilukeskukseen liittyvässä kuntoilijoiden suosimassa ”Porin metsässä” on valaistu pururata (latu) sekä miellyttävä polkuverkosto. Lisäksi alueella sijaitsee melko korkeatasoinen leirintäalue, kesäteatteri ja laululava.”⁵⁵

Samassa vapaa-aikasuunnitelmassa ehdotettiin muun muassa Katinkurun kuntopolun valaisemista ja Golf-kentän siirtämistä Luotojen alueelle. Molemmat suunnitelmat myös toteutuivat myöhemmin.⁵⁶

Uudesta virkistysalue-imagostaan huolimatta Porin metsän ulkoilualue on ollut myös muunlaisten käyttötarkoitusten tila. Alueella sijaitsi aikaisemmin muun muassa kaksi maanlajitus- ja kaatopaikkaa, joista toinen ja suurempi sai sittemmin nimityksen ”Tekomäet”. Ja kuten sanottua, vanhojen vuokrapeltojen paikalla, nykyisten palloilukenttien kohdalla sijaitsi Porin ensimmäinen golfkenttä, joka kuitenkin 1980-luvulla tilanpuutteen vuoksi siirrettiin luotojen alueelle Kalaforniaan. Vanha metsänvartijan asunto toimi silloisen golf-klubin majana. Isomäkeen perustettiin 1960-luvulla myös leirintäalue, joka vielä aktiivitoimintansa aikana, huippuvuosien vilkkaimpina kesäkuukausina, houkutteli alueelle tuhansia kävijöitä.

ISOMÄEN URHEILUKESKUKSEN VAIHEITA:

Maaumala	(1957)
Katinkurun ampumarata	(1966)
Tekojäärata	(1964)
Stadion	(1965, peruskorjaus 1990, varastorakennus 1992)
Jousiammuntarata	(1972)
Vanha jäähalli	(1964, 1971, 1986, 1987, 1993, 1995, 1996) ⁵⁷
Tenniskentät	(1972–) ⁵⁸
Porin Ratsastajat ry:n talli	(1979–)
Katinkurun ylikulkusillat	(1987)
Uusi heittolajien harjoitusalue ”moukaripörssi”	(1988)
Jalkapallohalli	(1992)
Jalkapallo- ja pesäpallokenttiä	(1987–)
Pesäpallostadion	(1987–)
Iso tekojäärata	(1985)
Hevosurat metsään	(1989–)
Harjoitusjäähalli ja tekojääradan muutos	(1989)
Stadionin kuuluttamo	(1990)
Ratsastusmaneesi	(1991)
Karhuhalli	(1992)
Viiden kilometrin kuntoradan jatke	(1996)

Lista Isomäen urheilukeskukseen rakennetuista urheilutoiminnoista kronologisessa valmistumisjärjestyksessä.⁵⁹

⁵⁵ Porin kaupungin vapaa-aikasuunnitelma C9, 1974, 23.

⁵⁶ Porin kaupungin vapaa-aikasuunnitelma C9, 1974, 46–59.

⁵⁷ Palveli ensin avoimena tekojääratana vuodesta 1964, joka sittemmin sai katon ja muuttui jäähalliksi vuonna 1971. Jääkiekkjoukkueet Karhut ja Rosenlewin Urheilijat, jotka myöhemmin yhdistyivät muodostaen Porin Ässät -nimisen seuran, voittivat jopa SM-tittleitä aikanaan Vanhassa jäähallissa.

⁵⁸ Kolme ulkotenniskenttää valmistui vuonna 1972, joista yksi katettiin kuplahalliksi vuonna 1978. Tennishalli valmistui helmikuussa 1984, uudemmat kentät 1992. Tennishallia laajennettiin vuonna 1993.

Sotien jälkeen kaupunkilaiset löysivät keskustan lähellä sijaitsevan, mainion metsämaaston nopeasti, ottivat sen haltuunsa ja muokkasivat sitä omia käyttötarkoituksiaan parhaiten palvelevaksi. Pääasiassa juuri näiden aktiivisten henkilöiden ansiosta ja heidän toimintansa johdosta Porin metsän virkistysalueen arvo ymmärrettiin myös kaupungin hallintoelimissä ja sitä alettiin kehittää virkistysalueeksi. Alkoi marginaalialueen puolivuosisatainen institutionalisoitumisprosessi.

2.6 Porin metsä osaksi Porin kansallista kaupunkipuistoa 2002–

Vuonna 2002 Porin metsä liitettiin Ympäristöministeriön päätöksellä⁶⁰ Porin kansalliseen kaupunkipuistoon. Porin metsän historiassa alkoi jälleen uusi vaihe. Kansallisille kaupunkipuistoille asetettujen vaatimusten mukaisesti alueelle laadittiin vuonna 2005 uusi luonnonhoitosuunnitelma, joka poikkeaa voimakkaasti aikaisemmin alueella noudatetuista talousmetsänhoidollisista tavoitteista. Porin metsän uudet hoitotavoitteet tähtäävät intensiivisen virkistyskäytön, maisema-arvojen, kulttuuriperinnön sekä luontoarvojen yhteensovittamiseen.⁶¹ Suistolaisten puisto -kirjan saatesanoissa Ympäristöministeriön ylitarkastaja Jukka-Pekka Flander toteaa, että kansallisen kaupunkipuiston perustaminen Poriin oli eräänlainen valtiovallan myöntämä tunnustus kaupungissa jo toteutetulle ennakkoluulottomalle ja pitkäjänteiselle työlle rakennetun kulttuuriympäristön, kaupunkiluonnon monimuotoisuuden ja virkistysalueiden sekä historiallisten puistojen säilyttämiseksi ja hoitamiseksi. Tämän lisäksi sitä voidaan pitää konkreettisena välineenä kasvavien maankäyttöpaineiden ristiaallokossa ja se voidaan nähdä sekä kaavoitusta ohjaavana arvopohjana että reaalisena alueeseen liittyvänä erityisarvojen kokoelmana ja paikallisten vahvuuksien yhteenliittymänä. Kansallisen kaupunkipuisto -statuksen myötä myös Porin metsän merkitys kasvoi entisestään ollen nyt osa suomalaisten kansallisten kaupunkipuistojen verkostoa.⁶² Minkälaisia vaikutuksia uudella roolilla tulee Porin metsän maisemaan olemaan, mitä muutos saa aikaan fyysisessä maisemassa ja miten se muokkaa käyttäjien asenteita? Sen näyttää tulevaisuus.

---

⁵⁹ Tiedot saatu seuraavista lähteistä: Reipas, 1996; Porin ratsastajat ry:n WWW-sivun historiikki <<http://www.porinratsastajat.fi/historiikki.html>> 13.9.2006; Lasikari, 27.2.1988.

⁶⁰ Ympäristöministeriön päätös Porin kansallisen kaupunkipuiston perustamisesta (n:o 3/5541/2001), 6.5.2002: ”Urheilukeskuksen kaava valmistui vuonna 1999. Alue jakautuu asemakaavassa urheilu- ja virkistyspalveluille varattuihin alueisiin, puistoihin sekä retkeily- ja ulkoilualueisiin. Alueella oleva vanha maauimala on suojeltu asemakaavassa. Asemakaavoitetun alueen eteläpuolella levittäytyvä Porin metsä on yleiskaavassa osoitettu virkistysalueeksi lukuun ottamatta kaakkoiskärjen ampumarata-aluetta palveluineen.”

⁶¹ Myös tämän tutkimuksen tulokset on otettu huomioon uuden luonnonhoitosuunnitelman laadinnassa. Ks. Mikkola, 2006.

⁶² Flander 2004, 7.

3. ”TÄRKEINTÄ EI OLE PÄÄMÄÄRÄ, VAAN LIIKE” – METSÄ TOIMINNAN TILANA

Kesällä 2005 teetin Porin metsän käyttäjillä kyselyn Porin metsän käyttötavoista, maiseman tilasta, arvoista ja historiasta.⁶³ Kysyin aluetta käyttäviltä, siellä työskenteleviltä ja lähiasukkailta, mitä rooleja ja funktioita Porin metsällä heille on. Vastaukset osoittavat ensinnäkin, että alueella on monenlaisia rooleja ja funktioita. Toiseksi, käyttäjäryhmien heterogeenisyys on eräs todiste siitä, että alue on tärkeä suurelle käyttäjien joukolle. Huomaamme myös, että Porin metsällä saattaa olla samaan aikaan keskenään ristiriitaisilta tuntuvia funktioita: Yksi kokee metsässä samoillessaan luonnonrauhaa lähiliikenteen melusta välittämättä, toinen bongaa lentokoneita lentokentän kiitoradan päässä, kolmannen mieliaktiiviteetteihin kuuluu savikeikkojen ammunta ja neljäs lenkkeilee ympäri vuoden samalla valaistulla pururadalla, jonka viereisellä mättäällä viides kerää marjoja ja sieniä.⁶⁴ Reilun 300 hehtaarin metsäalue muuntuu siis tarpeen mukaan hyvinkin erilaisten toimintojen tiloiksi ja tarjoaa riittävän tilan nykyisille käytöille, sillä käyttäjäryhmien keskinäisiä törmäämisiä ei liioin kyselyvastauksissa eikä myöskään haastattelussa nostettu esiin. Valtaosa käyttäjistä koki metsällä olevan itselleen useampia funktioita ja siten käyttäjät pitävät alueen monipuolisuutta ja moniarvoisuutta yksimielisesti myönteisenä asiana.

Katriina Soini toteaa tutkimusartikkelissaan *Between Insideness and Outsideness – Studying Locals’ Perceptions of Landscape*⁶⁵, että elämänmuotoja tutkittaessa paikan fyysiset ulottuvuudet jäävät helposti toissijaisiksi ja kuitenkin käsitteet ”arkinen maailma”, ”arkimaisema” tai ”arkiympäristö” tuntuvat sisältävän fyysisen tapahtumaympäristön. Siten tilallinen ulottuvuus on ensisijainen tutkimuskohde, kun tutkitaan fyysisesti rajattua aluetta. Myös tässä tapauksessa on kyse maantieteellisesti rajatusta alueesta. Tutkimuksen keskiössä ovat siis ihmiset, heidän toimintansa ja kokemuksensa Porin metsästä. On siirryttävä tarkastelemaan suoraan alueen käyttöä ja toimintaa.

Porin metsän ulkoilualueelle tullaan pääasiassa ulkoilemaan ja liikkumaan, mutta alueen vähemmän näkyviä funktioita ja piilossa olevia merkityksiä tutkittaessa, on siirryttävä sellaiselle maiseman kokemukselle tasolle, jonka tutkiminen vaatii yhteistyötä alueen käyttäjien kanssa. Hyvänä lähtökohdana voidaan kuitenkin pitää metsän toiminnallisen puolen, maiseman tilakäytäntöjen tarkempaa tarkastelua eli sitä, mitä Porin metsässä tehdään ja mitä metsässä milloinkin tapahtuu? Alueen ja sen maiseman merkitykset syntyvät toiminnasta.⁶⁶

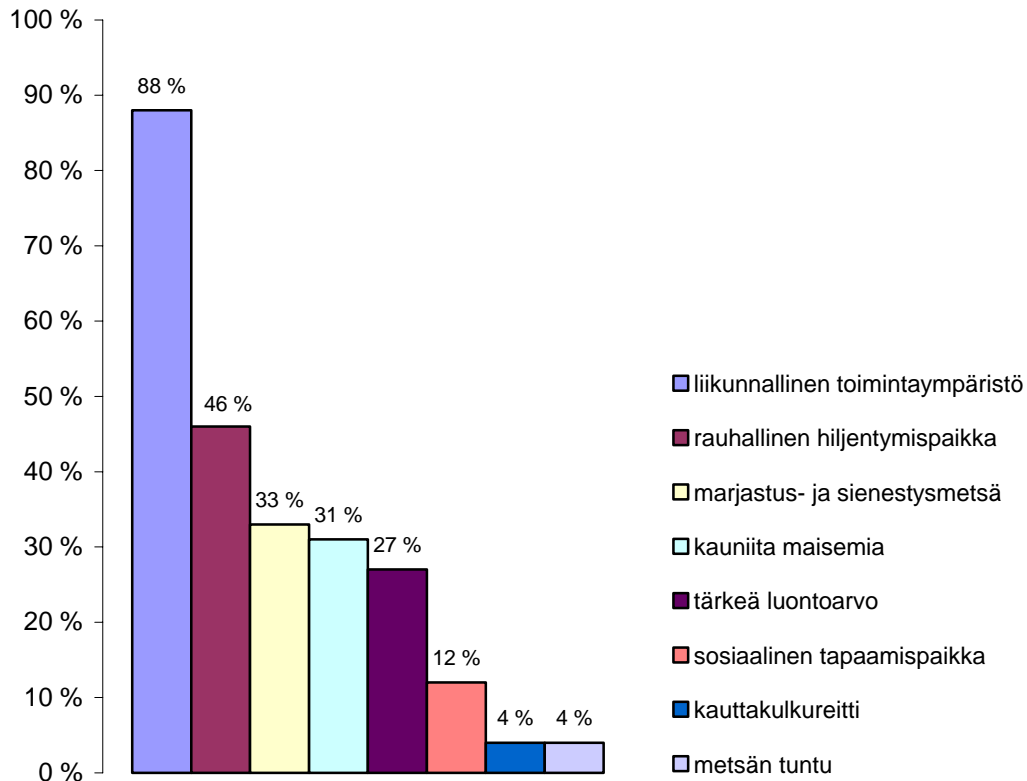
⁶³ LIITE 1.

⁶⁴ Metsän käyttötavoissa löytyy vastakkainasetteluja sekä eri käyttäjäryhmien että yksittäisten henkilöiden omien näkemysten välillä. Tutkijana pidän moniarvoisuutta tärkeänä Porin metsän erityisominaisuutena, joka on eräänlainen historiallinen jäännös tai jälki alueen menneisyydestä. Alueen käyttäjäryhmät ovat raivanneet alueelle omat paikkansa ja reittinsä. Toiminnallaan he valloittavat yhä uudelleen tilaa omista käyttötarpeistaan lähtien. Porin metsässä voidaan hahmottaa myös käyttäjien hierarkioita, joista osa on toisia enemmän vakiintuneita. Tietyille urheilulajille tai käyttäjäryhmälle omistettu reitti tai paikka osoittaa kyseisellä käytöllä olevan virallisempi asema kuin jollain toisella. Spontaanit käyttötavat näkyvät usein pelkästään tilakäytäntöjä havainnoimalla tai ihmisiltä niistä kysymällä.

⁶⁵ Soini, 2004, 87–89.

⁶⁶ Esimerkkeinä mainittakoon hiihtäjä, jolle metsän ulkoilupolkujen talvihiekoituksella ei ole yhtä suurta merkitystä kuin latujen kunnolla, tai marjastaja, joka käyttää aluetta pääasiassa marjametsänä, eikä välttämättä ole laisinkaan kiinnostunut reiteistä tai alueen liikuntapalveluista. Onkin tärkeää, että heti alussa rakennetaan riittävän laaja kuva metsän käyttäjistä. On toki mahdollista, että myös innokas marjastaja käy alueella lenkkeilemässä ja arvostaa polkujen kunnossapitoa, mutta pääasiassa on niin, että käyttötapojen kautta alueille syntyvät tietyt roolit ja funktiot, jotka on huomioitava kokemuksia ja arvostuksia kartoitettaessa. Alueiden merkitystenmuodostusprosessissa vaikuttavat sekä yhteisölliset että yksilölliset arvostukset, minkä vuoksi merkityksiä tutkittaessa mahdollisimman monipuolisen yleisön tavoittaminen onkin ensiarvoisen tärkeää.

Porin metsän roolit ja funktiot

Kaavio 1. Pylväsdiaagrammi kuvaa prosentteina sitä, mitä rooleja ja funktioita Porin metsä -kyselyyn vastanneet kokivat alueella heille itselleen olevan.

Kun edellisessä luvussa keskityin kuvaamaan Porin metsän maankäytön historiaa eli alueen muuttuneita rooleja ja käyttötapoja historiallisesta, muutoksen näkökulmasta, niin tässä luvussa siirryn käsittelemään alueen nykytilaa ja sen toimintaa. Tutkin Porin metsän tilakäytäntöjä. Näkökulmassa eniten kiinnostavat alueen roolit ja funktiot käyttäjille eli käyttäjäryhmät ja niiden toiminta alueella, käytöt ja reitit alueen sosiaalisen maiseman rakentajina ja jäsentäjinä, sekä ajallisuuden merkitys Porin metsän maisemassa.

Tässä luvussa vastaan seuraaviin kysymyksiin: Mitä rooleja ja funktioita Porin metsällä on sen käyttäjille? Keitä ovat Porin metsän käyttäjät ja käyttäjäryhmät? Miten eri käytöt sijoittuvat Porin metsän eri reiteille? Mikä merkitys vuodenaajoilla ja vuorokaudenaajoilla on Porin metsän toiminnalliselle maisemalle? Miten ajallisuus ohjaa metsän käyttöä? Luku rakentuu siten, että alaluvussa 3.1 tarkastelen Porin metsän käyttäjiä ja käyttäjäryhmiä, luvun 3.2 omistan ulkoilualueen reittiverkoston rakentaman maiseman tarkastelulle eli tutkin sitä, miten reitit osallistuvat Porin metsän sosiaalisen maiseman rakentamiseen. Luku 3.3 puolestaan käsittelee käyttäjien ajallisuutta eli toimintojen suhdetta vuodenaikoihin ja vuorokaudenaikoihin.

Kuva1. Näkymiä Porin metsään menneiltä vuosikymmeniltä eri vuodenaikoina.⁶⁷ Kuvat: Eino Miettinen.

3.1 Käyttäjien kirjoja

Porin metsä on nykyisin monenlaisen virkistystoiminnan paikka, vaikka alueen varsinainen painopiste onkin urheilu- ja ulkoilupalveluiden tarjonnassa. Tiilimäen asuinalueen kyljessä sijaitseva Isomäen urheilukeskus on selkeä toiminnallinen ja maisemallinen kokonaisuus, joka käsittää muun muassa useita palloilukenttiä, urheilustadionin sekä maa-uimalan. Urheilukeskuksen eteläpuolelta, maa-uimalan takaa alkava metsäalue reitistöineen taas toimii pääasiallisesti virkistys- ja ulkoilupalvelujen tarjoajana porilaisille ja ulkopaikkakuntalaisille. Sijaintinsa vuoksi Porin metsä on monen porilaisen lähin virkistysalue, sillä se rajautuu pohjoispäässä aivan kaupunkikeskustan tuntumaan. Varsinaista metsäaluetta käyttävät toki muutkin kuin liikunnallisesti orientoituneet kuntoilijat ja urheilijat.

⁶⁷ Miettinen, 2005.

Kesällä 2005 tein Porin metsää koskevan käyttäjäkyselyn.⁶⁸ Kaikista 65 jakamastani kyselykaavakkeesta 42 palautui täytettynä. Jopa näin pienen otoksen perusteella koko Porin metsän ulkoilu- ja virkistysalueen käytöstä muodostui varsin laaja virkistyskäyttö- ja toimintavalikoima. Odotetusti valtaosa kyselyyn vastanneista, jopa 88 %, pitää aluetta ensisijaisesti liikunnallisena toimintaympäristönä. Vastanneista 46 % pitää Porin metsää myös rauhallisena hiljentymispaikkana, 31 % kertoo arvostavansa erityisesti kauniita maisemia, joita alue käyttäjilleen tarjoaa ja 27 % painottaa, että metsällä on merkitystä sinällään, itsenäisenä luontoarvona. Porin metsää piti sosiaalisena tapaamispaikkanaan 12 % vastaajista ja 4 % kertoo hyödyntävänsä aluetta kauttakulkureittinään. Alueen talvikäyttöistä kysely tarjosi vain suppean yleiskuvan, mihin todennäköisesti jonkin verran vaikutti kyselyn kesäinen toteuttamisajankohta.

Kyselyn tulosten perusteella hahmottelen Porin metsän keskeisimmät käyttäjäryhmät, jotka yhdessä muodostavat alueen laajan käyttäjäyhteisön ja jotka toiminnallaan rakentavat Porin metsän sosiaalista maisemaa. Näiden käyttäjäryhmien toiminta, näkemykset ja mielipiteet ovat keskeisiä alueen koetusta maisemasta puhuttaessa ja tärkeässä asemassa silloin, kun puhutaan alueen tulevaisuuden palveluiden ja toimintojen kehittämisestä. Lopulta käyttäjäryhmät yhdessä edustavat sitä ihmisjoukkoa, jota voidaan kutsua koko Porin metsän käyttäjäyhteisöksi eli sosiaalisen maiseman fyysiseksi ja toiminnalliseksi ilmentymäksi.⁶⁹

3.1.1 Liikunnan harrastajia sauvakävelijöistä suunnistajiin

Porin metsän ulkoilualue identifioituu nykyisin nimenomaan liikunnan paikkana. Pitkälti alueen roolin määrittää vieressä sijaitseva Isomäen urheilukeskus. Maantieteellisesti tarkasteltuna Porin metsän ulkoilupuisto reitteineen onkin eräänlainen Isomäen urheilukeskuksen alueellinen jatke ja toiminnallinen lisäke. Metsän suosituinta urheilulajia eli lenkkeilyä eri muodoissaan harrastaa 74 %, uintia 31 % ja hiihtoa 17 % vastaajista. Vaikka urheilulajeista tai lajien harrastajamääristä ei tällä kyselyllä voidakaan tehdä kattavia johtopäätöksiä, on erittäin todennäköistä, että edellä mainitut kolme lajia kuuluvat Porin metsän suosituimpien liikuntamuotojen ryhmään.⁷⁰ Porin metsän muita suosittuja urheilulajeja ovat tennis, pyöräily ja suunnistus.⁷¹ Vastaajien joukosta löytyy myös muutamia pesäpalloa, jalkapalloa, luistelua ja voimaharjoittelua kuntoilutelineissä harrastavia. Myös ratsastus, koiran ulkoiluttaminen voitaneen luokitella liikuntakäyttöjen kategoriaan.⁷²

---

⁶⁸ Suhteellisen pienestä, 65 kyselykaavakkeen otoksesta johtuen käyttöjen lajikohtaisista osuuksista tai käyttäjien määristä eri vuodenaikoina ei muodostu tässä tutkimuksessa kattavaa kuvaa. Tosin kysymyksenasettelun näkökulmasta niitä ei ollut myöskään relevanttia lähteä nykyistä tarkemmin selvittämään.

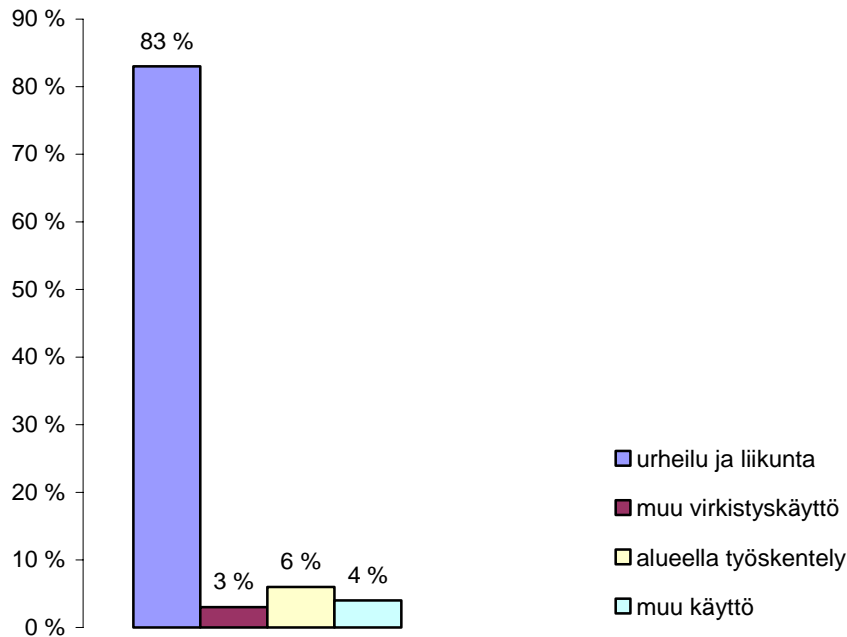
⁶⁹ Juuri kaikkia näitä käyttäjäryhmiä pitäisi aika-ajoin kuulla alueen tulevaisuutta suunniteltaessa, sillä aluetta aktiivisesti käyttävillä on kollektiivinen, laaja näkemys alueen nykytilasta, muutoksista ja kehittämistarpeista. Porin metsän maisema ja ulkoilualueen identiteetti syntyy aluetta käyttävien toiminnan kautta. Siten Porin metsän alueella liikkuvat osallistuvat joka päivä uudelleen alueen maisemallisen identiteetin rakennusprosessiin.

⁷⁰ Kyselytutkimuksesta rajautuivat pois pääasiassa Isomäen urheilukeskuksen palveluja käyttävät urheiluseurat ja urheilulajien edustajat. Vrt. Reipas, 1996, 38: Urheilukeskuksen käyttö- ja tilastotiedot vuodelta 1994.

⁷¹ Näitä lajeja kertoi harrastavansa 5 % kyselyyn vastanneista.

⁷² Näitä lajeja kertoi harrastavansa 2 % kyselyyn vastanneista käyttäjistä.

Käyttäjät ja toiminta

Kaavio 2. Diagrammi kuvaa käyttäjäkyselyn vastaajien toimintaa Porin metsässä.

Suunnistajat ovat eräs verrattain suuri ja aktiivinen käyttäjäyhteisö Porin metsässä. Heidän toiminnassa nimenomaan metsämaastolla on tärkeä merkitys.⁷³ Porissa toimii Rastikarhut ry⁷⁴ -niminen vuonna 1977 perustettu suunnistuksen erikoisseura.⁷⁵ Rastikarhujen järjestämiä suunnistuksia ovat ympärivuotiset kuntosuunnistukset, joita järjestettiin vuoden 2005 aikana yhteensä 20 tilaisuutta. Tilaisuuksissa oli vuodenajasta riippuen 40–250 osanottajaa. Keväisin Rastikarhut ry järjestää Porin metsässä lasten suunnistuskouluja, noin 4-5 vuodessa, joissa on edellisinä vuosina ollut noin 20–40 osanottajaa. Lisäksi syksyisin neljänä viikkona Porin metsässä järjestetään viikkorasteja myös koululaisille. Nämä niin kutsutut koululaissuunnistukset keräävät alueelle vuosittain yhteensä noin 1000 – 2000 koululaista, hieman säästä riippuen. Liikuntavirasto vaihtaa koululaissuunnistusten rastipaikat viikoittain. Alueella harrastetaan myös hiihtosuunnistusta⁷⁶, joita järjestetään lumitilanteesta riippuen 6 – 10 tilaisuutta talvessa. Kyse on aluemestaruus- ja kuntosuunnistus -tapahtumista, joissa on osanottajia 30–120. Pyöräsuunnistustapahtumia Porin metsässä järjestetään 2–4 vuodessa, joissa on osanottajia 20–40. Metsässä samoilijat ja muut retkeilijät, Porin Pyrintö ja muut lähialueen urheiluseurat sekä erilaiset oppilaitokset ja järjestöt, muun muassa Partiolaiset ja SPR, käyttävät aluetta sekä hyödyntävät vapaa-aikaviraston Rastikarhulta tilaamia suunnistuskarttoja ympäri vuoden. Karttoja kuluu noin 400–600 kpl vuodessa⁷⁷, mikä osoittaa alueen olevan aktiivisessa käytössä.

⁷³ Suunnistajat käyttävät metsää ehkäpä muista käyttäjäryhmiä monipuolisemmin kulkiessaan sekä poluilla että maastossa koko laajalla 300 hehtaarin metsäalueella.

⁷⁴ Porin Rastikarhut ry:n WWW-sivu www.rastikarhut.fi > 6.6.2006; Satakunnan Suunnistus ry:n WWW-sivu www.satakunnansuunnistus.fi > 7.6.2006.

⁷⁵ Toiminta-ajatuksen mukaisesti seura tarjoaa jäsenilleen sekä kilpa- että harrastesuunnistusta. Seuran jäsenmäärä on n. 400 ja se järjestää suunnistusta muun muassa Porin metsässä.

⁷⁶ Laji on samantapainen kuin hiihtosuunnistus, mutta suunnistuskartan tiestö ja polut muunnetaan kulkunopeutta osoittavin symbolein. Suunnistuksissa hyödynnetään olemassa olevaa latuverkostoa, sekä polkuja, joille ajetaan kapea hiihtoura moottorikelkalla.

⁷⁷ Toivanen, Martti: Porin metsän puistoalueen käyttö suunnistukseen. 25.2.2006

3.1.2 Hyötykäyttöjä – marjametsään ja ympäristöstä oppimaan!

Syksyisin marjastajat ja sienestäjät liikkuvat ahkerasti Porin metsässä. Vaikka niin sanottujen hyötykäyttäjien kokonaislukumääriä on kausiluonteisuuden johdosta vaikea määrittää tarkasti, voidaan marjojen ja sienten poimijoita muihin metsän sesonkikäyttäjryhmiin verraten pitää silti yhtenä Porin metsän merkittävimmistä käyttäjryhmistä. Jokamiehenoikeuksien Suomessa sienestys ja varsinkin marjastus ovat todennäköisesti myös Porin metsän nykykäytöistä niitä perinteikkäimpiä.⁷⁸ Metsän käyttäjät arvostavatkin hyötykäytön mahdollisuutta, sillä on varsin ainutlaatuisia, että parin kilometrin päässä kaupungin keskustasta voi ylipäättään marjastaa ja sienestää.

Toisenlaista hyötykäyttöä edustavat lähialueiden oppilaitosten opiskelijat sekä eri-ikäiset koululaiset, joille metsä tarjoaa ainutlaatuisen oppimis- ja havainnointiympäristön lähellä kaupunkia. Porin metsän vieressä sijaitsevat oppilaitokset keskustan kouluja myöten hyödyntävät aluetta monenlaisessa opetustarkoituksessa ja alue on niin pienten koululaisten kuin lukiolaisten ja ammatillisten oppilaitostenkin käytössä. Koululaisten käytöistä sain tietoa Cygnaeuksen koulun 6C luokalta, joiden kirjoitukset omista kokemuksistaan Porin metsässä rakensivat näkökulmaa alueeseen elettyinä maisemana.⁷⁹ Kirjoitusten perusteella rakentuu kuva siitä, millaista toimintaa koulut alueella järjestävät ja millainen on lasten suhde alueeseen, ja mitä he itse siinä eniten arvostavat. Porin metsä on koululaisten lähiliikuntametsänä ja tutkimuskohteena käytössä ympäri lukuvuoden. Koululaiset liikkuvat alueella pääasiassa liikuntatunneillaan, minkä lisäksi koulut hyödyntävät metsää sekä luonnontieteiden opetuksessa ja ympäristökasvatuksessa että päiväretkikohteena. Opetuskäytön merkitys henkilökohtaisen maisemasuhteen määrittelyssä näkyy jonkin verran myös lasten kirjoituksissa: Lapsille ja nuorille Porin metsässä on erityisen tärkeää ”aidon metsän tuntu” ja ”hiljaisuus”. Muutenkin lapset korostavat kirjoituksissaan aikuisia enemmän luonnon merkitystä, mikä näkyy esimerkiksi kasvi- ja eläinhavaintojen suuressa määrässä sekä piirustuksissa, joita useat olivat piirtäneet kirjoitelmiensa ohien. Lapset havainnoivat metsää myös korostuneen esteettisesti ja tuovat aikuisia enemmän esille omia kokemuksiaan ja tuntojaan tekemiinsä maisemahavaintoihin liittyen.

3.1.3 Työn maisemat

Verrattain monipuolisen käyttäjryhjän muodostavat alueella tai sen hoidon parissa työskentelevät henkilöt, joiden osuus on 24 % kyselyyn vastanneiden kokonaismäärästä.⁸⁰ Kyselyyn vastasi pääasiassa jäähallissa, maauimalassa⁸¹ sekä alueella liikunnanopetuksen parissa työskenteleviä henkilöitä.⁸² Muut kyselyyn vastanneet, alueella tai sen läheisyydessä toimivat, työskentelevät puistonhoidon parissa, metsänhoidon suunnittelussa, Katinkurun ampumaradan kahvilassa sekä Porin metsän kesäteatterissa.⁸³ Kyselyn tulosten mukaan alueella tai sen läheisyydessä työskentelevät käyttävät monipuolisesti alueen ulkoilu- ja urheilupalveluja myös vapaa-ajallaan. Tämän varsin heterogeenisen käyttäjryhjän näkökulma alueeseen on muihin käyttäjryhmiin verrattuna laaja, sillä työnsä kautta monet heistä vastaanottavat palautetta alueesta myös muilta käyttäjiltä.

⁷⁸ Monet jo iäkkäämmät haastateltavat kertoivat käyneensä Porin metsässä marjastamassa ensi kertaa lapsuudessaan ja harrastavat sitä edelleen. Syksyisin marjastajat ja sienestäjät ovatkin tuttu näky Porin metsän maisemassa, myös monet muut käyttäjät mainitsivat heidät vastauksissaan.

⁷⁹ *Cygnaeuksen koulun 6 C-luokan oppilaiden vapaamuotoiset kirjoitelmat Porin metsästä.*

⁸⁰ Kyselyä maastossa jakaessani, kiinnitin erityishuomiota siihen, että niin työntekijät kuin lähialueilla asuvat olisivat kyselyssä yhtä suurella joukolla edustettuina, mikä lienee syynä suhteellisen korkeaan vastausprosenttiin.

⁸¹ Heistä suurin osa oli maauimalan kesätyöntekijöitä.

⁸² Kussakin toimessa heitä työskenteli 5 % kaikista kyselyyn vastanneista.

⁸³ Kussakin toimessa heitä työskenteli 2 % kaikista kyselyyn vastanneista.

Koska Porin metsä on monelle alueen virkistyskäyttäjälle myös työpaikka, ei alueen rooleista puhuttaessa ole yhdentekevää, miten itse fyysinen metsä liittyy kunkin käyttäjän arkeen. Porin metsä -kyselyssä ja tekemissäni haastatteluissa käy ilmi, että alueella työskentelevien suhde metsään riippuu eniten siitä, mitä työtä he alueella tekevät. Kyselyyn vastanneet liikunnanopettajat kertovat harvemmin käyttävänsä aluetta vapaa-ajallaan virkistystarkoituksessa, kun taas aluetta hoitavat ja urheilupaikkoja valvovat tai alueen suunnittelun parissa työskentelevät saattavat hyvinkin kertoa lenkkeilevänsä alueella säännöllisesti. Ylipäätään alueella työskenteleville Porin metsä näyttää hieman toisenlaisesta näkökulmasta kuin tavallisille virkistyskäyttäjille, vaikka työtehtävillä toki on vaikutusta siihen, mitä kukin alueessa eniten arvostaa. Työnsä kautta monet alueella työskentelevät ovat tutustuneet alueeseen muita käyttäjiä syvällisemmin. Usein he ovat myös osallistuneet alueen kehittämiseen ja nähneet läheltä myös sen kehityksen. Tästä syystä kyselyyn vastanneita ja erikseen haastattelemani Porin metsässä tai sen suunnittelun parissa työskenteleviä voi hyvällä syyllä pitää alueen erityisasiantuntijoina. He tuntevat sekä asiakkaidensa että omien harrastuksiensa kautta hyvin alueen mahdolliset ongelmat ja keskeiset kehittämistarpeet. Heille on työn ohessa kertynyt palautetta muilta käyttäjiltä, minkä vuoksi heidän tietonsa ja näkemyksensä alueesta on laaja-alaista ja kumuloitunutta. Vaikka voidaankin hyvällä syyllä todeta, että metsässä työskentelevien näkemys alueesta ei välttämättä ole puhtaasti itse koettua, ei oman kokemusmaailman merkitystä heidän näkemyksissään voida myöskään kiistää.⁸⁴

3.1.4 Spontaaneja tilakäytäntöjä

Kun tässä tutkimuksessa puhun Porin metsän spontaaneista tilakäytännöistä tai tilan käytöistä, tarkoitan sellaisia toimintoja ja käytäntöjä, jotka syntyvät alueella liikkuvien ihmisten tarpeiden ja Porin metsän miljööön kohtaamisista. Spontaanit käytöt eivät välttämättä ole palautettavissa alueen suunniteltuihin funktioihin ja rakennettuihin ympäristöihin. Kyse on siis sellaisista käytöistä, jotka ovat jollakin tavalla vaikeasti mielleltävissä varsinaisiksi Porin metsän käyttökategorioiksi, mutta jotka silti ovat alueen tavallista käyttöä ja muodostavat siten arvokkaan näkökulman alueen käyttöihin. Nämä spontaanit käytöt voivat olla joko kertaluonteisia ja johonkin tapahtumaan liittyviä tai muuten vain vaikeasti ennakoitavia sekä vaikeasti tutkittavia ja luokiteltavia käyttöjä. Ympäristö spontaanin käytön tilana voi olla sellainen paikan ominaisuus, joka inspiroi uudenslaisiin ja jollakin tapaa innovatiivisiin tilakäytäntöihin, mutta se voi olla myös käyttötapa, jossa fyysisellä maisemalla on puhtaan välineellinen merkitys. Hyvä esimerkki Porin metsän spontaaneista käytöistä, jossa ympäristöllä on iso merkitys, ovat luonnosta ja linnun laulusta nauttivat ulkoilijat ja niin sanotut puiden halailijat.⁸⁵ Myös lähialueilla asuvat lapset käyttävät Porin metsää leikeissään innovatiivisesti rakentamalla majoja puihin ja kehittämällä metsämaastosta leikkiinsä kuvitteellisia tapahtumatiloja.⁸⁶

---

⁸⁴ Katriina Soini lainaa tutkimusartikkelissaan Relphin teoriaa paikan kokemisesta ja erilaisista paikkasuhteista. Teoriaa soveltaen voidaan sanoa, että muun muassa Porin metsän suunnittelun parissa työskentelevien suhdetta Porin metsään voidaan kuvailla käsitteellä ”vicarious insideness”, jos he eivät muuten vapaa-ajallaan käytä aluetta. Sellaisten työntekijöiden suhdetta alueeseen, joiden varsinainen työpaikka on Porin metsässä, voidaan kutsua nimellä ”behavioral insideness”. Ks. Soini, 2004

⁸⁵ Kyselyyn vastanneista käyttäjistä 2 % kertoi olevansa tällainen spontaani metsän käyttäjä.

⁸⁶ Lasten leikkipaikkoja tutkineet ovat muun muassa havainneet, että lapsille leikkeihin inspiroivia paikkoja ovat usein hoitamattomat ja suunnittelemattomat ympäristöt. Ks. Setälä, 2006.

Kuva 2. Kuvitettu ja koettu Porin metsä. Kuvassa 6-luokkalaisten tytön piirros Porin metsästä.⁸⁷

⁸⁷ Cygnaeuksen koulun 6 C-luokan oppilaiden vapaamuotoiset kirjoitelmat Porin metsästä, 2005.

Metsän spontaaneja tilakäytäntöjä edustavat toisaalta myös lapsiaan harrastuksiin kuljettavat vanhemmat⁸⁸ sekä sellaiset henkilöt, jotka osallistuvat Porin metsän alueella urheilu- tai muihin kulttuuritapahtumiin lähinnä yleisönä⁸⁹. Myös työmatkapyöräily ja lastenhoito lähialueilla voidaan lukea samaan kategoriaan.⁹⁰ Näille käyttäjille Porin metsä saattaa olla omakohtaisesti tärkeä, mutta yhtä hyvin alue voi merkityksellistyä ainoastaan toiminnallisesta näkökulmasta eli vanhemmille alue saattaa olla tärkeä lasten harrastusten kautta, urheilutapahtumien näyttämönä, läpikulkureittinä tai hoitolasten ulkoilupuistona. Esimerkkinä mainittakoon Porin metsä -kyselyyn vastannut perhepäivähoitaja, joka kertoo käyttävänsä aluetta pääasiassa työajallaan. Tällöin hän myös tarkastelee aluetta pääasiassa hoitolastensa tarpeiden ja käyttömahdollisuuksien kautta. Työn ohella Porin metsä on tälle henkilölle myös vapaa-ajan ympäristöä, jossa hän käy lenkkeilemässä ja talvisin hiihtämässä. Kaiken lisäksi hän asuu Porin metsän vieressä eli tarkastelee aluetta myös lähiasukkaan näkökulmasta.⁹¹ Miten henkilökohtainen ja omakohtaisen kokemuksellinen suhde käyttäjän ja alueen välille syntyy, riippuu täysin toiminnan luonteesta. Miljöö voi yhtä hyvin olla tärkeä ja merkityksellinen mutta se voi myös olla korostuneesti väline, kulissi tai areena merkitykselliselle toiminnalle. Toisenlaista hyötykäyttöä on Porin metsän alueen läpikulku, jonka mahdollistavat pyörä- ja jalankulkureitit muun muassa Länsi-Porista Tiilimäkeen ja Pinomäestä Porin keskustaan. Monet käyttävät alueen reittejä työmatkoilla ja harrastuksiin kulkiessaan, sillä reitit ovat useimmiten hoidettuja ja niitä ympäröivä luonnonmaisema miellyttää.

3.2 Reittiverkosto sosiaalisen maiseman rakentajana

Vaikka Porin metsä kartalta katsottuna näyttää varsin yhtenäiseltä metsäalueelta, on sen sisällä paljon sellaista, mikä erottaa sen osat toisistaan ja tekee siitä alueena heterogeenisen. Eräs tällainen erottaja on Porin metsän ulkoilureittiverkosto, joka tarjoaa reittejä monille käyttäjäryhmille aina tavallisista lenkkeilijöistä koiranulkoiluttajiin ja ratsastajiin.

Kuva 3. Porin metsän kuntopolkuja.

Tässä alaluvussa esittelen Porin metsän ulkoilureittiverkoston, jonka avulla tutustumme tarkemmin myös alueen muihin käyttäjäryhmiin. Toisin sanoen selvitän, minkälaisia reittejä Porin metsässä risteilee ja mitä käyttöjä ja käyttäjäryhmiä näillä reiteillä on. Tutkin, miten reitit ohjaavat alueella liikkumista ja erityisesti sitä, mikä on reittien rooli käyttäjien maisemakokemuksissa. Kuvailen myös jonkin verran reittien varsien maisemia ja sitä, minkälaisen ympäristöjen läpi ne kiemurtelevat. Aloitan esittelemällä nimetyt ja maastoon merkityt reitit luvussa 3.2.1. Käyn

⁸⁸ Kaikista kyselyyn vastanneista 2 %.

⁸⁹ Kaikista kyselyyn vastanneista 7 %.

⁹⁰ Joita molempia oli 2 % kaikista kyselyyn vastanneista.

⁹¹ *Käyttäjäkysely Porin metsän maiseman tilasta, käytöistä ja historiasta.*

lyhyesti läpi reittien historian, ominaisuudet ja pääasialliset käytöt, sekä esittelen käyttäjien kokemuksia kyseisten reittien maisemasta. Tämän jälkeen luvussa 3.2.2 tarkastelen metsän erikoiskäyttäjien reittejä ja sitä, mikä on kyseisten reittien ja niitä käyttävien suhde alueen muuhun reittiverkostoon. Viimeisenä, luvussa 3.2.3 tarkastelen alueen nimeämätöntä polkuverkostoa, sekä sen roolia koko Porin metsän maisemassa.

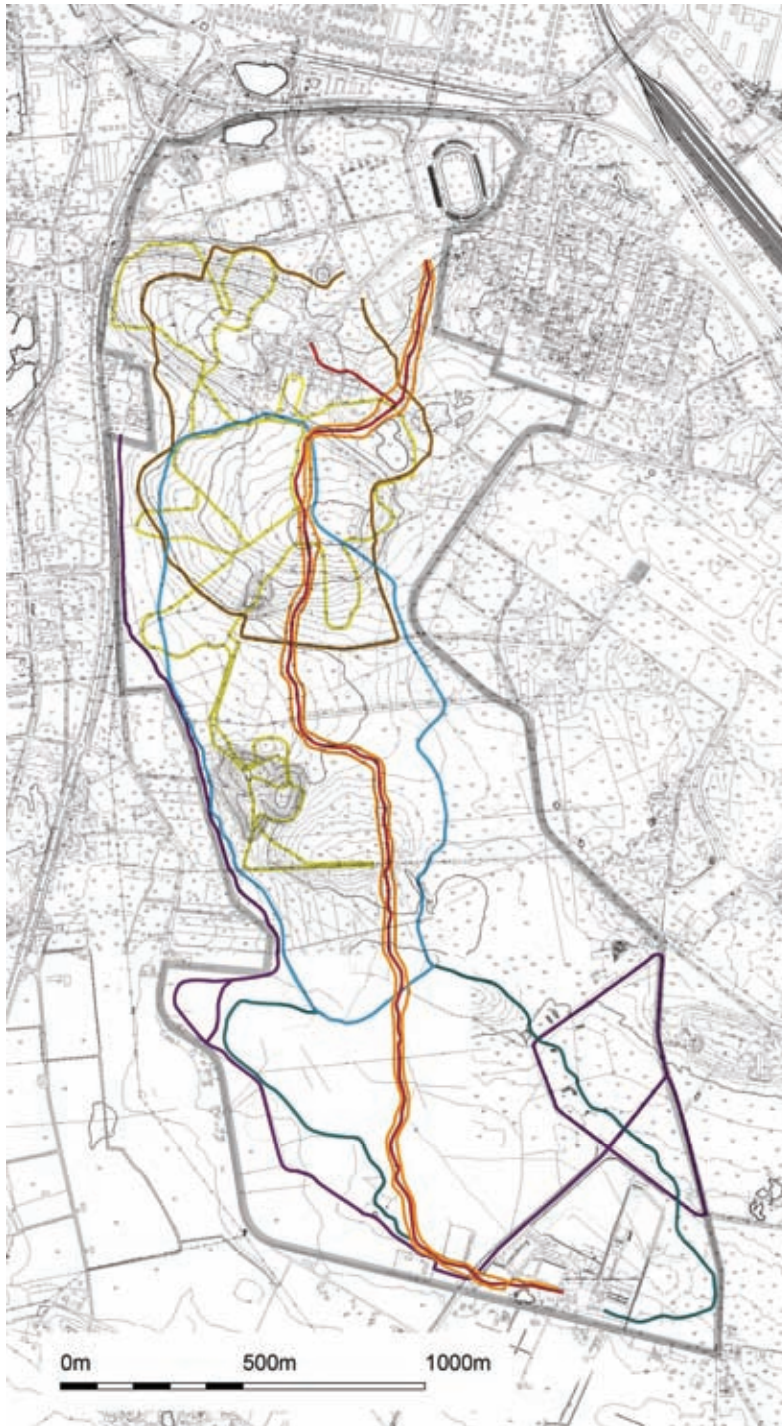
3.2.1 Nimetyt ja merkityt reitit

Porin metsän pohjoispäädyssä sijaitsevan Isomäen lävistää tiheä reittiverkosto, joka aivan konkreettisesti ohjaa kulkijoita syvempään metsään. Se mahdollistaa siirtymiset reitiltä toiselle ja kulkemiset metsän eri osien välillä. Nimetyt ja maastoon merkityt ulkoilupolut nousevat esiin käyttäjien kertomuksista erottuen selkeästi alueen muusta reittiverkostosta ja ympäröivästä metsämaisemasta. Valtaosa Porin metsä -kyselyyn vastanneista ja haastattelemistani käyttäjistä kertoo kulkevansa nimenomaan näitä alueen nimettyjä reittejä pitkin. Tästä syystä reitit nousevat tärkeään osaan alueen toiminnallisesta maisemasta sekä sen funktioista ja rooleista puhuttaessa. Porin metsän sosiaalinen maisema nivoutuu näin yhteen reittien kanssa, kun poluilla ja reiteillä on aidosti merkittävä maisemakokemusta ohjaava rooli. Voimme päätellä, että useimmille Porin metsä on yhtä kuin ne näkymät, jotka avautuvat heidän mielireittiensä varsilta. Tarkastelunäkökulma on siis useimmilla reiteiltä metsään, harvemmin toisin päin. Aineistosta käy lisäksi ilmi, että käyttäjät ovat varsin uskollisia perinteilleen ja pitäytyvät hyväksi kokemissaan rutiineissa. Tämän vuoksi vain harvat tunsivat Porin metsää omien mielireittiensä ulkopuolelta.

Käyttäjäkyselyn ja haastattelujen perusteella Porin metsän maastoon merkittyihin ja nimettyihin reitteihin ollaan käyttäjien keskuudessa yleisesti ottaen tyytyväisiä. Kahden vuosikymmenen aikana Porin metsän ulkoilupalvelujen kerrotaan parantuneen ja laajentuneen valikoimaltaan huomattavasti juuri reitistön osalta. Suosituimmat ympärivuotisessa käytössä olevat nimetyt ulkoilupolut, *Ulkoilutie* eli *Katinkurun polku*, *Valaistu kuntorata* ja *hiihtolatu*, *Veteraanilenkki* ja *Maastolenkki*, ovat kaikki merkitty myös maastoon. Niiden muodostamat reitit ovat keskenään eripituisia ja maisemalliselta luonteeltaan omanlaisiaan. Jo reittien nimet antavat usein vihjeen siitä, millaisista maisemista kullakin reitillä on kyse. Porin metsän eri käyttäjäryhmät suosivat eri reittejä. Kulkiessaan metsän erilaisten kasvillisuusvyöhykkeiden lävitse polut tarjoavat käyttäjilleen vaihtelevia maisema- ja tilakokemuksia vastaten erilaisiin virkistystarpeisiin. Reitit tarjoavat nykyiselläänkin yllättävän monipuolisen maisemaskaalan metsässä, josta valtaosa puustosta on tasaikäikäistä talousmetsää. Minkälaisia käyttäjiä ja käyttäjäryhmiä Porin metsän nimetyillä reiteillä sitten liikkuu? Miten reitit muokkaavat käyttäjiä? Näihin kysymyksiin vastaan seuraavissa alaluvuissa, joissa esittelen Porin metsän neljä suosituinta ulkoilupolkua, yksi kerrallaan. Reittien kuvauksissa nousee esiin teemoja kuten reitin historia, pituus, pinnoite, valaistus, maaston muodot, kasvillisuus sekä koettu maisema, kuten näkymät, äänimaisema ja tunnelmat. Käsittelen teemoja siinä määrin, kuin kunkin reitin kohdalla on relevanttia.⁹²

---

⁹² Juuri hoidon, pinnoitteiden, valaistuksen ja ympäröivän metsämaiseman sekä käyttäjäkunnan puolesta reitit eroavat eniten toisistaan.

Kartta 5. Kartta Porin metsän nimetyistä poluista: punainen polku = Ulkoilutie eli Katinkurun polku, oranssi = Latupohja, turkoosi = Maastolenkki, sininen = Veteraanilenkki, keltainen = Valaistu ulkoilutie ja hiihtolatu, violetti = Hevosura ja Hevostiet ja ruskea = Koirapolku.

3.2.1.1 Ulkoilutie eli Katinkurun polku

Ulkoilutie, toiselta nimeltään Katinkurun polku, halkaisee Porin metsän pituussuunnassa etelästä pohjoiseen jatkuvana yhdensuuntaisena lenkkeilypolkuna. Polku alkaa pohjoisessa Isomäen urheilustadionin parkkipaikkojen takaa ja päättyy etelässä Katinkurun ampumaradan pihaan.⁹³

Katinkurun polku -nimitys juontaa juurensa historiasta. Polku perustettiin samassa yhteydessä Katinkurun ampumaradan kanssa.⁹⁴ Polun tarkoituksena oli helpottaa kulkua Isomäestä Pinomäen kautta Katinkuruun. Maauimalasta Katinkurun ampumaradalle asti raivattu polku merkittiin maastoon heti ampumatoiminnan alkaessa vuosien 1966–67 välisenä talvena. Reitistä painatettiin tuolloin myös A6 -kokoinen kartta käyttäjille jaettavaksi. Satakunnan ampujien majarakennus valmistui Katinkuruun vuoden 1967 tammikuussa ja pian sen jälkeen majan kahvio avattiin ampujien ja muiden Porin metsässä ulkoilevien käyttöön.⁹⁵

Ulkoilutie on ainut Porin metsän merkityistä reiteistä, joka ei tee varsinaista lenkkiä metsän sisällä. Yhdensuuntaisena se asettuu alueen keskelle eräänlaiseksi metsää halkovaksi pääakseliksi, jonka kanssa muut metsän nimetyt ja nimeämättömät reitit sivupolkuineen useammassa kohdassa risteävät. Ulkoilutie on sorapäällysteinen, valaistu lenkkeilypolku, jonka varrelle on sijoitettu myös muutamia istuimia ja roska-astioita. Ulkoilutien molemmilla reunoilla kulkevaa pururataa eli Latupohjaa pidetään talvisin hiihtäjille avoimena. Länsipuolella olevaa polkua hoidetaan luisteluhiihtopohjana ja itäpuoli on pyhitetty perinteiselle hiihtotyyliä. Pimeinä aikoina, iltaisin sekä talvikuukausien aikana hiihtäjät saavat valaistuksen vieressä kulkevalta Ulkoilutieltä.

Porin metsän käyttäjäkyselyn vastaajista 55 % kertoo käyttävänsä Ulkoilutietä aktiivisesti. Polku on tilastojenkin mukaan metsän käytetyimpiä.⁹⁶ Kyselyn tulosten mukaan Ulkoilutiellä on käyttäjiä tasaisesti ympäri vuoden ja erityisesti talvisin se on ylivoimaisesti suosituin lenkkeilypolku Porin metsässä. Suuri suosio selittyy valaistuksella ja säännöllisellä talvihoidolla. Ulkoilutiellä kulkevat niin virkistyskäyttäjät, metsässä työskentelevät kuin polkua läpikulkureittinään käyttävätkin. Polkupyörällä ajo on Ulkoilutiellä kiellettyä, vaikka silloin tällöin polkupyöriä maastossa näkyekin.

Reitin käyttäjiä on kaikista vastanneiden ikäryhmistä ja sitä käyttävät niin miehet kuin naisetkin. Mielireitiksi Ulkoilutien valitsivat enemmistöllä kyselyyn vastanneet keski-ikäiset naiset. Reittiä kuvaillaan rauhalliseksi ja sopivan pituiseksi kuntoradaksi, jota hoidetaan esimerkiksi ympäri vuoden. Eräs kyselyyn vastannut kertoo pitävänsä Ulkoilutiestä, koska polun käyttäjät ovat ”hyvän tuulisia”⁹⁷. Sen lisäksi, että Ulkoilutietä suosivat erityisesti naiset, pitää 36 % kaikista kyselyyn vastanneista sitä Porin metsän turvallisimpana reittinä. Käyttäjien kokemuksen mukaan valaistus, muut ihmiset, reitin kunto, tuttuus, ympäröivä luonto ja selkeä opastus lisäävät turvallisuuden tunnetta Ulkoilutiellä.

Ulkoilutien varrelta mielifaikkansa löysi vain 5 % vastanneista huolimatta reitin suuresta suosiosta. Suosikkireitiksi Ulkoilutien valitsi 14 % kyselyyn vastanneista. Käyttäjiä erityisesti miellyttäneitä maisemia reitin varrelta löytyi muutamia; kuitenkin vain 10 % kaikista miellyttäviksi koetuista paikoista sijoitettiin Ulkoilutien varteen. Kaikista Porin metsän epämiellyttäviksi koetuista maisemista ja paikoista jopa 14 % sijoitettiin Ulkoilutien varteen. Epämiellyttäviksi koetut asiat liittyivät lähinnä kuntopolun epäsiisteyteen. Muun muassa roskalaatikkojen

⁹³ Satakunnan ampujat ry:n (SA) WWW-sivusto <<http://satakunnanampujat.sporttisaitti.com/>> 12.11.2006.

⁹⁴ Katinkurun ampumarata valmistui vuoden 1966 syksyllä.

⁹⁵ Suomala & Suominen, 1.9.2005; Satakunnan ampujat ry., 1982.

⁹⁶ Urheilukeskuksen käyttö- ja tilastotiedoissa vuodelta 1994 Katinkurun ulkoilutiellä oli 1.1.–31.12.1994 välisenä aikana merkitty 267 910 suoritusta. Lähde: Reipas, 1996, 38.

⁹⁷ Käyttäjäkysely Porin metsän maiseman tilasta, käytöstä ja historiasta.

säännölliseen tyhjentämiseen toivottiin kiinnitettävän aikaisempaa parempaa huomiota. Suositun reitin kielteiset puolet selittyvät juuri suurella suosiolla, sillä ahkerasti käytetty polku kuluu ja roskaantuu muita polkuja herkemmin.

Miksi metsän käyttäjät sijoittivat mielipaikkansa ja muut miellyttäväksi kokemansa maisemat muualle kuin Ulkoilutien varteen, onhan Ulkoilutie metsän suosituin ulkoilureitti? Metsän käyttäjät nostivat luonnonmukaisuuden koko metsäalueen arvokkaimmaksi ominaispiirteeksi, mikä puolestaan ei ole Ulkoilutien varsinainen maisemallinen valtti.⁹⁸ Ulkoilutie ja sen ympäristö puolestaan ovat muita Porin metsän reittejä hoidetumpia ja vähemmän luonnonmukaisia. Ulkoilutie on verrattain leveä, tiemäinen, vain vähän mutkitteleva ja pinnaltaan tasaista soramaata, kun taas mielipaikkoja ja miellyttäväksi koettuja maisemia yhdistäväksi elementeiksi nousivat kauniit näkymät, metsän tuntu, luonnonrauha ja maaston vaihtelevuus. Vaikka nämä kriteerit osittain toteutuvat myös Ulkoilutiellä, on sen merkitys reittinä käyttäjilleen muita polkuja käytännöllisempi, urheiluun ja liikunnallisiin tarkoituksiin sopiva.

Ulkoilutien poikki suuntautuu myös jonkin verran läpikulkua Katinkurun ampumaradan, Pinomäen kylän ja Isomäen urheilukeskuksen välillä. Ulkoilutieltä pääsee useammasta kohtaa poikkeamaan myös muille Porin metsän reiteille. Ulkoilutietä käytetään paljon, vaikka sen välittömästi läheisyydestä eivät käyttäjät nostaneetkaan esiin yksittäisiä esteettisiä lisäarvoja, kuten erityisen kauniita maisemia, metsän tuntua tai todellista luonnonrauhaa. Polkua ympäröi koko matkalla tiheä metsämaisema. Ne vastaajat, jotka käyttävät Porin metsää pelkkään ulkoiluun ja maastossa samoiluun, pitävät Katinkurun polkua liian hoidettuna ja keinotekoisena soratienä. ”Sorapolut ovat vieraan oloisia”⁹⁹, tiivistä eräs kyselyyn vastanneista. Urheilijoiden ja muiden lenkkeilijöiden näkökulmasta polku täyttää kaikki hyvän kuntoilureitin vaatimukset. Se on ympäri vuoden valaistu, hyvin hoidettu ja pohjaltaan tasainen eli turvallinen sekä sopivan pituinen harjoittelureitti.

3.2.1.2 Valaistu kuntorata ja hiihtolatu

Porin metsän käyttäjäkyselyyn vastanneet valitsivat pururatapohjaisen Valaistun kuntoradan ja hiihtoladun Porin metsän toiseksi suosituimmaksi reittikokonaisuudeksi. Se on Ulkoilutien tapaan käytössä ympäri vuoden. Valaistu kuntorata ja hiihtolatu on metsän muita merkittäviä reittejä mutkittelevampi ja korkeuseroiltaan ylivoimaisesti vaihtelevin nimetty reitti Porin metsässä. Koska kuntoradassa on pidempiä ja lyhyempiä osuuksia – 2 km:n, 3 km:n, 5 km:n ja 7,5 km:n pururadat – voi kukin käyttäjä tahollaan vapaasti valita kulkemansa reitin pituuden. Vuonna 1974 tehdyssä liikuntasuunnitelmassa mainitaan Valaistu pururata ja ns. ”Laululavan lenkki”. Tuolloin reitti käsitti kuitenkin vain valaistun 2 km:n lenkin, josta sitä on laajennettu vuosikymmenten kuluessa. Kokonaisuudessaan reitti on saanut valaistuksensa vasta myöhemmässä vaiheessa 1970-luvun lopulla.¹⁰⁰

Valaistu kuntorata ja hiihtolatu on erityisen tärkeä talvikäyttäjille, sillä sitä hoidetaan hiihtoladuna myöhäissyksystä alkaen aina mahdollisimman pitkälle kevääseen asti. Tästä syystä sillä on talvisin hieman muita vuodenaikoja enemmän käyttäjiä. Yhteensä 43 % kaikista Porin metsä -kyselyyn vastanneista lukee itsensä ko. reitin käyttäjäksi ja heistä 29 % käyttää reittiä myös talvella. Ensimmäisistä lähtien reittikokonaisuus on varattu pelkälle hiihdolle ja talvikäyttäjien suuri määrä kertoo omalta osaltaan hiihdon suosiosta lajina Porin metsässä.¹⁰¹ Voidaankin sanoa, että hiihtäjät

⁹⁸ Ks. Mäntysaari, 2005.

⁹⁹ *Käyttäjäkysely Porin metsän maiseman tilasta, käytöistä ja historiasta.*

¹⁰⁰ Porin kaupungin vapaa-aikasuunnitelma C 9/1974, 48.

¹⁰¹ Porin metsän alueelle perustetaan talvisin yhteensä 28 kilometriä latua. Tämä latukokonaisuus muodostuu Valaistun kuntoradan ja hiihtoladun reiteistä sekä Katinkurun laduista. Valaistu kuntorata ja hiihtolatu käsittää 1, 3, 5 ja 7,5 kilometrin reitit. Katinkurun ladut puolestaan lähtevät Isomäen Urheilukeskuksen parkkipaikalta ja päättyvät Katinkuruun synnyttäen yhteensä 6,9 kilometrin lenkin Katinkurun polun ympärille. Porin kaupungin Vapaa-aikaviraston sivu

<<http://www.pori.fi/vav/liikuntapaikat/ulkoliik.html#hiihtoladut>> 12.6.2005.

muodostavat yhden reitin suurimmista käyttäjäryhmistä.

Valaistun kuntoradan ja hiihtoladun käyttäjien joukosta löytyy sekä naisia että miehiä. Varsinaiseksi mielireitikseen sen ilmoitti 12 % kaikista kyselyyn vastanneista, heistä 4/5 on miehiä. Reittiä muulloin kuin talvella käyttävät ovat pääasiassa kuntolenkkeilijöitä, mutta sillä kulkee runsaasti myös muita ulkoilijoita. Esimerkiksi talvisin, lyhyin eli 2 km:n reittiosuus on muun muassa lasten ja harjoittelevien hiihtäjien kovassa suosiossa, myös koululaisryhmät harjoittelevat sillä. Valaistun kuntoradan ja hiihtoladun reittiä kuvailtiin kokonaisuutena kauniiksi, rauhalliseksi, puhtaaksi ja hiljaiseksi. Erityisesti vastaajat kiittelivät reitin tasaisen hyvää kuntoa, vaihtelevaa maastoa ja tunnelmallisuutta.

Kaikista Porin metsän käyttäjiä eniten miellyttäneistä paikoista 27 % löytyy Valaistun kuntoradan ja hiihtoladun varrelta, mikä on muihin Porin metsän reitteihin verrattuna suurin osuus.¹⁰² Valtaosa erityisen miellyttäviksi koetuista paikoista löytyy Valaistun kuntoradan ja hiihtoladun varrelta. Miellyttäviksi koetut paikat keskittyvät kolmeen eri kohtaan: Isomäkeen, Tekomäkeen ja lentokentän päädyssä sijaitsevan Koristelammen lähetyville. Käyttäjien yhteiseksi suosikiksi osoittautui lentokentän päädyssä sijaitseva Koristelampi, jonka ympäristön useimmat kyselyyn vastanneet ja haastattelemani Porin metsän käyttäjät mainitsivat lempipaikakseen tai muuten valitsivat sen itseään miellyttäväksi ympäristöksi. Epämiellyttäviä paikkoja Valaistun kuntoradan ja hiihtoladun varrelta löytyi 19 % kaikista käyttäjien epämiellyttäväksi kokemista paikoista. Maiseman koettu epämiellyttävyys liittyi useimmiten turvallisuusnäkökohtiin. Esimerkiksi Isomäen kuntopolkuverkoston tiheys on saanut aikaan sen, että polkujen risteyskohdissa on vaaran paikkoja. Erityisiä ongelmia koettiin olevan kohdissa, joissa Valaistu kuntorata ja hiihtolatu ristesivät Koirapolun kanssa. Tällaisille kohdille käyttäjät toivoivat muutosta. Muutama kyselyyn vastannut piti Tekomäkien reittiosuuksia epämiellyttävinä liian suurten ja äkillisten korkeuserojen vuoksi. Toisille taas muistot vanhasta ”kaatopaikasta” aiheuttivat ikäviä assosiaatioita. Lopulta kuitenkin voidaan todeta, että valtaosa vastaajista piti mäkiä ehdottomasti kyseisen reitin parhaana puolena lähinnä juuri vaihtelevan maaston ja pitkälle avautuvien näkymien ansiosta.¹⁰³

3.2.1.3 Veteraanilenkki

Veteraanilenkki on yksi vanhimmista Porin metsän kuntopoluista ja ehkä kaikista nimetyistä reiteistä eniten luonnollisen metsäpolun kaltainen. Veteraanilenkki raivattiin talkootyönä 1950-luvun lopulla vuonna 1954 perustetun Porin Urheiluveteraanit ry:n¹⁰⁴ johdolla, jolloin Porin metsää käyttivät lähinnä vain aktiiviurheilijat. Vasta Isomäen urheilukeskuksen perustamisajankohdan jälkeen suuri yleisö alkoi kuntoilla Porin metsässä säännöllisesti. Veteraanilenkin raivaamiseen ei saatu tukea kaupungilta tai muiltakaan kaupungin virallisilta tahoilta vaan, kuten siihen aikaan oli tapana, kaikki tehtiin talkootyöllä, aina suunnittelusta polunraivaamiseen ja reitin pohjustamiseen. Alkuvuosina myös kunnossapidosta vastasivat paikalliset urheiluseurat, toisin sanoen käyttäjät itse.

Veteraanipolun linjaukset ovat vuosikymmenten aikana muuttuneet jonkin verran alkuajoista.¹⁰⁵ Reittinä Veteraanilenkki on mielenkiintoinen, sillä se kulkee maisemallisesti monipuolisten ympäristöjen läpi. Veteraanilenkki alkaa Maauimalan läheisestä kuntoreittien suuresta risteämis- ja solmukohdasta, kiertää metsän länsireunaa Hevosuran, Valaistun kuntoradan ja hiihtoladun välissä Tekomäkien takana, yhtyy metsän eteläpäässä osittain Maastolenkkiin, risteää poikittain Ulkoilutien kanssa ja palaa metsän itäreunaa takaisin alkupisteeseensä. Veteraanilenkki on luontopolkumainen reitti, joka kulkee pääosin Porin metsän keskiosissa. Reitillä on etappeja, joista ei ole suorina näkymiä metsän muille reiteille. Pohjoispäädyssä Veteraanilenkki kuitenkin risteää useaan otteeseen Valaistun kuntoradan ja hiihtoladun, sekä muiden metsän reittien kanssa.

¹⁰² Reitin suhteellinen pituus vaikuttanee tulokseen!

¹⁰³ Ks. kartta ”Koetut paikat.”

¹⁰⁴ Porin urheiluveteraanien WWW-sivu <www.porinurheiluveteraanit.fi> 8.6.2006.

¹⁰⁵ Tämä näkyy verratessa alueen vanhoja suunnistuskarttoja keskenään.

Veteraanilenkin pohjoispäädyn maisema on hoidetumpaa ja mitä etelämmäs kuljetaan, sitä luonnonmukaisemmaksi maisema vaihtuu. Metsän eteläpäädyssä se risteää Ulkoilutien kanssa. Nämä risteykset ovat reitin ainoita valaistuja kohtia ja niiltä Veteraanilenkillä kulkija voi vaihtaa kulkureittiä muille poluille.

Veteraanilenkkiä käyttää 36 % kyselyyn vastanneista ja siten se on Porin metsä -kyselyyn vastanneiden keskuudessa alueen kolmanneksi suosituin kuntopolku ympäri vuoden, siitäkkin huolimatta, että Veteraanilenkki on niin sanottu kesäkuntoreitti, jota ei yleensä hoideta talvisaikaan.¹⁰⁶ Mielireitiksi Veteraanilenkin nimeää 17 % kaikista vastaajista, joista valtaosa on miehiä. Ja vaikka varsinaisia mielipaikkoja ei kukaan reitin varrelle osoita, kuvaillaan reittiä kyselyvastauksissa sopivan pituiseksi, tunnelmaltaan rauhalliseksi, tuulensuojaisaksi ja vaihtelevaksi, myös maastoa kehutaan sopivan haasteelliseksi ja hyvän tuntuiseksi. Veteraanilenkki sijoittuu neljänneksi kyselyn kohdassa, jossa käyttäjät pyydettiin listaamaan erityisen turvalliselta tuntuvia paikkoja ja reittejä Porin metsässä. Tässä kategoriassa ero Ulkoilutiehen sekä Valaistun kuntorataan ja hiihtolatuun on varsin selkeä: jos 36 % vastaajista pitää Ulkoilutietä ja 26 % Valaistua kuntorataa ja hiihtolatua erityisen turvallisina reitteinä, niin Veteraanipolkua erityisen turvallisena pitää enää 7 % vastaajista. Ero selittyyneen pääosin sillä, että reitiltä puuttuu kokonaan valaistus. Toisin sanoen Veteraanipolku koetaan yhtä turvallisiksi kuin muutkin valaisemattomat metsän reittikokonaisuudet. Syy, miksi jotkut käyttäjät valaistuksen puutteesta huolimatta pitävät Veteraanipolkua erityisen turvallisena reittinä, on luultavasti se, että polku on luonnonmukaisuudesta huolimatta suhteellisen käytetty reitti. Yksi tämän tutkimuksen tavoitteista on tutkia Porin metsän sosiaalista maisemaa eli sitä, missä Porin metsän osissa ja millä sen reiteillä ihmiset kulkevat. Kun puhumme koetusta maisemasta, emme luonnollisestikaan puhu silloin sellaisista paikoista, joissa ihmiset eivät kulje. Tämän vuoksi on syytä olettaa, että kyselytuloksissa mainitut reitit ja paikat ovat juuri niitä, joissa ihmiset eniten liikkuvat. Ja koska koettu maisema ulottuu ainoastaan sinne, missä ihmiset liikkuvat, on silloin varsin vaikea mitata sitä, missä sijaitsevat sellaiset paikat, joissa ei kuljeta ja joita saatetaan turvattoman tuntuksina jopa karttaa. Onkin vaikeaa löytää täydellistä vastausta kysymykselle, miksi jotain Porin metsän osia käytetään muita vähemmän.

Kyselyvastauksissa kaikista Porin metsässä sijaitsevista, erityisen miellyttäviksi koettavista paikoista 8 % löytyy Veteraanilenkin varrelta. Perusteluina mainitaan rauhallisuus, metsän tuoksu ja tuntu, puhdas ilma sekä lintujen laulu. Myös Veteraanipolun kohdalla käyttäjät kokivat yksittäisten paikkojen erittelyn vaikeaksi tehtäväksi. Tämä on hyvin ymmärrettävää, sillä metsästä on vaikea osoittaa yhtä tiettyä paikkaa, joka miellyttää muita enemmän. Vielä vaikeampaa on kuitenkin merkitä yksittäinen paikka kartalle, sillä metsässä on kyse pikemminkin tunnelmasta, jonka kokonaisuus synnyttää.¹⁰⁷ Vaikka Veteraanilenkki risteää useamman kerran Porin metsän länsireunassa Isomäen ja Tekomäkien välillä muiden kulkureittien kanssa, on se silti kahta edellä esiteltyä reittiä luonnonmukaisempi. Koskemattoman metsän tuntu on konkreettisemmin läsnä Veteraanilenkillä kuin esimerkiksi Ulkoilutiellä. Valaistuksen puuttuminen takaa luonnonmukaiset maisemat ja aidon metsäpolun tunnelman.¹⁰⁸

3.2.1.4 Maastolenkki

Maastolenkki on Veteraanilenkin jatke Porin metsän eteläpäädyssä.¹⁰⁹ Se alkaa Ulkoilutien keskivaiheilta, kiertää Katinkurun ampumaradan, kulkee etelässä sijaitsevien rullausteiden keskeltä sirpalesuojien välistä ja päättyy Ulkoilutien itäpuolella Veteraanilenkin ja Latupohjan risteykseen. Maastolenkki on Veteraanilenkin tavoin luonnollinen, metsäpolkumainen ulkoilureitti, joka kulkee

¹⁰⁶ Poikkeuksena yleissääntöön reitti saatetaan tasoittaa lumisena aikana moottorikelkalla hiihtäjille sopivaksi. Mäkivaara, 2005.

¹⁰⁷ Tästä syystä satunnaisten mielipaikkojen sijaintiin on syytä suhtautua varauksella.

¹⁰⁸ Samasta syystä käyttäjät eivät toivoneet reitille valaistusta myöskään tulevaisuudessa.

¹⁰⁹ Ks. LIITE 2.

muun muassa Porin metsän eteläosan vanhan Korpialueen läpi¹¹⁰ ja yhdistyy lyhyellä matkalla Pinomäen päädyssä Katinkurun polkuun. Porin metsä -kyselyyn vastanneista 31 % kertoo käyttävänsä Maastolenkkiä. Kyselytulosten mukaan se onkin neljänneksi suosituin yksittäinen reitti Porin metsässä. Veteraanilenkin tavoin Maastolenkkiä käytetään vähemmän talvisin, koska reitillä ei ole valaistusta eikä varsinaista talvihoitoa. Lumisina aikoina Maastolenkille tehdään kuitenkin hiihtolatu, joten sen käyttö on talvellakin silloin tällöin mahdollista.

Kun Porin metsän käyttäjiltä kysyttiin mielireittä, sai Maastolenkki Porin metsän käyttäjäkyselyssä eniten mainintoja. Polkua kuvaillaan Veteraanilenkin tavoin vaihtelevaksi, rauhalliseksi, tunnelmalliseksi, monenlaisten metsätyyppien reitiksi, jossa "...on hiljaista ja kuulee vielä linnun laulua ja heinäsiirkkojen sirtystä."¹¹¹ Piirre, joka erottaa Maastolenkin muista Porin metsän nimetyistä reiteistä on nimenomaan luonnonrauha: "Saa kulkea aika yksin, kaunista, monenlaista ympäristöä, tuntee olevansa (yksin) luonnon keskellä"¹¹², josta useimmat Maastolenkin lempireitiksi nostaneet ovat yhtä mieltä. Rauhallisuutta painottavat sekä naiset että miehet. Maastolenkille ei muutenkaan kaivata valaistusta eikä keinotekoisia pinnoitteita, vaan sen halutaan säilyvän luonnonpolkuna.

3.2.2 Erikoiskäyttäjien reitit

Lenkeilijöiden ja muiden ulkoilijoiden ohella Porin metsässä saattaa silloin tällöin tulla vastaan koiranulkoiluttajia tai jopa hevonen ratsastaja selässään. Näillä niin sanotuilla erikoiskäyttäjryhmien edustajilla, ravihojastajilla, ratsastajilla ja koiranulkoiluttajilla, on myös omat ulkoilureittinsä Porin metsässä. Osa näistä reiteistä risteää muiden kuntopolkujen kanssa, mikä tarkoittaa, että silloin tällöin odottamattomat kohtaamiset erikoiskäyttäjryhmien edustajien ja muiden ulkoilijoiden välillä saattavat olla mahdollisia. Näitä törmäyksiä on pyritty välttämään ohjaamalla reitit mahdollisimman kauas toisistaan ja vähentämällä eri käyttäjryhmien välisiä risteyksiä, joissa vaaratilanteet ovat todennäköisimpiä.¹¹³

3.2.2.1 Hevosura

Hevosura kulkee pääasiassa Porin metsän länsireunaa pitkin. Reitti alkaa Porin talleilta ja jatkuu aina Pinomäen koululle asti, missä sijaitsee hevosmaneesi. Pinomäen koululta polku kääntyy Katinkurun ampumaradan länsipuolelle yhdistyen ampumaradan päästä Hevostiehen. Reittiä ei ole valaistu. Hevosuraa käyttävät pääasiassa Raumantien varrella Porin talleilla toimivan ratsastuskeskuksen ratsastajat, Pinomäessä asuvat hevosmaneesin varrella Porin talleilla toimivan ratsastuskeskuksen ratsastajat, Pinomäessä asuvat hevosmaneesin varrella Porin talleilla toimivan ratsastuskeskuksen ratsastajat ja muut lähialueilla hevosten parissa toimivat ratsastuksen harrastajat. Hevosmaneesin yhteisö alueella onkin varsin suuri. Pinomäen kylän WWW-sivuilla kerrotaan hevosten lukumäärän Pinomäessä kasvaneen voimakkaasti aina 1980-luvulta lähtien, mikä tarkoittaa myös hevosmaneesin ja ratsastajien määrän kasvua. Ratsastustoiminta onkin vilkasta ja reitit ovat nykyisellään ahkerassa käytössä.

Porin Ratsastajat ry:n historiikissa kerrotaan Porin metsään perustetun tallin alkuvaiheista seuraavasti:

*"Vuoden 1979 lopulla Isomäen kupeeseen kaupungin maalle valmistui Porin ratsastajien oma tallirakennus ratsastusalueineen. Oman tallin toimintaa omilla hevosilla hoidettiin seuran johdolla vuoden 1980 lopulle. Tällöin kävi tarkoituksenmukaiseksi vuokrata talli yksityiselle yrittäjälle. Seura piti omia hevosia vielä ensimmäisen vuokraajan ajan eli vuoteen 1982, jolloin ne myytiin. Tänä päivänä tallilla on kolmas vuokraaja."*¹¹⁴

¹¹⁰ Ks. Mikkola, 2006.

¹¹¹ Käyttäjäkysely Porin metsän maiseman tilasta, käytöistä ja historiasta, nainen, -41 a).

¹¹² Käyttäjäkysely Porin metsän maiseman tilasta, käytöistä ja historiasta, mies, -36.

¹¹³ Toistaiseksi on kuitenkin niin, että Porin metsästä löytyy selviä vaaran paikkoja, joissa reitit risteävät.

Kohdissa ei ole maastoon merkittyjä varoituksia, mikä herätti kummastusta muutamassa haastattelemassani metsän käyttäjissä.

¹¹⁴ Porin Ratsastajat ry:n WWW-sivu <<http://www.porinratsastajat.fi/>>

Hevosuraa käytetään ympärivuotisesti, vaikka ratsastaminen Pinomäen pädystä hevostalleille syksyn ja alkutalven pimeinä kuukausina onkin lähes mahdotonta. Haastattelemiemi hevosharrastajien mukaan toisinaan Hevosuran ja sen lähellä kulkevien reittien risteyskohdissa sattuu vaaratilanteita, joiden aiheuttajina ovat usein väärälle polulle eksyneet polkujen käyttäjät. Pahoilta onnettomuuksilta on kuitenkin välttytty. Hevosharrastajien mukaan vaaran paikat sijaitsevat siellä, missä hevosityksikkö ja lenkkeilijä saattavat yllättäen kohdata toisensa. Tällaisia ovat ne paikat, joissa polut kulkevat liian lähellä toisiaan. Selkeitä ongelmakohtia ovat myös hevosteiden ja ulkoilupolkujen risteymät, joita Porin metsästä löytyy muutamia. Käyttäjät toivovat reiteille opasteita ja varoituksia. Metsässä ulkoileville lenkkeilijöille olisi tiedotettava sekä maastossa että kartalla selkein opastein hevosreiteistä, samoin uusille ratsastajille olisi selvitettävä ne reitit, joilla on sallittua kulkea ratsain. Turvallisuus on lopulta kaikkien Porin metsän käyttäjien yhteinen asia.¹¹⁵

3.2.2.2 Hevostiet

Porin lentokentän ja Katinkurun ampumaradan väliin jää toisen maailmansodan aikana rakennetut rullautiet ja niiden yhteyteen perustetut sirpalesuojat. Rullaus- eli piiloteitä kutsutaan nykyään hevosteiksi ja niitä ylläpitää Pinomäen hevosityhdistys. Hevostiet ovat hiekkapäälysteisiä, leveähköjä metsä- tai kärryteitä ja niiden pääasiallisia käyttäjiä ovat lähialueiden raviohjastajat ja ratsastajat. Hevosharrastajien mukaan Hevostiet ovat niitä harvoja teitä, joissa voi rauhassa harjoitella hevostärryjen kanssa. Pinomäen kylän asukkaat käyttävät teitä jonkin verran myös läpikulkureitinään kaupunkiin kulkiessaan. Autolla ajo hevosteilla on kielletty, mutta polkupyörällä kulku on sallittu. Kielloista huolimatta autot käyttävät teitä läpikulkureitinään. Autojen yöllisistä käynneistä kertovat myös teiden varret, joilta löytyy monenlaista roskaa, muun muassa rikkinäisiä huonekaluja ja elektroniikkaa. Muutamat tuntuvat käyttävän vanhoja rullausteitä myös epävirallisena kaatopaikkana.¹¹⁶

3.2.2.3 Koirapolku

Koirapolku on ainoa maastoon merkitty, koiranulkoiluttajille erikseen tarkoitettu reitti Porin metsässä. Reitti kulkee metsän pohjoisosissa, alkaa tennishallin risteyksestä, kiertää lenkin Isomäen, Vähämäen ja lentokentän matalan puuston vyöhykkeen kautta ja risteää monessa kohtaa muiden Porin metsän pohjoisosissa kulkevien ulkoilureittien kanssa. Koirapolku on niin sanottu kesäreitti, sillä sitä ei huolleta talvisin, eikä sillä ole valaistusta. Satunnaisina, lumisina talvina koirapolku kuitenkin saatetaan tasoittaa moottorikelkalla hiihtäjien käyttöön.¹¹⁷ Reitin käyttäjien mukaan Koirapolku on nykyisellään keväisin märkä, mikä estää sen aktiivisen käytön aikaisin keväällä, heti lumien sulettua. Myös valaistuksen ja vuosittaisen kevähuollon puuttuminen heikentää reitin käyttöastetta.¹¹⁸

¹¹⁵ Kyselyyn vastanneiden ja haastattelemiemi hevosharrastajien mukaan eri käyttäjäryhmien yllättäviä kohtaamisia pystyttäisiin merkittävästi vähentämään pelkästään selkiyttämällä tiedottamista erikoiskäyttäjien reiteistä. Käytännössä tämä tarkoittaisi opasteiden huolellista suunnittelua, tarvittavan informaation viemistä maastoon sekä karttojen jakamista ulkoilualueen läheisyydessä. Ratsastajien puolesta toivottiin tiedottamisen lisäämistä. Heidän mukaansa jo urheilukeskuksen lähellä maastossa pitäisi olla kylttejä ja tietoiskuja, joissa kerrottaisiin Porin metsän hevosreiteistä. Harvoilla nykyaikaisilla on omaehtoisia kokemuksia hevosista ja Porin metsän hevosharrastajien kokemus onkin, että monet ulkoilijat eivät tunne hevosten käyttäytymistä riittävän hyvin. Tämä luo edelleen turhaan pelkoja ja vihamielistä suhtautumista hevosityksikköä kohtaan. Tietoiskut toimisivat parhaiten, kun niitä sijoitettaisiin sekä metsän pohjoispäättyyn samaan paikkaan, jossa metsän muita ulkoilupalveluja esitellään että hevosteiden ja varsinkin polkujen risteysten yhteyteen.

¹¹⁶ Sairanen, 2005.

¹¹⁷ Mäkivaara, 2005.

¹¹⁸ Porin metsä -kyselyyn vastanneiden joukossa ei ollut riittävän montaa koiranulkoiluttajaa, jotta käyttäjäryhmän näkemykset reitistä tulisi tässä tutkimuksessa laajasti esitettyä. Kyselyyn vastanneet

3.2.3 Nimeämätön polkuverkosto

Nimettyjen ulkoilureittien lisäksi Porin metsässä on useita kilometrejä nimeämätöntä polkuverkostoa, joka on syntynyt sinne vuosikymmenten aikana spontaanin käytön seurauksena. Osa nimetyistä poluista on perustettu ainakin osittain valmiiden polkujen paikalle. Yhtäältä nämä nimeämättömät polut lisäävät käyttäjien valintamahdollisuuksia maastossa liikkuessa, toisaalta kyselyvastauksista nousi esiin myös näkökulmia, joiden mukaan ne vaikeuttavat varsinkin aluetta huonosti tuntevien ja uusien käyttäjien liikkumista alueella. Tämä oli myös oma kokemukseni, kun ensimmäistä kertaa kävin alueella tutustumassa; luulin seuraavani tiettyä nimettyä polkua, mutta huomaamattani, olinkin eksynyt jollekin Porin metsän lukuisista nimeämättömistä poluista ja minun oli vaikea paikallistaa itseni kartalta ja löytää takaisin oikealle reitille. Tiheimmin näitä nimeämättömiä polkuja on Isomäessä, mutta niitä löytyy kaikkialta Porin metsästä. Monessa tapauksessa polut lisäävät turhaa näkyvyyttä reitiltä toiselle ja kasvattavat risteysten määrää. Varsinkin talvisin polut saattavat aiheuttaa vaaratilanteita eri käyttäjäryhmien välillä, kun alueella liikkuvien hiihtäjien ja kävelijöiden polut ja reitit risteävät yllättäen. Varsinkin mäkiosuuksilla törmäysvaara on todellinen.

3.3 Käyttöjen ajallisuus

Edellä olen tutkinut Porin metsän sosiaalista maisemaa, käynyt läpi alueen käyttöjä ja tarkastellut reittejä toiminnallisesta näkökulmasta. Tilallisuuden lisäksi on tarkasteltava myös ajallisuutta, jolla on iso merkitys varsinkin Porin metsän kaltaisen lähes rakentamattoman luonnonympäristön maisemassa. Tämän alaluvun keskeinen sisältö rakentuu ajallisuudesta. Syklinen aika eli vuoden- ja vuorokaudenajat vaikuttavat olennaisesti Porin metsän maisemaan, sillä myös ne määrittävät omalta osaltaan alueen käyttöjä. Käyttöjen ohella ajallisuus vaikuttaa siis myös maiseman kokemuksiin ja tätä kautta merkitystenmuodostumisprosesseihin. Kun fyysinen ympäristö saa konkreettisesti jokaisena vuodenaikana ”uudet vaatteet”, on selvää, että kaikella tällä on vaikutusta myös Porin metsän koettuun maisemaan. Samalla tavalla myös valaistusolosuhteet ja vuorokaudenajat vaikuttavat Porin metsän ulkoilualueen käyttöihin. Vuorokaudenaika on tehokas sosiaalisen maiseman järjestäjä. Siten esimerkiksi Porin metsän ulkoilupolkujen talvikäyttö on jo pelkästä valon määrästä johtuen huomattavasti kesäkäyttöä rajoitetumpaa. Tässä luvussa tarkastelen siis fyysisen maiseman muutoksia eri vuoden- ja vuorokaudenaikoina sekä Porin metsän käyttäjien ja käyttäjäryhmien reaktioita näihin muutoksiin.

3.3.1 Vuodenajat tilakäytäntöjen jäsentäjänä

Kun tarkastellaan käyttöjä vuoden mittaan, saadaan kuva siitä, miten käytöt jäsentyvät vuodenaikojen mukaan. Porin metsää koskeneessa käyttäjäkyselyssä tutkin käyttöjen ja ajallisuuden suhdetta esittämällä käyttötottumuksia, vuorokauden- ja vuodenaikoja koskeneita kysymyksiä. Kun Porin metsän käyttöjä tarkastellaan suhteessa vuodenaikojen vaihteluun, voidaan alueelta erottaa karkeasti neljänlaisia käyttäjiä, jotka nimesin seuraavasti: 1) ympärivuotiset käyttäjät, 2) aktiiviliikkujat, 3) sesonkikäyttäjät ja 4) satunnaiset käyttäjät. Esittelen seuraavaksi nämä neljä käyttäjäryhmää:

Ympärivuotiset käyttäjät tuntevat reitit hyvin ja liikkuvat alueella kaikkina vuodenaikoina. He tuntevat usein alueen reitit hyvin, usein jo vuosikymmenten takaa. Monet heistä ovat lisäksi takavuosina olleet aktiivisesti, toiset ovat edelleenkin, monenlaisten Porin metsässä järjestettävien

---

koiranulkoiluttajat kaipasivat reitille muun muassa erillistä aidattua aluetta, jossa koiria voisi ulkoiluttaa vapaasti, kun muualla ulkoiluttamisen on aina tapahduttava kytkettynä. Aluetta toivottiin sijoitettavan avoimelle paikalle, luontevasti koirapolun varteen, jossa ei olisi välitöntä törmäysvaaraa muiden käyttäjäryhmien kanssa, kuten vieressä kulkevaa hiihtopolkua tai maantietä.

tapahtumien järjestelytoimikunnissa tai urheiluseurojen toiminnassa mukana. Ympärivuotisten käyttäjien toiminta Porin metsässä muistuttaa hyvin paljon aktiiviliikkujien käyttöä, mutta saattavat käyttää aluetta muita monipuolisemmin ja kuitenkin vähemmän säännöllisesti kuin aktiiviliikkujat. Ympärivuotiset käyttäjät ovat usein entisiä Porin metsän aktiivikäyttäjiä, joille alue merkitsee lähes samaa kuin oman kodin lähimetsä.

Aktiiviliikkujille Porin metsä on arkiliikunnan ympäristöä, josta otetaan muun muassa kesäisin lomaa kuten muustakin arjen ympäristöstä. Aktiiviliikkuja käy yleensä kuntoilemassa tai treenaamassa alueella useamman kerran viikossa ja hänellä on usein myös omat liikkumisrutiinit sekä tietyt suosikkireitit, joista hän harvemmin poikkeaa. Aktiiviliikkujien osuus kaikista Porin metsä -kyselyyn vastanneista oli 19 %.

Alueella sesonkiluontoisesti, useimmiten kesäisin ja keväisin, mutta myös talvisin, liikkuvia eli niin sanottuja ”sesonkikäyttäjiä” löytyi 27 % kaikista Porin metsä -kyselyyn vastanneista. Yhteistä tälle käyttäjäryhmälle on liikkuminen alueella pääasiassa vain tiettyinä vuodenaikoina.¹¹⁹ Sesonkikäyttäjät lähtevät Porin metsään hakemaan vaihtelua silloin tällöin vapaa-ajallaan, mutta myös lomien aikana. Useimmiten käyntiin liittyy jokin tietty toiminta kuten kesällä maauimalassa tai kesäteatterissa käynti tai jokin muu alueella järjestettävään tempaukseen tai tapahtumaan osallistuminen. Tyypillisiä sesonkikäyttäjiä ovat esimerkiksi avantouimarit ja marjastajat. Sesonkikäyttäjät liikkuvat alueella pääasiassa vain tiettyinä vuodenaikoina

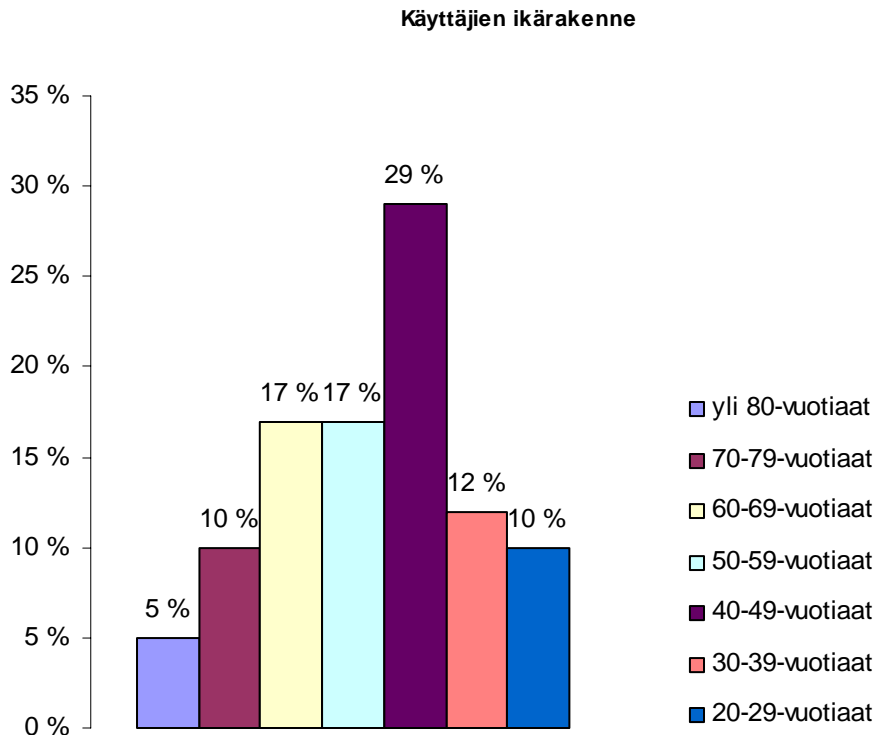
Satunnaiset käyttäjät tulevat alueelle joko ensimmäistä kertaa tai poikkeavat alueella satunnaisesti yleensä jotain tiettyä tilaisuutta kuten urheilukilpailuja, kesäteatteria tai muuta vastaavaa tapahtumaa varten. Satunnaiset käyttäjät muistuttavat jonkin verran sesonkikäyttäjiä, mutta heidän toimintansa alueella on hyvin satunnaista ja mahdollisesti jopa kertaluonteista. Satunnaisten käyttäjien osuus kyselyyn vastanneiden joukossa oli pieni, vain 6 %. On kuitenkin jälleen muistettava, että kyselyn antamat prosentiosuudet eivät millään tavalla kuvaa alueen käyttäjien keskinäisiä suhteita, sillä kyselyä ei toteutettu määrällistä analyysyä varten. Satunnaisten käyttäjien ryhmä muodostaa suurimman Porin metsän käyttäjäryhmän eli 38 % osuuden kaikista Porin metsä -kyselyyn vastanneista.

Yhteenvedonomaaisesti voidaan todeta, että Porin metsä on erityisesti niiden ahkerassa käytössä, jotka tuntevat alueen hyvin jo entuudestaan. Myöskään tässä käyttäjäryhmien prosentuaaliset osuudet eivät tutkimusta varten toteutetun kyselyn tulosten perusteella kerro määrällistä totuutta käyttäjäryhmien keskinäisistä osuuksista, ainakaan mitä tulee alueen koko käyttäjäkuntaan. Ne antavat kuitenkin suhteellisen realistisen arvion käyttäjäryhmien heterogeenisyydestä ja näyttävät, miten vuodenaikat vaikuttavat Porin metsän käyttöihin.

Edellä esittämäni käyttäjäryhmätyyppiä avulla on mahdollista hahmottaa alueella liikkuvien ryhmien yleisimpiä toiminnan tapoja ja käyttöjen motiiveja suhteessa vuodenaikoihin. Tieto Porin metsän käyttäjäryhmien toiminnasta palvelee varsinkin alueen tulevaisuuden suunnittelusta vastaavia, sillä toiminnan kehittämiseksi ja monipuolistamiseksi on tärkeää ja kiinnostavaa tietää, milloin ja millä tavalla aluetta todellisuudessa eri vuodenaikoina käytetään.

---

¹¹⁹ Sesonkikäyttäjien suhteellisen korkea prosentuaalinen osuus saattaa osittain johtua kyselyn toteuttamisajankohdasta, jolloin maastossa liikkui sekä kesälomalaisia että lomiltaan palanneita aktiivikäyttäjiä.

Kaavio 3. Taulukossa on esitetty Porin metsä -kyselyyn vastanneiden ikäjakauma prosentteina.¹²⁰

3.3.2 Valaistus luo turvallisuudentunnetta

Kuten vuodenaajat, vaikuttavat myös vuorokaudenaajat käyttöjen ajallisuuteen. Tarkastelemalla vuorokaudenaikoja ja valaistusolosuhteita, saadaan tarkka kuva siitä, miten pimeys, kellonajat ja valaistusolosuhteet vaikuttavat ihmisten käyttöihin ja toimintaan alueella. Valtaosa Porin metsässä liikkuvista kertoo kulkevänsä pimeinä aikoina vain valaistuja reittejä. Poikkeuksen tekevät ratsastajat, jotka käyttävät valaisematonta Hevosuraa ympärivuotisesti, omien sanojensa mukaan pakon sanelemana¹²¹. Käyttäjät voidaan kyselyvastausten perusteella jakaa selkeästi kahteen ryhmään: 1) käyttäjiin, joille kellonajalla ja/tai valaistusolosuhteilla on selvästi merkitystä ja 2) käyttäjiin, joille kellonajalla ja/tai valaistusolosuhteilla ei ole merkitystä alueella toimimiseen.

Jopa 70 % kaikista Porin metsä -kyselyyn vastanneista alueen käyttäjistä kertoi vuorokaudenajalla ja valaistuksella olevan selvästi merkitystä alueella liikkumiseen. Heidät voidaan vielä karkeasti jakaa niin sanottuihin päiväkäyttäjiin, joiden osuus on 36 % vastaajista ja niin sanottuihin iltaliikkujiin eli pääasiassa työssäkäyviin kuntoilijoihin, joiden osuus on 34 % kaikista kyselyyn vastanneista.¹²² Iltaliikkujista 14 % kertoi välttävänsä kokonaan alueella pimeinä aikoina liikkumista, 10 % kertoi välttävänsä myöhäisinä aikoina pimeällä liikkumista ja 10 % kertoi liikkuvansa myöhään, mutta vain valaistuja reittejä.

Voidaan olettaa, että myöhäisellä ajankohdalla ja niin sanotulla ”pimeällä ajalla” tarkoitetaan hyvin usein samaa asiaa eli käytännössä sitä aikaa, jolloin näkyvyys on hyvä ainoastaan valaistuilla

¹²⁰ Taulukossa yllättävää on ainakin se, että varsinkin 40–70-vuotiaiden käyttäjien ryhmät nousevat siinä varsin suureksi ryhmäksi.

¹²¹ Lanne, 2005; Sairanen, 2005; Hall, 2006.

¹²² Jälleen kerran prosentuaalisia osuuksia ei tule ottaa liian vakavasti, sillä tulokseen saattoi vaikuttaa kyselyn toteuttamisajankohta, jolloin päiväkäyttäjiä oli kesälomien vuoksi verrattain enemmän kuin muina vuodenaikoina.

poluilla. Porin metsän tapauksessa kyse on monissa tapauksissa samaan aikaan sekä reaalisesta turvallisuudesta että turvallisuudentunteesta: Valaistut reitit tekevät pimeinä aikoina kulkemisen aidosti turvallisemmaksi näkyvyyden parantuessa, sillä metsässä ja monilla luontopoluilla on vaihtelevista maastonmuodoista syntyviä epätasaisuuksia, kuten kiviä, kantoja ja juurakoita. Monen Porin metsän käyttäjäkyselyyn vastanneen käyttäjän mukaan kaupungin valoihin tottuneina valaistut reitit myös tuntuvat turvallisemmilta kuin pimeät, valaisemattomat reitit. Niin sanottujen päiväkäyttäjien ryhmässä oli henkilöitä, jotka kertoivat liikkuvansa alueella vain päivisin tai joiden liikkumista rajoittavat ainoastaan työajat eivätkä niinkään valaistus ja vuorokaudenajat sinänsä. Tällaisia käyttäjiä oli kuitenkin vain 5 % kyselyyn vastanneista. Kulkemisensa syyksi he määrittivät muun muassa työskentelyn alueella. Saman verran oli alueen läheisyydessä asuvia tai alueella työskenteleviä, jotka kertoivat käyttävänsä Porin metsää myös työaikojen ulkopuolella, joko aamuisin tai iltapäivisin. Päiväkäyttäjien ryhmässä oli myös henkilöitä, jotka eivät antaneet mitään varsinaista ”selitystä” suosimalleen käyttöajankohdalle, heitä oli vastaajien joukossa 21 %. Vastaajista 5 % mainitsi myös sääolosuhteet käyttöajankohtaan vaikuttavana tekijänä.

Kaikista kyselyyn vastanneista 16 % katsoi, että vuorokauden ajalla eikä valaistuksella ole lainkaan merkitystä alueella liikkumiseen. Kukaan heistä ei kuitenkaan osannut selittää tarkemmin, miksi näin on. Tulkintani on, että kyseiset henkilöt tuntevat alueen vuosien, jopa vuosikymmenten takaa ja käyttävät metsää sen vuoksi muita tottuneemmin. Monet edellä mainitsemani ympärivuotiset käyttäjät, joista suuri osa on Porin metsän vanhinta käyttäjäkuntaa, lukeutuvatkin tähän ryhmään. Monet heistä myös vilpittömästi ihmettelivät omissa kyselyvastauksissaan, mitä pelättävää metsässä voisi edes olla: ”Katinkuru, veteraani, maastolenkki...oikeastaan kaikki minun mielestäni ovat turvallisia. Olen niin tottunut kulkemaan siellä monta vuotta, ehkä en siksi osaa pelätä mitään. Kaupungilla on varmasti paljon enemmän pelättävää.”¹²³

Kuva 4. Iltauringonvalossa kylpevä kärpässiieni.

¹²³ Käyttäjäkysely Porin metsän maiseman tilasta, käytöistä ja historiasta.

4. MISTÄ ON PORIN METSÄ TEHTY? – PAIKAT JA MAISEMAN MUITA KERROSTUMIA

Tutkimuksen neljännen luvun omistan Porin metsän paikoille. Paikoissa minua kiinnostavat niiden historian lisäksi fyysinen sijainti, sekä roolit ja merkitykset alueen käyttäjille. Reittien tapaan yksittäisillä paikoilla¹²⁴ on omat roolinsa ja merkityksensä virkistysalueen osina, sekä oma asema käyttäjien kollektiivisissa maisemakokemuksissa.

Merkityksiin pääsee parhaiten käiksi kysymällä, mitä asioita Porin metsän käyttäjät alueen maisemassa eniten arvostavat. Kesällä 2005 teettämässäni kyselyssä sekä tekemissäni haastattelussa esitin kysymyksiä käyttäjien mielipaikoista ja siitä, millaiset maisemat koetaan miellyttäväksi ja mitkä puolestaan epämiellyttäväksi. Vastauksista näkyy selvästi, mitä kukin alueella tekee, sillä jokainen tarkastelee aluetta omasta näkökulmastaan, omien kokemustensa värittämänä ja arvostaa niitä asioita, jotka ovat oman toimintansa kautta tärkeitä ja olennaisia. Yleisesti ottaen vastauksissa ylistetään vuolaasti Porin metsän urheilu- ja ulkoilumahdollisuuksia sekä metsän fyysistä olemusta ja atmosfääriä. Maisemakokemuksiin liittyy samanaikaisesti lapsuus- ja nuoruusmuistoja, esteettistä arvottamista ja sosiaalisia merkityksiä, mutta erityisesti kuvaukset kiinnittyvät sellaisiin yksittäisiin paikkoihin, jotka voi helposti nostaa ympäristöstään esiin. Joukossa oli myös paljon sellaisia vastauksia, joissa kuvaillaan alueen miellyttävää yleistunnelmaa ja omia tuntemuksia nostamatta esiin erillisiä paikkoja. Tästä huolimatta paikat nousevat koetun Porin metsän maiseman keskiöön. Millaisia paikkoja Porin metsän maisemasta nousee esiin? Ja missä nämä Porin metsän merkitykselliset paikat sijaitsevat?

Yleisimmät Porin metsän käyttäjien miellyttävinä pitämät paikat, kuten mäet ja lammet, nousevat myös visuaalisesti esiin fyysisestä ympäristöstään. Käyttäjäkyselyn tulosten ja tekemiäni haastattelujen perusteella omaleimaisuus koettiin Porin metsän tapauksessa pääosin myönteiseksi paikan ominaisuudeksi. Porin metsän tapauksessa kyse on useimmiten paikkojen toiminnallisesta erityisluonteesta, joka mahdollistaa erilaisia aktiviteetteja alueen sisällä.

Tässä luvussa tutkin Porin metsän paikkoja niiden omassa fyysisessä ja kulttuurisessa kontekstissa eli tarkastelen paikkoja Porin metsän maiseman osina. Paikat muodostavat yhdessä Porin metsän paikkojen kokoelman. Tämä kokonaisuus hahmottuu yhdistämällä merkitykselliset paikat ja käyttäjien muut maisemakokemukset maantieteelliseen tarkasteluun. MMM Nella Mikkola laati Porin kansalliseen kaupunkipuistoon kuuluvalla Porin metsälle moniarvoisen luonnonhoitosuunnitelman, jossa virkistys- ja ulkoilualuetta tarkasteltiin erilaisia alue- ja vyöhykejakoja apuna käyttäen. Koin maantieteellisen tarkastelun tärkeäksi myös tässä maiseman historiaa ja kulttuuriperintöä, sekä virkistyskäyttöä käsittelevässä tutkimuksessa, koska kyseinen näkökulma on muissa vastaavanlaisissa tutkimuksissa havaittu hyväksi tavaksi tuottaa suunnittelua palvelevaa tietoa paikoista. Hyödynsin Mikkolan laatiman vyöhykejaon ideaa ja kokosin omasta tutkimusaineistostani eri alueita leimaavia teemoja. Teemojen kautta esittelen paikkojen nykymaiseman ja historian sekä käyttäjien kokemuksia niistä.

Luonnonhoito- ja käyttösuunnitelman vyöhykejaossa aluetta lähestytään luonnontieteellisesti arvokkaiden elinympäristöjen alueellisen sijoittumisen näkökulmasta pyrkimyksenä kohdentaa resursseja niin, että monimuotoisuus turvattaisiin, mutta samalla alueen virkistysarvot lisääntyisivät.¹²⁵ Mikkolan laatima vyöhykejako perustuu siis kasvillisuusvyöhykkeiden ja puuston muodostamiin maisemakuvioihin metsän sisällä, kun taas oma vyöhykejakoni on laadittu kuvaamaan nykymaiseman historiallisia ja kulttuurisia kerrostumia yhdistettynä Porin metsän käyttäjien kokemuksiin alueen toiminnallisesta sekä eletystä ja koetusta maisemasta. Olen omassa tarkastelussani hyödyntänyt sekä Mikkolan metsäkuviojakoa että Mäntysaaren kasvillisuus- ja

¹²⁴ Roolit ja merkitykset ovat olennainen osa paikkaa, sillä niiden avulla paikat voidaan rajata ympäristöstään, lisäksi ne osallistuvat paikan maantieteellisen sijainnin rajaamiseen.

¹²⁵ Mikkola, 2006.

linnustoselvityksen tuloksia niissä kohdin, jossa ne ovat tarjonneet tärkeää tietoa paikkojen ominaisuuksista, merkityksistä ja rooleista. Nämä muodostavat kolme erilaista näkökulmaa Porin metsän maisemaan: 1) kasvillisuuden, puuston ja linnuston yhdessä muodostama luonnontieteellinen näkökulma¹²⁶, 2) näkökulma, jonka tarkoituksena on tuoda esiin Porin metsän nykymaisemassa olevia historiallisia kerrostumia sekä tarkastella Porin metsän maisemaa kulttuuriperinnön näkökulmasta, 3) sekä virkistysellinen näkökulma, jossa lähteenä ovat alueen käyttäjien toiminta ja maisemakokemukset. Alueellinen tarkastelutapa mahdollistaa näiden kaikkien kolmen näkökulman keskinäisen vertailun.

Seuraavissa alaluvuissa tutkin, mitä ovat ja missä sijaitsevat Porin metsän merkitykselliset paikat. Esitän tutkimuksessa käytetyn lähdeaineiston valossa perusteluja sille, miksi esiin nostamani paikat ovat merkityksellisiä Porin metsän maisemassa. Kerään myös yhteen Porin metsän paikkoihin liittyviä, Porin metsän käyttäjien kollektiivisesti niille tuottamia merkityksiä.

4.1 Isomäen kansanpuisto

Isomäessä sijaitseva Porin urheilukeskus muodostaa professori Yrjö Lindegrenin alkuperäisessä yleissuunnitelmassa esitetyn Porin urheilu- ja kansanpuiston alueen.¹²⁷ Isomäki ja urheilukeskus kietoutuvat toisiinsa sekä toiminnoiltaan että maisemallisesti. Isomäen rinteessä sijaitsevan maauimalan takaa alkaa reittiverkosto, joka lävistää alueen kaikista suunnista. Isomäen aluetta on kehitetty 1950-luvulta lähtien ulkoilu- ja virkistysalueena, minkä vuoksi sen toiminnot painottuvat pääasiassa urheiluun ja liikuntaan.¹²⁸ Mitä tulee nykykäyttöihin, Isomäen alueen käyttäjäkunta on laaja: Alueella liikkuu käyttäjiä laidasta laitaa aina huippu-urheilijoista koiranulkoiluttajiin ja marjastajiin. Sukeltamalla Isomäen maisemaan voi lyhyelläkin matkalla kohdata monta yllätystä ja Isomäestä voi sanoa, että alue on käyttäjiensä näköinen. Seuraavassa tarkastelen paikkoja, joilla on tärkeä maisemallinen merkitys ja rooli Isomäen kansanpuiston alueella.

4.1.1 Isomäki

Isomäki on noin 33 ha kokoinen alue Porin metsän pohjoisosassa. Kaupungin maisemakuvassa urheilukeskuksen ja Porin metsän rajalla sijaitsevan, 22 metriä meren pinnan yläpuolelle kohoavan mäen maisemakuvallinen merkitys on suuri. Isomäki lukeutuukin kaupungin merkittävimpien maamerkkien joukkoon. Porin metsän muihin osiin verrattuna Isomäen näkymät ovat avoimet, sillä sen tiheästä reittiverkostosta suurin osa on valaistuja polkuja.¹²⁹ Eräs alueen käyttäjä kuvailee Isomäkeä sanoin: ”Tykkään siitä, koska se alkaa metsäosuudella, muuttuu kaupunkiosuudeksi lopussa, mahdollistaen myös ’maikkalan’ (maauimalan) käytön lenkin jälkeen.”¹³⁰

---

¹²⁶ Mikkola, 2006.

¹²⁷ Ks. Yrjö Lindegrenin yleissuunnitelma Isomäen urheilukeskuksesta. Suunnitelma ei tosin koskaan toteutunut sellaisenaan. Lindegren, 1950.

¹²⁸ ”Porin urheilukeskus sijaitsee aivan kaupungin keskustan tuntumassa runsaan kilometrin etäisyydellä kauppatorista. Alueelta ja sen välittömästä läheisyydestä löytyvät seuraavat liikuntapaikat: Karhuhalli, stadion, kaksi jäähallia, maauimala, tennishalli, iso tekojäärata, pesäpallostadion, neljä isoa pallokenttää, 320 hehtaarin ulkoilualue kuntoratoineen ja kiintorasteineen, ampumarata, jousiammuntarata ja ratsastustalli sekä muutamia pienempiä palloilualueita. Liikuntapaikkojen lisäksi alueelta löytyvät toiminnan edellyttämät pysäköintitilat (1760 autolle), leirintäalue, kesäteatteri, grillikahvila. Porin urheilukeskus mahdollistaa monien urheilulajien harrastamisen. Urheilutilaisuuksien ohella Porin Isomäen urheilukeskus ja sen tilat palvelevat myös muita yleisötapahtumia.” Porin kaupungin Vapaa-aikaviraston WWW-sivu <<http://www.pori.fi/vav/liikuntapaikat/urheiluk.html>> 2.6.2006.

¹²⁹ Ks. Teemakartta ”valaistut polut”

¹³⁰ *Käyttäjäkysely Porin metsän maiseman tilasta, käytöistä ja historiasta*, mies -87.

4.1.2 Maauimala ja maauimalan ympäristö

Maauimala oli ensimmäinen toteutettava kohde arkkitehti Yrjö Lindegrenin laatimasta Porin urheilu- ja kansanpuiston suunnitelmasta. Maastonmuotoja mukaileva rakennuskompleksi on suunnittelijansa postuumi työ. Maauimala oli vuonna 1957 avattaessa kansainvälisine 50 metrin ratoineen ja 10 metrin hyppytorneineen verrattavissa Turun ja Helsingin uimaloihin ja muun muassa Helsingin moniin olympiarakennuksiin, joista merkittävin on saman suunnittelijan Stadion. Perustamisvuodestaan lähtien maauimala, porilaisittain ”maikkala”, on ollut sekä porilaisten ja lähipaikkakuntalaisten että Porissa matkailevia suuressa suosiossa.¹³¹

Maauimala viimeisin peruskorjaus on aloitettu vuonna 2004 ja viimeistelytyöt saatiin loppuun kesäksi 2006. Maauimalan kesäuintikausi alkaa perinteisesti toukokuussa ja kestää syyskuuhun. Talvisin maauimala on avantouimareiden käytössä ja sen tulostornia käytetään myös hiihtokilpailujen stadionina.

Kuva 5. Isomäen maauimala kesähelteellä 2006. ”Suomen kaunein ja viihtyisin ulkoilualue”¹³²

Porin metsän käyttäjät mainitsivat maauimalan ja sen ympäristön useampaan kertaan puhuessaan mielipaikoistaan ja miellyttävistä ympäristöistä Porin metsässä. Eräs alueella liikkuva tiivistää monien ajatuksen sanoin: ”Maauimala sulautuu Porin metsän laitaan upeasti, vesi elementtinä mieluisa.”¹³³ Maauimala on eräällä tavalla koko Porin metsän ja urheilukeskuksen toiminnalliset keuhkot ja maisemallinen sydän. Ensinnäkin koko urheilukeskuksen historia alkoi maauimalan rakentamisesta ja sen ympärille levisivät muut alueelle perustetut toiminnot. Toiseksi suurin osa Porin metsän nimetyistä kuntopoluista risteää Maauimalan ja Vähämäen välissä sijaitsevien kuntoilutelineiden vierestä. Valaistun kuntoradan ja hiihtoladun lisäksi risteyksestä alkavat muutkin Porin metsän suosituimmat kuntopolut. Maasto- ja Veteraanilenkki kiertävät risteuksen, myös Katinkurun polku lävistää sen. Porin metsän reitit johdattavat siis lähes väistämättä maauimalan alueelle. Maauimalan lähellä sijaitsevat myös kaikki suurimmat parkkialueet.

¹³¹ Laine, SK 14.7.2002.

¹³² Käyttäjäkysely Porin metsän maiseman tilasta, käytöistä ja historiasta, mies -63.

¹³³ Käyttäjäkysely Porin metsän maiseman tilasta, käytöistä ja historiasta, mies -62.

4.1.3 Isomäen leirintäalue

Isomäen itärinteessä sijaitsee leirintäalue, jolla on myös useamman vuosikymmenen historia takanaan. Leirintäalue oli mukana alkuperäisessä kansanpuistosuunnitelmassa ja se perustettiin samaan aikaan Isomäen maauimalan kanssa. Aikaisemmin Isomäen leirintäaluetta pidettiin matkailijoille avoimena läpi kesän, mutta vuodesta 2001 lähtien se on majoittanut yöpyjiä ainoastaan Porin Jazz -juhlien aikana. Toisin sanottuna Isomäen leirintäaluetta pidetään nykyisin toiminnassa vain kahden viikon ajan vuodessa. Takavuosikymmeninä alueella oli kuitenkin suurempi merkitys Isomäen maisemassa, sillä se toi alueelle parhaimmillaan muutama tuhat yöpyjää kuukaudessa. Isomäen runsas polkuverkosto lienee syntynekin osin leirintäalueen aktiivisen käytön seurauksena.

Kuva 6. Isomäen leirintäalue käytössään 1960-luvulla. Lähde: SM.

4.1.4 Vihreä Teatteri

Liikunta- ja urheilupaikkojen lisäksi Porin metsässä toimii kesäisin alueen oma kesäteatteri. Porin Vihreä Teatteri ry¹³⁴ on harrastajateatteri, joka aloitti toimintansa jo vuonna 1961. Ensimmäiset näytelmät esitettiin Isomäen honkien siimeksessä muutamaa vuotta aiemmin kaupungin 400-vuotisjuhlaa varten rakennetulla laululavalla¹³⁵. Teatteriyhdistyksen alkuperäisenä tavoitteena oli toimia vapaaehtois pohjalta tukien teatteriharrastusta ja monipuolistaen porilaista teatteritarjontaa. Seuraavassa sitaatti Vihreä Teatteri ry:n historiikista, jossa kuvataan teatterin toiminnan alkutaipaletta.

”Ensimmäiseksi näytelmäksi valittiin, kuten loogisinta oli, Aleksis Kiven ’Seitsemän veljestä’, jonka ohjaajaksi valittiin Veli Tuomas-Kettunen, paikkana laululava, josta kaupunki peri joka näytöksestä 100mk/ilta. Mainostaminen hoitui pyhäiltäisin Porin toria kiertäen Valko -nimisen hevosen ja sen vetämän kärryn voimin, jossa oli mainosplakaati SEITSEMÄN VELJESTÄ 15.8–24.8. Kesänäytöksiä jälkeen sai Seitsemän veljestä vielä jatkoa,

¹³⁴ Porin Vihreä Teatteri ry:n WWW-sivu <<http://www.vihreateatteri.net/>> 29.5.2006.

¹³⁵ Ks. laululava.

talvikiertueella, joka kiersi maakuntaa ja niiden nuorisotaloja, kulkuvälineeksi teatteri sai lainaksi valion pakettiautoa juustokuorman purkua vastaan ja lipunmyyjiksi jääkylmiin lippukojuihin passitettiin poikien omat tyttöystävät. Ahlströmiltä saatujen puutavara avustuksien ansiosta, saivat pojat rakennettua katsomon ja kioskin, jotka toimivat yhä tänäkin päivänä. Vihreän Teatterin toiminta on jatkunut sen perustamispäivästä lähtien tauotta ja on esittänyt monenmonta kesänäytöstä ja lukuisia sisänäytöksiä.”¹³⁶

Kuva 7. Kuva on Porin Vihreän Teatterin näytöksestä. Lähde: SM.

Kesäteatterin toiminta keskittyy sille varatulle alueelle Isomäen pohjoispuolelle Isomäentien varteen, jossa sillä on nykyisin oma esiintymislavansa. Vihreä Teatteri ja sen yleisö ovat kiinnostava ja reilusti Porin metsän tavanomaisista käyttäjäryhmistä poikkeava käyttäjäyhteisö.¹³⁷ Kesäteatterin hyvin pitkälle vapaaehtoisuuteen perustuvalla toiminnalla on takanaan pitkät perinteet. Ollessaan yksi Suomen vanhimmissa toimivista kesäteattereista Vihreä Teatteri ry on itse asiassa varsin merkittävä teatteriyhteisö. Nykyisin yhdistyksellä on yhteensä 100 jäsentä. Kesäteatterin sijainti metsässä on poikkeuksellista, mikä antaa Vihreälle Teatterille oman virkistävän erityispiirteensä. Vihreä Teatteri piiloutuu Isomäen puiden katveeseen. Näytösten aikana sen ympäristöön kiinnittää eri tavalla huomiota, sillä näyttämön takana aika ajoin vilahtelevat lenkkeilijät saattavat tietämättään osallistua esitykseen. Vihreä Teatteri tuo kesäisin oman virkistävän lisänsä Isomäen ja koko Porin metsän alueen maisemaan.¹³⁸

¹³⁶ ”Historiikki”, Porin Vihreä Teatteri ry:n WWW-sivu <<http://www.vihreateatteri.net/>> 29.5.2006.

¹³⁷ Tavanomaisilla käyttäjäryhmillä viitataan aluetta liikunta- ja urheilutarkoituksissa alueella liikkuvia.

¹³⁸ ”Historiikki”, Porin Vihreä Teatteri ry:n WWW-sivu <<http://www.vihreateatteri.net/>> 29.5.2006.

4.1.5 Porin urheilukeskus

Porin urheilukeskuksen rakentaminen aloitettiin perustamalla maauimala ja leirintäalue Isomäen kupeeseen. Tämän jälkeen urheilukeskus laajeni entisille kaupungin omistamille vuokratelloille, joille perustettiin ensin golf-kenttä ja urheilustadion ja myöhemmin monen eri lajin urheilukenttiä ja harjoitushalleja. Arkkitehti Yrjö Lindegrenin suunnitelmaa täydennettiin ja muutettiin jonkin verran 1960- ja 1970-lukujen aikana. Myös muutamia alueen ulkopuolisia hankkeita toteutettiin. Kuitenkin 1950-luvulta aina 1980-luvun alkuun asti urheilukeskuksen rakentaminen noudatteli pääosin Lindegrenin alkuperäistä yleissuunnitelmaa. Suunnitelma tarkastettiin vuonna 1982 ja seuraavana vuonna alueelle laadittiin laaja esisuunnitelma, johon kuului muun muassa tekojäärata ja kilpailuhalli (jäähalli).¹³⁹ Porin urheilukeskuksen kehittämistä jatketaan edelleen ja vuodesta 2002 lähtien se on tullut uudella tavalla tärkeäksi Porin metsän alueen liittyessä Porin kansallisen kaupunkipuiston verkostoon. Seuraavassa esittelen lyhyesti Porin urheilukeskuksen paikat, joilla on itsenäinen merkityksensä urheilukeskuksen nykymaisemassa.

4.1.5.1 Urheilustadion ja kenttäalueet

Urheilukeskuksen rakentaminen viivästyi alkuperäisestä aikataulustaan pahasti, sillä Porin stadion valmistui vasta vuonna 1965. Urheilukeskuksen kenttäalue oli ollut käytössä jo neljän kesän ajan, mutta alueen vihkiminen tapahtui vasta vuonna 1966. Tämä johtui siitä, että katsomorakenteen luovutus oli ollut mahdollista vasta vuoden 1965 syksyllä. Vuonna 1962 urheilukeskuksessa oli kuitenkin käytössä maauimalan ja urheilukentän lisäksi neljä jalkapallokenttää ja pesäpallokenttä. Talvella urheilukeskuksen alueella oli tällöin käytössä kolme jääkiekon harjoituskenttää.¹⁴⁰ Stadionin vihkimispuheessaan Porin silloinen kaupunginjohtaja Oiva Kaivola visioi urheilukeskuksen tulevia käyttäjiä ja rooleja.

*”Urheilukeskussuunnitelman toteuttaminen on luonnollisesti vaatinut runsaasti varoja. Siksi on tärkeätä, että alue on jatkuvasti tehokkaassa ja tarkoituksenmukaisessa käytössä. ...”*¹⁴¹

Uuden urheilustadionin ansiosta Pori sai järjestääkseen muun muassa kaupungin ensimmäiset Kalevan kisat vuonna 1967. Vuosikymmeniä ehti kulua, kunnes toiset Kalevan kisat saatiin Poriin kesällä 2005.

Kuten muuallakin urheilukeskuksen alueella, yleisurheilun ja jalkapallon lisäksi myös muut yhteisöt hyödyntävät stadionia kesätapahtumisissaan. Katsojia varten Porin urheilukeskuksen stadionilla on 4000 istumapaikkaa ja takasuoran istumakatsomo. Pesäpallostadionin lisäksi kenttäalueella on pesäpallon kakkoskenttä, yksi nurmikenttä ja kaksi hiekkakenttää jalkapalolle. Hiekkakenttiä käytetään myös pysäköintialueena.¹⁴²

4.1.5.2 Vanha Jäähalli

Ennen varsinaisten jäähallien rakentamista maauimalan viereen rakennettiin vuonna 1964 tekojäärata. Tekojäärata sai kuitenkin väistyä, kun vuonna 1971 Lindegrenin suunnitelman ulkopuolisena hankkeena tekojäärata täydennettiin jäähalliksi. Vain seitsemän vuoden kuluttua hallin perustamisesta porilaiset jääkiekonystävät saivat juhlia siellä Porin Ässien

¹³⁹ Paalosalo, SK 19.12.1996.

¹⁴⁰ Koivuniemi, 2004, 521–525; Porin kaupungin urheilulautakunnan pk:t 1962–65; Porin kaupungin kv:n pk:t 27.5.1952, 17.3.1953 ja 19.5.1953.

¹⁴¹ ”Porin urheilukeskussuunnitelma toteutettu lähes kokonaisuudessaan”, Kaupunginjohtaja Oiva Kaivolon juhlapuhe. Kaivola, 13.5.1966.

¹⁴² Laine, 14.7.2002.

suomenmestaruutta.¹⁴³ Vanha Jäähalli sai nykyisen nimensä uuden Karhu-halliksi nimetyn jäähallin rakentamisen jälkeen vuonna 1992. Vanhassa jäähallissa järjestetään nykyisin yleisötilaisuuksia ja Porin Ässien lisäksi siellä harjoittelee myös muita luistelulajien harrastajia.

4.1.5.3 Tennishalli

Vuonna 1972 Porin metsään oli valmistunut kolme ulkotenniskenttää, joista yksi katettiin kuplahalliksi vuonna 1978. Kuplahalli puhkesi tammikuussa 1984, mutta jo helmikuussa 1984 avattiin uusi kaksikenttäinen tennishalli. Vuonna 1992 halliin saatiin 2 kenttää lisää. Tennistä harrastetaan urheilukeskuksen alueella ympäri vuoden. Talvikausina pelataan tennishallissa, kesäaikana puolestaan maaumalan lähellä sijaitsevat ulkotenniskentät ovat aktiivisessa käytössä.

4.1.5.4 Karhuhalli, harjoitushalli, tekojäärata ja Karhuhallin lammet

Urheilutilojen tarpeen alati kasvaessa laajennettiin urheilukeskuksen aluetta lisää 1980-luvun lopulla. Syntyi jäähallien kokonaisuus urheilukeskuksen luoteiskulmaan. Vuonna 1989 rakennettiin harjoitusjäähalli ja tekojääradan muutos. Porin Karhuhalli puolestaan valmistui ison tekojääradan viereen Isomäen pohjoispuolelle vanhalle peltoalueelle vuonna 1992, jolloin siitä tuli yksi suurimmista urheiluhalleista Suomessa. Karhuhallin vieressä sijaitsevat lammet, joita myös ”Lokhessin lammiksi”¹⁴⁴ kutsutaan, ovat jäännöstä teollistumisen ja tiiliruukkien ajasta. Lammet jäivät Helsingintie -hankkeen alle 1990-luvulla, jolloin ne maisemoitiin uudelleen paikalleen, sillä niitä pidettiin jo maisemaan kuuluvina elementteinä.

Karhuhallin halli- ja kenttäkokonaisuus paikoitusalueineen mahdollistaa urheilutilaisuuksien lisäksi myös muiden yleisötapahtumien järjestämisen. Karhuhallin sisällä on jalkapallokenttä, yleisurheilutila ja voimailutila. Sen lisäksi halli tarjoaa mahdollisuuden monien muiden liikuntamuotojen harrastamiseen. Esimerkkinä mainittakoon pesäpallo, amerikkalainen jalkapallo, golf, sulkapallo ja petanque, sekä jousiammunta. Hallia käytetään myös monenlaisten muiden tapahtumien järjestämiseen.

4.2 Vähämäen metsä

Vähämäen alue on Isomäkeen verrattuna maisemakuvaltaan sulkeutunut ja se kattaa kokonaisuudessaan noin 38 hehtaarin kokoisen maa-alueen. Vähämäen aluetta hoidetaan virkistysmetsänä.¹⁴⁵ Suuri osa Porin metsän ulkoilureitistöstä on keskittynyt Vähämäen ulkoilupuiston alueelle ja siellä risteilee Isomäen tapaan erittäin tiheä reittien ja valaistujen kuntoratojen verkosto. Vähämäen alueella on enimmäkseen ulkoiluun ja liikuntaan painottunutta toimintaa. Suurin osa varsinaisista kuntoreiteistä onkin valaistuja polkuja, joten käyttäjiä siellä on ympäri vuoden. Vähämäessä ei ulkoilureittien lisäksi ole muuta pysyvää, niin sanottua rakennettua ympäristöä. Vähämäen alueen maisema rakentuu nimenomaan siitä toiminnallisesta maisemasta, minkä metsässä liikkuvat ihmiset siellä liikkeessaan sille päivittäin rakentavat.

4.2.1 Vähämäki

Vähämäki on Isomäen jälkeen toiseksi korkein luonnonmäki Porin metsässä kohotessaan 21 metriä meren pinnan yläpuolelle. Vähämäki sijaitsee Isomäen eteläpuolella ja molempia mäkiä lävistävät ulkoilu- ja kuntopolut yhdistävät ne maisemallisesti toisiinsa. Voidaankin sanoa, että

---

¹⁴³ Leppänen & Suominen, 1992; Suominen, 237. Suomen mestaruus on tosin toistaiseksi jäänyt Ässien viimeiseksi. Jääkiekkjoukkueet, Karhut ja Rosenlewin Urheilijat, olivat aiemmin yhdistyneet seuraksi nimeltä Porin Ässät.

¹⁴⁴ Harjunpää, 2004, 151.

¹⁴⁵ Mikkola, 2006, 8.

maisemallisesti kyse on kahdesta yhteen liittyneestä mäestä. Kansanpuiston perustamisen jälkeen sijoitetut toiminnot, Maaumala, Isomäen leirintäalue ja Vanha Jäähalli, ylläpitävät mäkien välistä toiminnallista yhteyttä.

4.2.2 Vähämäen puisto eli lentokentän alue

Lentokentän turva- ja näkymäalue, yhteensä noin 20ha kokoinen alue Porin metsän pohjoisosassa, Isomäen ja Porin lentokentän välissä, on nykytilassaan ihmisen muokkaama, osin läjitetty, paikoitellen paljas ja maaperältään köyhä kasvupaikka. Alueen kasvillisuus koostuu lähinnä männyn taimista, sillä ilmailumääräykset edellyttävät alueen pitämistä avoimena.¹⁴⁶

Lentokentän turva-alueella eli niin kutsutulla matalan puuston vyöhykkeellä suoritettiin laajahko hakkuu 1990-luvun lopussa, mistä nousi tuolloin kiivas keskustelu alueen käyttäjien ja vähän laajemmankin yleisön keskuudessa. Käyttäjät, jotka kokivat hakkuut pääasiassa negatiivisena asiana Porin metsän virkistysalueelle, purkivat tuotuneina tuntojaan paikallislehdissä. Keskustelun laajuus ja voimakas tunnepitoisuus oli selkeä osoitus alueen arvostuksesta ja metsän virkistyksestä merkityksestä porilaisille. Hakkuut olivat kuitenkin toimivan ja jatkuvan lentotoiminnan turvallisuuden kannalta välttämättömiä. Hakkuiden jälkeen nimetty matalan puuston vyöhyke on tänäkin päivänä eräs Porin metsän ongelma-alueista, sillä nykyisen männikön harvennukset ovat lähes jokavuotinen aikaa ja rahaa vaativa urakka Porin kaupungille.¹⁴⁷

4.2.2.1 Porin jousiampujien harjoitushalli ja -kenttä

Porin Jousiampujat ry:llä¹⁴⁸ on Porin metsässä oma harjoitushalli, jonka vieressä sijaitsee jousiammunnan harjoituskenttä. Alue liittyy toiminnallisesti Isomäen kansanpuiston urheilu- ja liikuntapainotteisten paikkojen joukkoon, vaikka fyysisesti se sijaitseekin niistä hieman erillään.

Syntysanat porilaiselle jousiammunnalle lausuttiin Porissa tammikuun 16. päivänä vuonna 1958, vaikka muistitietojen mukaan Porissa ”singautettiin kaarella” jo ennen varsinaisen seuran perustamista. Jousiampujat harjoittelivat ennen oman hallin perustamista muun muassa urheilukeskuksen tienvarressa, jossa yhdistyksellä oli kesärata. Kentän liiasta tuulisuudesta johtuen oman kentän ja harjoitushallin rakentaminen tuli toiminnan kasvaessa ajankohtaiseksi. Porin jousiampujat ry:n 25-vuotishistoriikissa kuvataan oman radan perustamisvaiheita vivahteikkaasti.

”Jatkuvista armottomista kilpailuoloista tuulessa tempoen seurasi heti matka kaupungin isien puheille oman jousiammunta-alueen saamiseksi. Missä olisi kaupungin maata, joka olisi luovutettavissa näihin tarkoituksiin. Rahaa siitä luovutuksesta ei ole antaa. Kaupunginisä osoittautui äidiksi. Urheilualueita koskeva kartta olikin rakennusvirastossa naisarkkitehdin kartalla. Kirjurinluotoon on urheilualueita kaavailtu, kertoi hän. Keskustelu loppui siitä asiasta heti, kun kerroin meillä olevan tuulta vaikka myytäväksi! Sain nähdä kartalta, mitä alueita Porin kaupunki hallitsi ja luvan mennä tutustumaan maastoon. Lähialueet kiinnostivat tietenkin ensimmäisenä ja pidemmällä en käynytäkään. Nykyinen rata-alue oli jousiampujien välitön valinta. Niin kauan, kun Porin lentokenttä on lentokenttänä, ei meitä tulla häätämään pois lentokentän suoja-alueelta. Kentälle päin ei ollut lupa ottaa ampumasuuntaa, ettei kentän alueella tarvitsisi liikkua. Arkkitehdin kartalla alue määrättiin pistämällä kulmaviivoitin osoittamaan muutamaa kymmentä metriä tiestä ja kiitoradasta. Siihen piirrettiin kulma. Kulma toiseen suuntaan ja kysyvä katse: Kuinka kauas? – Jos vaikka vähän vielä.. Tähänkö näin? – Siihen! Jos joskus olis vähän – isompiakin – kisoja. Porin Jousiammuntaradan paikka oli määrätty. Vaivattomasti!”¹⁴⁹

¹⁴⁶ Mikkola, 2006, 7-8.

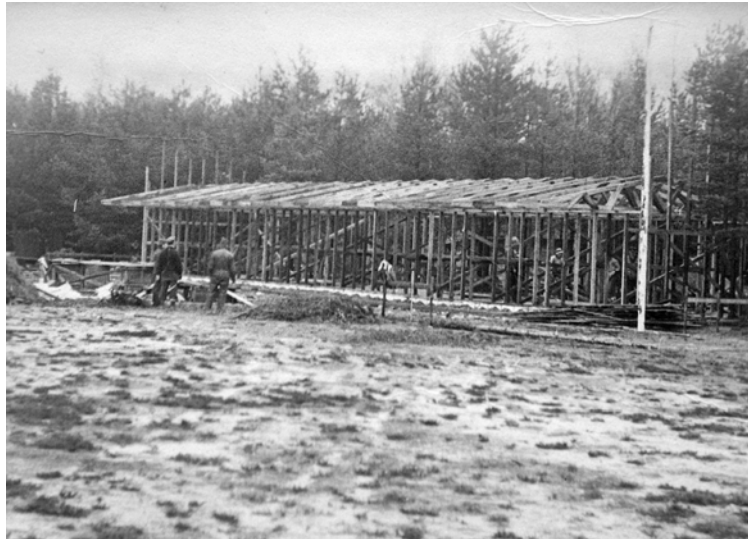
¹⁴⁷ Ahonen, 2005.

¹⁴⁸ Porin jousiampujat ry:n (PJA) WWW-sivu <<http://www.porinjousiampujat.fi>> 17.7.2006.

¹⁴⁹ Karjala, 16.1.1983.

Kuva 8. Porin jousiampujien vanha maja. Lähde: PJAA.

Kuva 9. Jousiampujien uuden harjoitushallin perustamistalkoot. Lähde: PJAA.

Haastattelemieni jousiampujien mielestä kenttä ja harjoitushalli päätettiin sijoittaa nykyiselle paikalleen juuri Porin lentokentän sijainnin vuoksi. Liian tuulinen paikka ei myöskään ollut mahdollinen, mikä käy ilmi myös edellisestä sitaatista. Lentokentän sijaintia pidettiin takeena sille, että yhdistys voi harjoitella nykyisessä paikassaan mahdollisimman pitkään. Tästä syystä varsinainen sopimus hallin ja harjoittelukentän sijoittamisesta syntyi nopeasti.

4.2.2.2 Moukaripörssi

Edellä esiteltyjen paikkojen lisäksi Porin lentokentän turva- ja näkymäalueella sijaitsee heittourheilulajeille omistettu kenttä, joka on toinen alueen varsinaisista urheilupaikoista. Toiminnallisesti moukaripörssi liittyy jousiampujien harjoitushallin tapaan Porin urheilukeskuksen toimintoihin, vaikka maisemallisesti ja maantieteellisesti se sijaitseekin hieman syrjässä. Kenttää käyttävät pääasiassa heittolajien harrastajat sekä kilpaurheilijat. Kentältä on suora näkymä Porin lentokentälle, kiitoradan päähän, sekä Satakunnan Keskussairaalaan. Matalapuustoisessa ympäristössä tämä niin sanottu ”moukaripörssi” näkyykin korkeine verkkotolppineen kauas. Muutamat Porin metsän ulkoilureitit kiertävät heittolajien harjoituskenttää. Moukaripörssi nykyisellä paikallaan on toiminnallisesti ja visuaalisesti yksin omassa ympäristössään, sillä sen läheisyydessä ei ole mitään, mikä suojaisi sitä tai sitoisi sen maisemaan.

Kuva 10. Kuvan etualalla niin sanottu moukaripörssi eli heittolajien kenttä, taustalla matalan puuston vyöhyke.

4.2.2.3 Koristelampi – rakennettua kauneutta

Lentokentän päädyn matalan puuston vyöhykkeellä, keskellä hiekkakangasta sijaitsee pieni metsälampi eli Koristelampi. Kun metsänhakuut 1990-luvun lopulla haukkasivat suurehkon palan Isomäen ja maauimalan tuntumasta, eivät kaupunkilaiset ja aktiiviset Porin metsän käyttäjät ottaneet hakkuu-uutista ilomielin vastaan. Myös haastattelemiltani ihmisiltä kuulin muutamia katkeria kommentteja ”alueen karusta kohtalosta”, johon kiinteästi liittyy usein myös huoli metsän tulevaisuudesta, sekä pelko lisähakkuista.¹⁵⁰ Korkean puuston katkominen latvoista ei toimenpiteenä varsinaisesti voida sanoa tuottaneen hyvää maisemaa. 1990-luvun hakkuuiden yhteydessä tulikin ajankohtaiseksi pohtia tilalle syntyneen uuden, avoimen tilan maisemointiin liittyviä kysymyksiä. Hakkuualueelle päätettiin tuolloin maisemoida pieni koristelampi, joka jäisi Ulkoilutien, Valaistun kuntoradan sekä hiihtoladun väliselle alueelle.

¹⁵⁰ Käyttäjäkysely Porin metsän maiseman tilasta, käytöistä ja historiasta.

Kokemukseni Porin metsästä

Menimme viime liikuntatunnella Porin metsään uokan muiden poikien kanssa (ja Rehtorin) suunnistamaan. Suunnistimme poroittain. Rehtori jakoi pakelle kartat ja merkitsi jokaiselle pakille karttaan eri rastin. Säädimme suunnistamaan kaikkea eri suuntiin. Kun olimme pakini kanssa löytäneet ensimmäisen rastimme palasimme hehtolinnalle ja hän merkitsi meille uuden rastin. Wain jakoi pakini kanssa yhteensä neljä kertaa. Viimeinen rasti oli kaikille sama, koska rehtori sanoi, että tavataan siellä. Maisema oli mielestäni kaunis. En tiedä pitkökö muut metsää kauniina, mutta minä pidän metsästä. Metsässä tuoksui mätää, kosteata ja puhtaata. Jos haluaa päästä jonnekin pois pakokaasujen kosteasta, kannattaa mennä metsään. Siellä ilma on todella puhdasta ja rauhasta. Wain metsässä aika paljon lintuja. Sain metsästä tällä kertaa mukavan suunnistuskokemuksen ja hyvän olon ja mielen. Metsässä oli mukava juosta kavereiden kanssa. Pidän metsässä erityisesti lammesta. Siellä oli myös todella paljon isoja ja jylhä kuusia. Oikeita metsän kuninkaita.

Kuva 11. Kuvitettu ja koettu Porin metsä. Kuvassa 6-luokkalaisten poikien kertomus ja piirros Porin metsästä.

Kokemuksi Porin metsässä.

Olemme käyneet luokan kanssa useasti Porin metsässä.
Emiten metsässä olemme bidokian ja liikunnan turvella.
Käymme siellä suunnistamassa ja kokeita tekemässä.
Maisema siellä on aika vaihtelevaa. Välillä ollaan
syvällä metsässä ja välillä on taas aukeampaa.
Paras maisema on ehdottomasti sen järven kannalla.
Sitä on hauska katsella.
En pidä mitenkään kirkkaan elikoisena itse sitä varsinais-
ta metsää, koska asun vähän syvempänä mutten silti
missään metsän keskellä.
Omhau Porin metsässä kiva liikkua ja katsella maisemia
Maisema siellä on rauhallinen ja hiljainen, jos ei lasketa pientä
auton hurinaa. Järvenkin kannalla on paljon pieniä
hyönteisiä ja matalia kasveja toisinkuin metsessä jossa on
maassa möriviä koppa kuoliaisia ja kotkita puuta.
Porin metsässä on myös paljon erillaisia kasveja, paljon
eri lajia. Mikä saattaa johtua paljon maastom vaihtelevuu-
desta ja se tekee maisemista hienoja ja elikoisia.

Kuva 12. Kuvitettu ja koettu Porin metsä. Kuvassa 6-luokkalaisen tytön kertomus ja piirros Porin metsästä.

Kuva 13. Kuva on Porin lentokentän kiitoradan päädyn lähellä sijaitsevasta koristelammesta.

Pienestä kasvoi nopeasti suuri, sillä sittemmin, kymmenessä vuodessa tästä lentokentän päädyn tekolammesta on tullut metsän käyttäjien ehdoton suosikkipaikka: Kun käyttäjiltä kysyy Porin metsän esteettisistä arvostuksista, mainitsee valtaosa käyttäjistä ensimmäisenä Koristelammen. Esteettisesti sitä pidetään käyttäjien keskuudessa ylivoimaisesti miellyttävimpänä yksittäisenä maisemaelementtinä Porin metsässä.¹⁵¹ Koristelammen ansioksi voidaan ainakin osittain lukea myös se, että sitä ympäröivää jokseenkin epämääräistä hakkuualueutta ei nostettu esiin ongelmana suurimmassa osaa kyselyn vastauksia, vaikka hakkuualueen eräänlainen keskeneräisyys kommentteista kyllä selvästi nousee esiin. Alueeseen suhtautuminen on jatkuvan julkisen keskustelun tilassa. Valtaosa suhtautuu alueeseen myönteisesti, mutta myös soraääniä kuuluu. On silti huomionarvoista, että Porin metsän käyttäjien kanta lentotoimintaa kohtaan on kautta linjan erittäin suopea ja ymmärtävä. Lentokentän hyötyjä Porin kaupungille pidetään haittoja suurempina, minkä vuoksi sen olemassaolon edellytykset on hyväksytty. Jotkut pitävät hakkuualueutta ja lammen ympäristöä nykyisellään jopa aikaisempaa miellyttävämpänä paikkana, sillä sen matala puusto tarjoaa oivallisen paikan lentokoneiden katseluun, kun korkeiden puiden latvat eivät enää ole näkyvyyttä estämässä. Nousevien ja laskeutuvien koneiden katselua, lentokoneiden ”spottausta”, harrastetaankin aktiivisesti juuri lentokentän päädyn hakkuualueella. Osaksi juuri Koristelammen ansiosta matalan puuston vyöhyke nykytilassaan on yleisesti käyttäjien keskuudessa hyväksytty tosiasia. Alueen hakkuita ei yhtäältä enää pidetä yhtä pahana asiana kuin aikaisemmin, toisaalta Koristelammen miellyttäväksi koettu ympäristö pehmentää mielipiteitä. Toisaalta alueen lisäkehittämiseen ei myöskään suhtauduta kielteisesti.

---

¹⁵¹ *Käyttäjäkysely Porin metsän maiseman tilasta, käytöistä ja historiasta.*

4.2.3 Porin ratsastajien tallirakennus ja maneesi

Vähämäen ja Isomäen kupeessa sijaitsee Porin talli. Alue käsittää Porin ratsastajien tallirakennuksen ja maneesin, mikä rajautuu lännessä valtatie 8:aan. Alue jää Porin kansallisen kaupunkipuiston rajauksen ulkopuolelle, mutta on olennainen osa Porin metsän maisemaa jo pelkästään siitä syystä, että myös ratsastajat käyttävät metsää aktiivisesti. Porin metsässä on siis reittejä myös hevosurheilulle. Tallilta alkava Hevosura on ratsastajien ympärivuotisessa käytössä oleva valaisematon reitti, joka jatkuu Katinkurun ampumaradan läpi aina ilmailulaitoksen lähellä sijaitseville hevosteille asti. Porin ratsastajien historiikissa kuvataan tallin alkuaikoja.

”Vuoden 1979 lopulla valmistui Isonmäen kupeeseen kaupungin maalle seuran oma tallirakennus ratsastusalueineen. Oman tallin toimintaa omilla hevosilla hoidettiin seuran johdolla vuoden 1980 lopulle. Tällöin kävi tarkoituksenmukaiseksi vuokrata talli yksityiselle yrittäjälle. Omia hevosia pidettiin vielä ensimmäisen vuokraajan ajan eli vuoteen 1982, jolloin ne myytiin. Nyt tallilla on jo kolmas vuokraaja.”¹⁵²

4.3 Sotamuistoja lehtipuuvyöhykkeellä

Kapea, noin 11 hehtaarin laajuinen lehtipuuvyöhyke sijoittuu Porin metsän keskivaiheille luonnonhoito- ja käyttösuunnitelmassa esitettyjen Vähämäen ulkoilupuiston, Välvyyöhykkeen, Tekomäkien ja Korpivyöhykkeen väliselle alueelle. Alue on kasvupaikkana muusta metsästä poiketen kosteampi ja ravinteikkaampi, sekä nimensä mukaan valtaosin lehtipuustoinen. Lehtipuuvyöhykkeen lajisto poikkeaa selvästi muusta sitä ympäröivästä metsäalueesta.¹⁵³ Useat Porin metsän ulkoilureitit kulkevat kapean lehtipuuvyöhykkeen läpi jatkuen kohti metsän eteläosaa.

Lehtipuuvyöhyke rajautuu Porin lentokentän perustamisvaiheen yhteydessä rakennettujen piilo- eli rullausteiden sisään. Alueella on siis toisen maailmansodan ajalta säilyneitä piiloteitä, joiden varsille on rakennettu sirpalesuojia. Kaikki historialliset sotien aikaiset rakenteet on suojeltu Muinaismuistolaki toisen maailmansodan muistoina.¹⁵⁴ Piiloteiden ja sirpalesuojien lisäksi lehtipuuvyöhykkeeltä ei löydy muuta rakennettua ympäristöä, joten luonnonmaisemalla ja historiallisilla rakenteilla on maisemassa iso merkitys.

Haastattelemistani virkistysalueen käyttäjistä sekä Porin metsä -kyselyyn vastanneista vain muutamat tiesivät alueella sijaitsevista rullausteista ja sirpalesuojista. Ja ne, jotka sota-ajan rakenteet ottavat esille, ovat useimmiten metsän vanhempaa käyttäjäpolvea. Heille rullaustiet ja sirpalesuojat ovat muistin paikkoja¹⁵⁵ sekä jollekin omakohtaisesti koetulle¹⁵⁶ että yhteiselle, kollektiivisesti koetulle sota-ajalle. Valtaosa nuoremmista virkistyskäyttäjistä ei ole tietoisia rakenteiden olemassaolosta Porin metsässä. Syynä tälle voi olla sekä tietämättömyys että yksinkertaisesti se tosiasia, että nuorempi polvi ei ole käyttämillään reiteillä edes sirpalesuojiin törmännyt. Kuitenkin muutamat tietävät mainita sirpalesuojista niistä kysyttäessä.¹⁵⁷

¹⁵² Porin Ratsastajat ry:n WWW-sivusto <<http://www.porinratsastajat.fi>> 6.6.2006.

¹⁵³ Mikkola, 2006, 9.

¹⁵⁴ Muinaismuistolaki (295/1963) Ks. Muinaismuistolaki Finlexin internetsivustoilla <<http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/1963/19630295>> 18.7.2006. Musoviraston sivuilla todetaan: ”Kiinteillä muinaisjäännöksillä ei ole ikärajaa. Laki koskee niin esihistoriallisia kuin historiallisiakin kohteita. Nuorimpia suojelun piiriin luettuja kohteita ovat eräät toisen maailmansodan aikaiset puolustuslaitteet.” Ks. <www.nba.fi> 18.7.2006.

¹⁵⁵ Tutustu tarkemmin muistin paikkoihin: Nora, Pierre: *Realms of Memory: Rethinking the French Past*, 3 vols. New York, 1996–1998.

¹⁵⁶ Konkreettisine jälkinä sirpalesuojat saattavat herättää niiden näkijässä omia muistoja sota-ajalta. Henkilö on myös saattanut olla mukana rakentamassa Porin lentokenttää tai sitten hän saattaa muistaa niiden rakentamisaajan osana lapsuuden muistoja.

¹⁵⁷ Eräs poikkeus ovat Porin metsän suunnistajat, jotka pääsääntöisesti tuntevat sirpalesuojat hyvin, sillä niitä on perinteisesti käytetty rastien paikkoina.

4.4 Tekomäet

Vaikka Porin metsän maastonmuodot ovatkin pääasiassa lempeitä, löytyy alueelta myös muutamia mäkiä. Luonnon prosessien seurauksena syntyneiden mäkien lisäksi alueelle on myös läjitetty ja rakennettu keinotekoisia kumpareita, joiden ansiosta Porin metsän maastoon on syntynyt varsin suuriakin korkeusvaiheluita.

Kuva 14. Tekomäen laelta otetussa kuvassa näkyy alueen niittykasvillisuutta.

Porin metsän Tekomäkien alue on noin 4 hehtaarin kokoinen kolmen mäen muodostama rypäs Porin metsän länsireunalla, joka on muodostunut ylijäämämaamassojen läjittämisen seurauksena vuosien 1988- ja 1992 välillä.¹⁵⁸ Mäet nousevat 17,9 m, 20,4 m ja 21,3 m merenpinnan yläpuolelle.¹⁵⁹ Mäen pinta-ala on 0,6 ha ja sen halki kulkee Valaistu kuntorata ja hiihtolatu. Alue on aktiivisessa virkistyskäytössä erityisesti talvisin, sillä sen läpi kulkee Valaistu kuntorata ja hiihtolatu. Urheilukeskuksen ja Porin metsän yleissuunnitelman oheen liitettyssä kartassa alue on nimetty Kuusimäeksi.¹⁶⁰ Paikallisten keskuudessa paikkaa kutsutaan kuitenkin yleisemmin ”Tekomäet” -nimityksellä. Porin metsän käyttäjät suhtautuvat Tekomäkiin kaksijakoisesti: Kyselyyn vastanneiden valtaosa pitää mäkiä maisemallisesti miellyttävinä paikkoina, sillä niiltä avautuu kauniita näkymiä, ne tuovat vaihtelua maisemaan ja tekevät siten maastossa liikkumisen mielekkäämmäksi. Toiset pitävät edelleen ahdistavana ajatusta siitä, että kyseessä on entisen kaatopaikan päälle maisemoitu mäkirypäs.

---

¹⁵⁸ Reipas, 1996, 3.

¹⁵⁹ Edellä esiteltujen Tekomäkien lisäksi, pienen matkan päästä Vähämäen lounaispuolelta löytyy neljäs, pienempi läjitysalue, jonka huipun korkein kohta nousee 19,4 metriin. Ks. Mikkola, 2006, 9.

¹⁶⁰ Reipas, 1996.

Suurin osa Tekomäkien maastosta on nuorta ja tiheää, varttunutta taimikkoa, sillä vanha läjitysalue on maisemoitu istuttamalla sille mäntyjä.¹⁶¹ Osa Tekomäkien alueesta on heinittynyttä avomaata.¹⁶² Nykyinen puusto on iältään noin 20 -vuotias, mutta harvalukuinen. Mäenlaki on osin paljas ja sen pohjoisosissa on paikoin myös avointa niittyä. Tekomäkien halki kulkee useita ulkoilureittejä ja sen kasvillisuus muodostuu pääosin erilaisista heinistä ja valkoisista lupiineista.¹⁶³

Tekomäet luo silmiinpistävän kontrastin metsän muuhun maastoon verrattuna. Erästä kyselyyn vastannutta käyttäjää lainaten paikalla vallitsee ”Lapin tunnelma”¹⁶⁴. Monet kehuvat mäeltä avautuvia maisemia. Kuten lampi, myös mäki voi kauniista näkymistä huolimatta olla vaaran paikka. Muutama kyselyyn vastannut metsän käyttäjä pitää Tekomäkiä vaarallisena paikkana varsinkin talvisin siellä hiihtäville, koska ladut kulkevat pääasiassa mäenlakien yli ja jotkut laskut päättyvät jyrkkään käännökseen. Turvallisuuskohdista huolimatta valtaosa kyselyyn vastanneista ja haastattelemistani käyttäjistä pitää Porin metsän Tekomäkiä erityisen miellyttävänä paikkana.

Tekomäkien maisemallinen vahvuus on juuri vaihtelevuus sekä lähimaisemassa että suhteutettuna koko Porin metsän alueeseen. Ne tuovat maastoon ensisijaisesti myönteistä virkistysellistä lisäarvoa huomattavilla korkeusvaihteluillaan. Nyt kun paikalle on jo kasvanut puustoakin, voidaan sanoa, että entisen kaatopaikan maisemoinnissa on onnistuttu. Käyttäjät muistavat vanhan kaatopaikan kutsuessaan paikkaa nimellä ”Tekomäet”, mutta nimitys ei määritä paikkaa enää samalla tavalla kuin aikaisemmin. Olisiko vastaavanlaisten läjityspaikkojen perustaminen Porin metsään nykypäivänä perusteltua, on kyseenalaista, sillä muutosprosessi kaatopaikasta virkistyskäyttöön sopivaksi ulkoilualueeksi on tässäkin esimerkitapauksessa kestänyt pari vuosikymmentä. Porin Tekomäet on kuitenkin hyvä esimerkki siitä, että paikan historia entisenä läjitysalueena tai kaatopaikkana ei automaattisesti sulje pois mahdollisuutta muuttua virkistysellisesti arvokkaaksi paikaksi, kunhan vain maisemointiin kiinnitetään riittävän paljon huomiota.

4.5 Reunavyöhyke ja Pauli Siljamäen muistometsikkö

Porin metsän luonnonhoito- ja käyttösuunnitelmassa nimetty Reunavyöhyke kattaa 30 hehtaarin kokoisen maa-alueen, joka rajautuu pohjoisessa valtatie 8:aan ja etelämpänä Pinomäentien varren peltoihin. Alue on suojametsää ja sillä on luonnonsuojelullisia arvoja. Varsinkin Tekomäkien luoteispuolinen vanha metsäalue ns. luonnonarvometsikkö on erityisen arvokas suojelukohde iäkkään puustonsa takia.¹⁶⁵ Reunavyöhykkeen kasvillisuuskuviot ovat pääosin kulttuurivaikutteisia alueita, lehtomaista kangasta, jossa on 50–90-vuotiasta kuusivaltaista metsää ja sekametsää, jotka ovat mahdollisesti olleet entisaikojen laidun- ja peltoalueita.¹⁶⁶ Myös maankäyttöjen historiallinen tarkastelu tukee väitettä.

Virkistyksellisestä näkökulmasta tarkasteltuna Porin metsän reunavyöhykkeellä on runsaasti reittejä hevosurheilulle, myös osa veteraani- ja maastolenkeistä kulkee alueen kautta.

---

¹⁶¹”Kuusimäki” -nimitys on siis lähtökohtaisesti varsin keinotekoinen nimitys tälle paikalle. Tekomäet on malliesimerkki siitä, miten negatiivisia konnotaatioita nimessään kantavaa entistä kaatopaikkaa yritetään muuttaa abstraktissa mielessä miellyttäväksi paikaksi varsinaisen maisemoinnin jälkeen nimeämällä se uudelleen. Paikalle pyritään nimen avulla rakentamaan uutta imagoa, jonka avulla vanhoista kielteisistä merkityksistä pyritään pääsemään eroon. Käyttäjien keskuudessa uusi nimi joko hyväksytään tai hylätään. Tekomäen tapauksessa uusi Kuusimäki -nimitys lienee jo hävinnyt nimitysten välisen kilpailun, sillä yksikään haastatelluista eikä kyselyyn vastanneista muistanut ko. nimeä.

¹⁶² Mäntysaari, 2005, 11.

¹⁶³ Mikkola, 2006.

¹⁶⁴ Käyttäjäkysely Porin metsän maiseman tilasta, käytöstä ja historiasta, mies -45.

¹⁶⁵ Mikkola, 2006, 9.

¹⁶⁶ Ks. Mikkola, 2006, 30–51.

Maisemallisesti vanha ja tiheä puusto toimii näkösuojana teille päin ja vähentää jonkin verran valtatie 8:lta tulevaa melua. Reittien lisäksi vyöhykkeellä ei sijaitse muita varsinaisia toiminnallisia paikkoja. Reunavyöhykkeen yleinen atmosfääri eli maisemallinen olemus on yhtäältä rakentamaton ja toisaalta sen reunalla on asutusta ja peltoja. Porin metsä päättyy reunavyöhykkeeseen, josta alkavat pellot ja niiden reunaan sijoittuva asutus. Reunavyöhyke on siis hevosten ja ratsastajien valtakuntaa, sillä sitä pitkin kulkee Porin metsän ainoa ratsastukseen varattu reitti, nimeltään Hevosura, Pinomäen koulun ohi aina Katinkurun ampumaradalle ja lentokentän piiloteille asti.

Reunavyöhykkeellä sijaitsee Metsäneuvos Pauli Siljamäen muistometsikkö, 2 hehtaarin kokoinen kuusi- ja mäntyvaltainen metsä, joka vuonna 1983 perustettiin talkoovoimin.¹⁶⁷ Kasvupaikka on mustikkaturvekangas, jolla kasvaa enimmäkseen tiheää 25-vuotiasta mäntyä. Muistometsikön vierestä kulkee ulkoilureitti. Sen muuta kasvillisuutta ovat muun muassa mustikka ja metsävalvejuuri.¹⁶⁸

Pauli Siljamäen muistometsikön perustaminen liittyy hetkeen, jolloin 1980-luvulla metsänhoitajia koskeneet valtakunnalliset tiedotuskampanjat ja toimintaohjeet olivat näkyvästi esillä. Vuosi 1980 oli ympäristövuosi, jonka järjestelyissä mukana oli myös Satakunnan metsänhoitajayhdistyksen edustajia. ”Metsän vuosi toi myötämieltä metsäasialle, mutta herätti myös ristiriitaista keskustelua”¹⁶⁹, kerrotaan Satakunnan metsänhoitajat ry:n Vuosirenkaita 60-vuotishistoriikissa. Ristiriitaisella keskustelulla viitataan 1980-luvun alun ympäristöliikkeeseen ja sen lausuntoihin, joiden mukaan tehokas metsätalous turmelee alkuperäistä luontoa avohakkuilla, järeillä puunajokoneilla ja metsäojituksilla. Myös Porin metsää hoidettiin tuolloin talousmetsänä. Keskustelun jatkoksi organisoitiin valtakunnallinen ”Metsän vuosi 1983”, jonka tavoitteena oli luoda hyväksyntää ja ymmärtämystä metsätaloudelle. Vuoden aikana Satakunnassa järjestettiin muun muassa useita metsätiedotukseen liittyviä tapahtumia alueen oppilaitoksissa, joiden teemoina olivat metsänhoito- ja puunkorjuumenetelmät. Laaja tiedotus teki teemaa tunnetuksi maakunnassa ja juhluvuoden kunniaksi Satakunnan Metsämiehet ry¹⁷⁰ istutti toukokuussa 1983 metsäneuvos Pauli Siljamäen muistometsikön Porin metsään.

Pauli Siljamäki oli Satakunnan metsälautakunnan¹⁷¹ päämetsänjohtaja, joka teki elämänuransa Satakunnassa toimien aktiivisesti yksityismetsätalouden hyväksi ja metsähoidon kehitystä edistäen. Kolmenkymmenen aktiivisen työvuoden jälkeen vuonna 1983 Siljamäki jäi eläkkeelle piirimetsälautakunnan päämetsänhoitajan paikalta. ”Männikkö on muistomerkki hyvälle metsänhoidolle, jota Siljamäki elämäntyönään edisti.”¹⁷², muotoillaan metsänhoitajien historiikissa. Samassa julkaisussa arvellaan ristiriitaisen julkisuuden heikentäneen metsätiedotuksen uskottavuutta suuren yleisön mielissä juhluvuodesta huolimatta, sillä luonnonsuojelujärjestöt ja tehometsätalouden vastustajat jopa metsäammattikunnan sisällä kampanjoivat samaan aikaan metsätaloutta arvostelevasti vielä pitkään metsävuoden jälkeenkin. Muistometsikkö kunnostettiin syksyllä 2004, jolloin se raivattiin Satakunnan metsänhoitajien ja metsäinsinöörien toimesta.

Metsäneuvos Pauli Siljamäen muistometsikkö on eräs mielenkiintoisimmista ja vähiten tunnetuista paikoista Porin metsässä. Ensinnäkin se kertoo Suomalaisen metsänhoidon historiasta, jota Siljamäki elämäntyöllään edusti, alueella, jota on usean vuosikymmenen ajan hoidettu ajanmukaisin talousmetsänhoidon ihanteiden mukaan ojittamalla ja metsähakkuilla. Muistometsikköön tiivistyy myös Porin metsän satavuotinen historia talousmetsänä. Toiseksi männikön esimerkillisellä hoidolla halutaan edelleen pitää yllä ”hyvän metsänhoidon” perinteitä eli talousmetsänhoidon menetelmien mukaista metsänhoitoa ja näyttää sen synnyttämää maisemaa myös suurelle yleisölle, minkä voi tässä tapauksessa nähdä myös eräänlaisena kannanottona

¹⁶⁷ Eskola & Koivisto, 2005, s.19; Reipas, 1996, 27.

¹⁶⁸ Mikkola, 2006, ks. kuvio 173.

¹⁶⁹ Eskola & Koivisto, 2005, s.19.

¹⁷⁰ Satakunnan metsäammattilaisten yhteenliittymä.

¹⁷¹ Entinen Satakunnan piirimetsälautakunta.

¹⁷² Eskola & Koivisto, 2005, s.19.

taloudellisen metsänhoidon puolesta. Kolmanneksi, muistomännikön syntyhistoria osana ”Metsän vuosi 1983” -kampanjaa tiivistää myös sen itsensä edustamaan ideologiaan kohdistuneen keskustelun ja polemiikin, joka jatkuu yhä tänäkin päivänä. Muistomännikkö on eräänlainen ”elävä” muistomerkki, joka tiivistää vuosisataisen keskustelun hyvän metsänhoidon periaatteista ja metsänhoidon tarpeellisuudesta. Muistometsikkö voisi yhtä hyvin sijaita myös jossain muualla, mutta nykyisellä paikallaan kuntopolun vierellä se tavoittaa varmemmin suuren yleisön.¹⁷³

Pauli Siljamäen muistometsikkö on merkitty maastoon kyltillä, mutta sitä ei löydy alueen virkistyspalvelukartoista. Luultavimmin tästä syystä kovin monet haastatellut ja kyselyyn vastanneet Porin metsän käyttäjät eivät muistometsikköä tunteneet. Myös maastossa kulkiessa saattaa helposti kävellä muistometsikön ohi sitä huomaamatta, sillä kyltti on varsin huomaamaton ja reiteillä kulkiessa maisemat vaihtuvat muutenkin tiuhaan tahtiin. Pauli Siljamäen muistomännikkö toimii siis samaan aikaan sekä historiallisena dokumenttina Porin metsän entisestä maankäytöstä että varsin jyrkkänä kontrastina korpimaisen eteläpäädyn maisemaan, jossa sijaitsevat muutamat koko Porin metsän luonnontilaisimmista metsäkuvioista. Muistometsikön alkuperän tuntiessa ja kontekstioimalla sen omaan aikaansa 1980-luvun alun todellisuuteen, paikka näyttää vielä entistäkin kerroksellisempänä.

4.6 Porin metsän eteläosa

Tässä alaluvussa tutkin Porin metsän eteläosan maisemaa ja paikkoja. Koko alue käsittää Porin metsän luonnonhoito- ja käyttösuunnitelmassa esitetyn Välvivöhykkeen eteläpuolella sijaitsevat osat, Korpivöhykkeen lisäksi Ilmailuopiston ympäristö, Katinkurun ampumarata sekä Pinomäen kylä mukaan luettuna.

4.6.1 Mäntymäki

Porin metsän monitavoitteisessa luonnonhoito- ja käyttösuunnitelmassa esitetty Välvivöhyke, noin 37 hehtaarin kokoinen alue rajoittuu lännessä Reunavöhykkeeseen ja idässä Korpivöhykkeeseen. Aluetta halkoo Katinkurun ulkoilupolku, joka on yksi koko kaupungin tärkeimmistä valaistuista ulkoilureiteistä. Kyse on siis virkistysmetsästä, johon kohdistuu ulkoilureittien laajentamispaaine. Samaan aikaan vöhykkeellä on kasvillisuuteen liittyviä erityisiä luontoarvoja.¹⁷⁴ Välvivöhykkeellä ei ole ulkoilureittien lisäksi rakennettua maisemaa, joten alueen tärkein sosiaalista maisemaa rakentava erityispiirre on reitit ja niitä käyttävä yleisö. Ympäröivällä metsällä on luonnollisesti iso merkitys alueen maisemalle.

Välvivöhykkeen luonnonmaisema on mosaiikkimainen ja alueelta löytyy monenlaisia metsäkuvioita. Vöhykkeellä esiintyy muun muassa 70 vuotta vanhaa mäntyvaltaista mustikkatyypin kangasta, kuusi- ja koivuvaltaista mustikkaturvekangasta, 70 vuotta vanhaa kuusikkoa ruohoturvekankaalla, kulttuurivaikutteista lehtipuuvaltaista metsää, jossa näkyy vielä nykyäänkin laidunnuksen jälkiä ajalta ennen metsittymistä, sekä kaksi vesitaloudeltaan luonnontilaista kangaskorpea, joiden puusto on 60–70 vuotta vanhaa.¹⁷⁵

Monet Porin metsä -kyselyyn vastanneet ovat löytäneet Mäntymäen pohjoispuolelta itseään erityisesti miellyttäviä maisemia: Paikat sijoittuvat sekä Ulkoilutien että hiihtolatujen ja Veteraanilenkin varteen. Perusteluissa korostuu ympäröivän metsän luonnonkauneus, monipuolisuus ja rauhallisuus. On helppo huomata, että luonnonarvoilla on merkitystä myös maisemankokemuksissa: Miellyttäviä maisemia löytyy muun muassa paikalta, jota luontoselvitys

---

¹⁷³ Tässä tapauksessa on ollut paljon perustellumpaa perustaa muistometsikkö kuin asettaa paikalle patsas tai nimetä jokin paikka tai katu kaupungissa.

¹⁷⁴ Mikkola, 2006, 10.

¹⁷⁵ Mäntysaari, 2005, 11–16.

kuvailee sanoin: ”Puusto on vaihtelevan ikäistä eri osissa kuviota. Seassa on kuitenkin runsaasti yli 100-vuotiasta havupuustoa (kuusta ja mäntyä). Kuviolta löytyy myös joitakin iäkkäitä terva- ja harmaaleppiä. Myös pihlaja on yleinen. Pohjakaasvillisuuden valtalajit ovat mustikka ja käenkaali. Muita yleisiä lajeja ovat mm. metsäkastikka, metsäimmarre ja oravanmarja. Polkujen ympärillä (ja niitä reunustavien oijen ympärillä) sekä kuvion ruhoturvekankaisiin rajoittuvilla reunoilla kasvaa lisäksi mesiangervoa ja hiirenporrasta.”¹⁷⁶ Ei ole sattumaa, että vaihteleva metsämaisema ja käyttäjien miellyttäviksi kokemat maisemat sijaitsevat alueellisesti samoilla kohdilla.

Mäntymäki sijaitsee luonnonhoito- ja käyttösuunnitelmassa nimetyn Välvivöhykkeen keskivaiheilla ja puolet mäen pohjoisosasta on merkitty kuuluvaksi Korpivöhykkeeseen. Mäntymäki nousee parhaimmillaan 14 metriä merenpinnan tason yläpuolelle. Jos Mäntymäen sijaintia tarkastelee visuaalisesti ja toiminnallisesti huomaa, että se muodostaa itsenäisen kokonaisuuden ja paikan, jonka huipulla moni Porin metsän kuntoilureitti risteää. Mäen kasvillisuus on mustikkatyypin kangasta. Ylispuusto on tasa-ikäinen, noin 70-vuotias, joka koostuu lähinnä männystä, mutta joukossa on myös vähän kuusta ja koivua. Välvipuuna kasvaa jonkin verran koivua ja pihlajaa. Pohjakaasvillisuuden valtalaji on mustikka, mutta myös puolukka on runsas. Metsätähti ja oravanmarja esiintyvät kuviolla melko runsaina. Mäntymäki on eteläosastaan soistuvaa, josta kertoo runsaana esiintyvät rahkasammallaikut.¹⁷⁷ Mäntymäellä kasvaa 65-vuotiasta männikköä. Mäntymäen pohjoisosissa on sekä ruohokorpimuuttuma, jonka päälliskeroksessa kasvaa 115-vuotiaita järeitä kuusia ja alla 50-vuotiasta hieskoivuvaltaista metsää, jossa on harmaaleppiä ja kuusia että korpimuuttuma, jolla kasvaa 50-vuotiasta hieskoivuvaltaista sekametsää.¹⁷⁸ Kuvauksista päätellen luonnonmaiseman vaihtelevuus määrittää myös maisemakokemuksia. Mäntymäki ei kuitenkaan visuaalisesti ole samalla tavalla merkittävä mäki kuin edellä esitellyt Iso- ja Vähämäki ovat. Paikkana Mäntymäki on ehkä vähemmän tunnettu kuin edelliset. Nimitys on kuitenkin yhtä vanha, sillä se on edellisten tavoin mainittu alueen historiallisissa kartoissa 1800-luvulta. Mäntymäen itä- ja länsireunoilla ovat kulkeneet vanhat karjakujat, jotka olivat aktiivisessa käytössä Porin metsän laidun- ja viljelysaikana.

4.6.2 Korpivöhyke

Korpivöhyke Katinkurun polun ja Ilmailuopiston tien välissä muodostaa yhden luonnonsuojelullisesti merkittävimmän kohteen Porin kansallisessa kaupunkipuistossa. Alue käsittää noin 88 hehtaarin kokoisen, yhtenäisen osin luonnontilaisen tai luonnontilaisen kaltaisen boreaalisen eri suksessiovaiheita käsittävän metsäalueen. Alueella on useita erityisen arvokkaita luontokohteita, reheviä korpia tai niitä lähellä olevia korpimuuttumia sekä joitain lehtolaikkuja. Alueen vanhan metsän luonteesta ja häiriöttömyydestä kertoo iäkäs puusto, vähäinen hakkuukantojen määrä ja luontainen eri-ikäinen metsikkörakenne.¹⁷⁹ Metsän luonnonomaisuus ja hoitamattomuus nousivat teemoina esiin myös Porin metsän käyttäjäkyselyssä.¹⁸⁰ Monet käyttäjät pitävät Korpivöhykkeen läpi kulkevan Maastolenkin varren maisemia erityisen miellyttävinä, josta voi edelleen päätellä, että luonnollisille, hoitamattomille metsäalueille on myös Porin metsän käyttäjien keskuudessa sosiaalinen tilaus ja niiden olemassaolo on virkistyksestäkin näkökulmasta tärkeää.

4.6.2.1 Piilotiet ja sirpalesuojat

Kuten lehtipuuvöhykkeellä, myös korpivöhykkeellä on toisen maailmansodan ajasta kertovia jälkiä. Alueella risteilee rullaus- eli piiloteitä, joiden varsilla sijaitsee lukuisia sirpalesuojiksi

¹⁷⁶ Mäntysaari, 2005, 10.

¹⁷⁷ Mäntysaari, 2005, 15.

¹⁷⁸ Mikkola, 2006, ks. kuviot 174, 175, 165, 164.

¹⁷⁹ Mikkola, 2006.

¹⁸⁰ *Käyttäjäkysely Porin metsän maiseman tilasta, käytöstä ja historiasta.*

tehtyjä vallituksia. Korpivyöhykkeellä sijaitsevat sirpalesuojat ovat parhaiten säilyneitä kaikista Porin metsän alueella sijaitsevista sirpalesuojista.

Paikat, joilla on erityisiä, historiallisia ulottuvuuksia lisäävät maiseman kerroksellisuutta ja monimuotoisuutta. Tällaisia paikkoja kutsutaan ”muistin paikoiksi”¹⁸¹. Muistin paikkoihin liittyy kollektiivisia, menneisyyteen viittaavia merkityksiä. Ne voivat olla reaalisia, näkyviä paikkoja, jotka ovat jonkun historiallisen tapahtuman tai prosessin jättämiä jälkiä maisemassa tai sitten pelkkiä paikan representaatioita kuten muistomerkkejä tai muita menneisyyteen viittaavia symboleita, joiden pystyttämällä on haluttu luoda paikka muisteluun ja siten turvata muiston säilyminen myös tuleville sukupolville. Toisen maailmansodan aikana rakennetut sirpalesuojat ja piilo- eli rullaustiet ovat Porin metsän maastossa näkyviä jälkiä toisen maailman sodan ajasta. Niitä voidaan siis myös tarkastella muistin paikkoina. Sirpalesuojia ja rullausteitä perustettiin Porin metsään Porin lentokentän laajennustoimien yhteydessä. Talvisodan aikana aloitetut laajennustyöt saatiin valmiiksi välirauhan aikana, jolloin Porin lentokentästä tuli käytännössä sotilaskenttä. Kuitenkin jo vuodesta 1939 Suomen Puolustusvoimat käytti Porin lentokenttää tukikohtanaan. Suurin osa lentokentän laajennuksista tehtiin saksalaisten aloitteesta välirauhan ja jatkosodan aikana, vaikka rakentaminen toteutettiinkin pääasiassa suomalaisin voimin. Myös venäläiset sotavangit osallistuivat lentokentän rakentamiseen.¹⁸² Porissa välirauhan ja jatkosodan aikana tukikohtaa pitäneet saksalaiset rakennuttivat lentokentän läheisyyteen sotilasparakkeja ja muita joukkojen käyttöön tarkoitettuja rakennelmia, jotka kuitenkin suurimmaksi osaksi tuhottiin saksalaisten toimesta heidän vetäytyessään jatkosodan lopussa.¹⁸³ Muutamat säilyneet parakkirakennukset ovat sekä lentokentän että Ilmailuopiston käytössä.¹⁸⁴

4.6.2.2 Pinomäki ja Ilmailuopiston ympäristö

Porin kansallisen kaupunkipuiston rajauksen ulkopuolelle jää Ilmailuopisto, joka sijaitsee varsinaisella Pinomäellä. Satakunnan lennoston entinen kasarmi on kunnostettu Suomen ilmailuopiston asuin- ja luokkatiloiksi. Rakennuksessa sijaitsee opiston toimistotilat, opiskelijoiden vapaa-ajantiloja sekä sauna.¹⁸⁵ Ilmailuopiston alue toimi toisen maailmansodan aikana ja jälkeen puolustusvoimien kasarmina. Tuolloin aluetta kutsuttiin Rottasuon alueeksi ja paikalla sijaitivat muun muassa hevostalli, ajokatuvarasto, muonakellari, miehistösaunaparakki, teknillinen varasto, päävartio- ja muonavarasto, käymälä, keittiö, halkovajoja, sotilaskoti, miehistöparakki, varusvarasto ja ammusvarasto.¹⁸⁶

---

¹⁸¹ Ks. Nora, Pierre: *Realms of Memory: Rethinking the French Past*, 3 vols. New York, 1996–1998.

¹⁸² Ruoho, 1993, s.27–34.

¹⁸³ Muita saksalaisten rakennuttamia parakkialueita sijaitsi muun muassa Musan, Vähärauman ja Uuden Koiviston alueille.

¹⁸⁴ Ruoho, 1993, s.40–61.

¹⁸⁵ Ks. Suomen Ilmailuopiston WWW-sivu <<http://www.suomenilmailuopisto.fi>> 2.10.2006.

¹⁸⁶ Piirretty kartta vuodelta 1952. Ilmailuvoimien arkisto.

4.6.2.3 Väisäsen lammet

Kuva 15. Pinomäen koulun lähellä sijaitseva lampi¹⁸⁷

Kuva 16. Kuvassa niin kutsutut ”Väisäsen lammet”.

On kiinnostavaa, että vasemmanpuoleisessa kuvassa olevaa lampea pidetään käyttäjien keskuudessa epämiellyttävänä. Oikeanpuoleinen lampi puolestaan koetaan miellyttäväksi, myös sen tulevaisuuden ruoppauksesta ja otosta uimakäyttöön on puhuttu.

Ampumaradasta koilliseen, Porin metsän kaakkoiskulmassa on umpeen kasvamassa oleva metsälampi, toiselta nimeltään ”Väisäsen lammet”¹⁸⁸. Aluetta on pitkään käytetty maankaatopaikkana.¹⁸⁹ Metsän ulkoilureiteistä Maastolenkki ja Latupohja kulkevat lammen lähetyviltä. Muutamat Porin metsä-kyselyyn vastanneet sijoittivat mielipaikkansa ja miellyttäväksi kokemansa maisemat Väisäsen lampien tuntumaan: ”...Maastolenkki sekä lammen ympäristö tarjoavat luonnonkauneutta monipuolisesti.”¹⁹⁰

4.6.3 Pinomäen kylä

Pinomäki on kylä, joka sijaitsee Porin metsän eteläreunalla. Asutusalueena Pinomäki on verraten nuori ja nimensä se on saanut edellä esitellyn Pinomäki -nimisen mäen mukaan, jonka rinteellä siis sijaitsee nykyään Porin Ilmailuopisto. Maantieteellisesti Pinomäen kylä sijaitsee Helsingin ja Rauman pikateiden, Porin Metsän ja Lattomerren peltojen välisellä alueella.

¹⁸⁷ Eräs haastateltava kutsui lampea nimellä ”Kuraprutakko”.

¹⁸⁸ Lanne, 2005; Sairanen, 2005.

¹⁸⁹ Reipas, 1996, 28.

¹⁹⁰ Käyttäjäkysely Porin metsän maiseman tilasta, käytöistä ja historiasta, nainen -74.

4.6.3.1 Pinomäen pika-asutusalue ja yhteisö

Pinomäen alueen maa on vanhaa vesijättömaata, jota käytettiin karjalaitumina ajalla, josta muun muassa nimet Vasikka- ja Sonnimäki muistuttavat. Talvisodan jälkeen alueelle muodostettiin 53 viljelytilaa. Suuri osa taloista ja tiloista on siis vanhoja rintamamiestiloja. Alkuperäiset talot ovat tänä päivänä suunnilleen paikoillaan ja asuttuja, joskin monessa talossa asukkaat ovat ehtineet vaihtua muutamaan kertaan, osa on saman suvun hallussa säilyneitä. Alueelle on rakennettu lisää jonkin verran, mutta edelleen kylällä on maaseutumainen ilme, pellot ovat aktiiviviljelyssä tai hevoslaitumina. Hevoset ovatkin silmiinpistävä elementti kylän maisemassa.¹⁹¹

Talouksia Pinomäessä on 140. Pinomäkeen lasketaan kuuluviksi Raumantien länsipuolelta Överby, Sonnimäki, Honkaluoto ja Kusiaismäki, sekä Ilmailuopiston pääty. Itse kylän läpi kulkevan Pinomäentien varrella on 32 taloa. Pyöreästi kylässä on noin 300 asukasta. Pinomäessä on pääsääntöisesti pysyvää asutusta, muutama talo on perikuntien hallussa javapaa-ajan käytössä.¹⁹²

Karjaa ei Pinomäessä enää ole, sen sijaan hevosten määrä on kasvanut melkoisesti 1980-luvulta. Käyttötarkoitukset ovat kuitenkin muuttuneet ajan mukana: aikaisemmin hevosia käytettiin pelto- ja metsätöihin, nykyisin niillä ratsastetaan tai ajetaan, kilpaa ja harrastukseksi. Muutamassa talossa hevosia kasvatetaan elannoksi asti. Suuri osa työikäisestä väestä käy kuitenkin ansiotyössä kylän ulkopuolella. Kylässä on myös kymmenkunta muun kuin maatalousalan yrittäjää.¹⁹³

Porin Metsän ulkoilureitistöistä useat yltyvät Pinomäen kylään, joista tunnetuin, Katinkurun polku eli Ulkoilutie, johtaa Katinkurun ampumaradan majalle asti. Toimivia yhdistyksiä Pinomäessä on kolme, vuonna 1987 perustettu Pinomäen Kyläyhdistys, Pinomäen Hevosyhdistys ja Pinomäen Martat, joka on yhdistyksistä vanhin. Kyläyhdistys hoitaa kylän yhteistä omaisuutta, lisää yhteisöllisyyttä kyläläisten keskuudessa järjestämällä kylässä tapahtumia ja harrastetoimintoja sekä pyrkii vaikuttamaan kaupungin virkamiehiin ja luottamushenkilöihin Pinomäkeä koskevissa päätöksissä. Hevosyhdistyksen perustehtävä on huolehtia hevosten ja hevosiharrastajien toimintamahdollisuuksista Pinomäessä ja ennen kaikkea kunnostaa ja ylläpitää hevosten kulkureittejä kylässä. Marttatoiminta puolestaan tuli siirtolaisten mukana Karjalasta Pinomäkeen ja nykyisin se järjestää kylässä erilaisia teematapahtumia. Eräs Pinomäen kylässä järjestettävä vuosittainen tapahtuma on metsähartaus, joka järjestetään aina jouluaatonaattona. Metsähartaus on joulurauhan julistus ihmisille ja metsän eläimille, mikä tapahtuu Porin metsässä, muutaman sadan metrin päässä Pinomäen koululta. Tapahtuma on järjestetty yhteistyössä Porin Teljän seurakunnan kanssa useiden vuosien ajan, nykyään tilaisuuteen saapuu 200–300 ihmistä eri puolilta Porin seutua. Pinomäen kyläyhdistyksen laatimassa kyläsuunnitelmassa mainitaan, että kyläläiset itse ovat kyläyhdistyksen teettämän kyselyn mukaan olleet erityisen tyytyväisiä metsähartauteen tapahtumana.¹⁹⁴

¹⁹¹ Pinomäen kyläyhdistyksen WWW-sivu <www.pori.fi/pinomaki/> 18.7.2006.

¹⁹² Pinomäen kyläyhdistyksen WWW-sivu <www.pori.fi/pinomaki/> 18.7.2006.

¹⁹³ Pinomäen kyläyhdistyksen WWW-sivu <www.pori.fi/pinomaki/> 18.7.2006.

¹⁹⁴ Pinomäen kyläyhdistyksen WWW-sivu <www.pori.fi/pinomaki/> 18.7.2006.

Kuvat 17. ja 18. ”Pinomäessä järjestetään vuosittain jouluaaton aattona joulurauhan julistus ihmisille ja metsän eläimille. Metsähartaus alkaa kello 19 lyhtykulkueella koulun pihasta. Itse joulurauhan julistus tapahtuu Porin metsässä, muutaman sadan metrin päässä koululta. Tapahtuma on järjestetty yhteistyössä Porin Teljän seurakunnan kanssa jo useita vuosia, nykyään tilaisuuteen saapuu 200–300 ihmistä eri puolilta Porin seutua.”¹⁹⁵ Ensimmäisessä kuvassa keskellä näkyy Ulkoilutie ja sen molemmin puolin kiertävät pururadat. Polkujen risteys sijaitsee lähellä Pinomäen koulua. Toisessa kuvassa näkyy metsähartauspaikka. Kuopan kerrotaan olevan vanha perunakuoppa. Metsähartauteen kuljetaan ensimmäisen kuvan risteyskohdalta vasemmalle kaartuvaa polkua pitkin.

Pinomäen kylällä on ainutlaatuinen rooli Porin metsän sosiaalisessa maisemassa. Pinomäkeläisille Porin metsä merkitsee lähimetsää, joka on tietynlainen kotipiikan jatke ja alue, josta halutaan pitää hyvää huolta. Porilaisille kaupungissa asuville puolestaan kaupungin virkistys- ja ulkoilualueet, Porin metsä mukaan luettuna, ovat eräänlaista arjen kulutusmaisemaa: Alueelle tullaan varta vasten urheilemaan tai muuten vain viettämään vapaa-aikaa. Kaupunkilaisen näkökulmasta Porin metsä muistuttaa enemmän resurssia kuin varsinaista omaa ja elettyä, maiseman kanssa rakennettua tunnesidettä, joka paremminkin voisi kuvata pinomäkeläisen kyläläisen suhdetta alueeseen.¹⁹⁶ Toki myös pinomäkeläiset käyttävät hyväkseen alueen ulkoilu- ja urheilupalveluja muiden kaupunkilaisten tavoin, mutta tämän lisäksi Porin metsän eteläpääty on tärkeä osa monen kyläläisen elinpiiriä. Pinomäen kyläyhdistyksen omassa historiikissa lainataan Kaino Sairasen 1970-luvulla pitämää juhlapuhetta.

”(...)Vielä on mainitsematta Katinkurun kuntopolku, joka on porilaisten sekä pinomäkeläisten ahkerassa käytössä, ja Katinkurun maja tarjoaa lenkkeilijöille hyvän levähdyspaikan virvokkeineen. Kertoessani Pinomäestä ja sen asukkaista, olen maininnut satakuntalaiset, hiitolalaiset ja, johannekselaiset. Olemme asuneet nyt täällä yli 30. vuotta, tutustuneet toisiimme, hyväksyneet toistemme naapureina. Monesti olemme kamppailleet samojen vaikeuksien kanssa, ottaneet osaa toistemme iloihin ja suruihin. ja nyt olemme kaikki pinomäkeläisiä, meillä on täällä hyvä olla.”¹⁹⁷

Mielestäni kyseiseen sitaattiin tiivistyy varsin juhlavassa ja 1970-lukulaisen julistuksellisessa muodossa se, millä tavoin pinomäkeläisestä näkökulmasta tarkasteltuna muun muassa Porin metsä toimii kaupungin ja maaseudun välissä eräänlaisena välittäjänä. Tämän lisäksi Sairanen tulee

¹⁹⁵ Pinomäen kyläyhdistyksen WWW-sivu <www.pori.fi/pinomaki/> 18.7.2006.

¹⁹⁶ Ks. Soini, 2004, 90–91. Soini käyttää artikkelissaan Relphin muotoilemia käsitteitä ”vicarious insideness”, behavioral insideness ja empathetic insideness”, jotka kuvaavat mielestäni oivallisesti porilaisten Porin metsän käyttäjien suhdetta alueeseen erona ”existential insideness”, joka taas kertoo Pinomäkeläisten suhteesta alueeseen elettyä ja osittain tiedostamattomilla merkityksillä ladattuna paikkana.

¹⁹⁷ Pinomäen kyläyhdistyksen WWW-sivu <www.pori.fi/pinomaki/> 18.7.2006.

juhlapuheessaan omalta osaltaan rakentaneeksi kylän sosiaalista yhteisöllisyyttä käyttämällä termiä pinomäkeläiset kyläläisistä puhuessaan erona porilaisiin, joita myös Pinomäen asukkaat toisaalta yhtäläillä ovat. Puheessa tehdään siis eroa ensinnäkin Porin kaupungissa asuviin ja toiseksi siinä muotoillaan etäisyyttä niihin yhteisöihin, jotka aiemmin, edellisten 30 vuoden aikana, olivat määrittäneet kylän asukkaiden identiteetin. Hiitolaisten, johanneslaisten ja satakuntalaisten tilalle, tai oheen, tarjoihtiin nyt yhteistä, pinomäkeläistä, identiteettiä.

4.6.3.2 Pinomäen koulu

Pinomäen kylätoiminnan keskus on Pinomäen entinen koulu, jonka vierellä kulkee muun muassa Katinkurun ulkoilutie. Pinomäen kansakoulu aloitti toimintansa syksyllä 1947 ja siitä muodostui jo silloin kyläläisten yhteinen kokoontumispaikka, jota myös yhdistykset ja muut yhteisöt käyttivät ahkerasti. Pinomäkeläiset taistelivat koulun säilymisen puolesta jo 1970-luvulta alkaen, mutta säästösyistä se lakkautettiin keväällä 1994.¹⁹⁸

Helmikuusta 2005 Pinomäen koulun tiloissa on toiminut yksityinen, kunnan valvoma ryhmäperhepäivähoito, ”Pinomäen Ryhmis”, jonka aikana muuhun toimintaan on arkisin käytettävissä toinen luokkatila. Lisäksi koululla on iltaisin harrastustoimintaa. Isomäen urheilukeskukseen ulkoilureittiä pitkin koululta kertyy matkaa kolmisen kilometriä, autolla neljä. Pinomäen kyläyhdistys vuokraa koulua mm. majoitus, juhla- ja kokouskäyttöön pääsääntöisesti viikonloppuisin ja iltaisin. Koulun pihassa on betonilattiallinen latorakennus eli suuli ja koulun yhteydessä sijaitsevat myös ratsastuskenttä, sekä urheilukenttä ja jääkiekkokaukalo.¹⁹⁹

4.6.4 Katinkurun maja ja ampuma-alue

Pinomäen koulun tuntumassa sijaitsee Katinkurun ampumarata. Ampumarataa hallinnoi ja käyttää Satakunnan ampujat ry²⁰⁰. Ampumaradan mukaan nimetty Katinkurun polku eli Ulkoilutie johtaa ampumaradan yhteydessä sijaitsevalle majalle. Majarakennuksessa toimii yksityisen yrittäjän ylläpitämä Katinkurun kahvio, joka palvelee ampumaharrastajien lisäksi myös muita Porin metsässä lenkkeileviä. Maja-kahvion vieressä sijaitsee myös kuntoreittien merkitsemispiste.

Katinkurun ampumarata perustettiin 1960-luvun alussa. Porin kaupunki luovutti 21.6.1961 Porin Pinomäestä, noin seitsemän kilometriä kaupungin keskustasta Rauman ja Lattomerén tien varrelta, 12,44 hehtaarin suuruisen suoperäisen maa-alueen ampumaradan rakentamista varten. Alueen luovuttaminen oli velvoite kaupungille vuonna 1942 tehdyn välikirjan mukaan, sillä ampujat joutuivat luopumaan vanhoista Isomäen pistooli- ja kivääriradoista lentokentän laajennustyön johdosta, jolloin Isomäen ratalaitteet purettiin. Entisen ampumaradan majan saksalaiset siirättivät lentokentän tuntumaan omaksi kerhorakennukseksi. Sodan jälkeen majarakennus oli rykmentin upseerikerhona kunnes tulipalo 1960-luvulla tuhosi sen.²⁰¹ Satakunnan ampujien historiikissa kerrotaan myös Katinkurun ampumaradan vaiheista.

”Satakunnan Ampujien urheiluammunnan harrastajien ’radoilta – radoille’ kiertokulku päättyi osittain vuonna 1966 Katinkuruun. (...) Katinkurun varsinainen ampumaratojen rakentaminen aloitettiin Puolustusministeriön toimesta 4.4.1964 ja työkohteena oli 300–150 metrin ns. kulissoitu kokeilurata. (...) Vuoden 1966 syksyllä saatiin käyttökuntoon 50-paikkainen pistoolirata. (...) Katinkurun majarakennus valmistui vuoden 1967 tammikuussa. (...) Majan kahvio avattiin 27.1.1967. (...) Haulikon trap-ampujat pääsivät aloittamaan ’korkeitten pukkien’ päältä amunnat vuonna 1968. Pitkäaikainen työmaa 100 metrin hirvialta hyväksyttiin käyttönotettavaksi 15.12.1971. Vuoden syksyllä pääsivät

¹⁹⁸ Pinomäen kyläyhdistyksen WWW-sivu <www.pori.fi/pinomaki/> 18.7.2006.

¹⁹⁹ Pinomäen kyläyhdistyksen WWW-sivu <www.pori.fi/pinomaki/> 18.7.2006.

²⁰⁰ Pinomäen kyläyhdistyksen WWW-sivu <www.pori.fi/pinomaki/> 18.7.2006.

²⁰¹ Taponen, 1984.

pienoiskivääri- ja vapaapistooliampujat Katinkuruun ja samoihin aikoihin aloitettiin myös uusi ammuttamuoto – villikarjuammunta. Haulikkoratojen laajentamiset ja muut ampumakeskuksen jatkotoimet tapahtuivat vuosien mittaan vähitellen.”²⁰²

Vuoden 1984 tilanteesta Katinkurun majan vahtimestari ja Satakunnan ampujien kunniajäsen Olavi Taponen kirjoittaa yhdistyksen Sanomissa: ”Kaikki radat korjataan ja huolletaan samalla systeemillä kuin ne on aikaisemmin rakennettukin – vapaaehtoisin voimin talkoilla.”²⁰³

Kiinnostava yksityiskohta liittyy Katinkuru -nimeen, joka kiinnittyy mielenkiintoisesti alueen aikaisempaan historiaan.

”Usein kysytään, mistä nykyinen ampumakeskus on saanut nimensä. Nimi johdettiin vuonna 1964 vanhasta pitäjäkartasta. (...) Ampumaradan välittömässä tuntumassa vanhan Niittymaan tien varrella oli aikanaan Katinkuru -niminen torppa, mistä nimi tulevalle ampumaradalle annettiin.”²⁰⁴

Muutamat Porin metsä -kyselyyn vastanneet löysivät mielimaisemansa Katinkurun ampumaradan lähetyviltä. Perusteluista huomaa, että mieliharrastuksella on oma osuutensa siihen, miksi juuri ampumaradan pihaa tuntuu erityisen miellyttävältä maisemalta: ”Liittyy harrastuksiini; tunnelma rentouttava. Alue ja maja myös kuntoilijoiden käytössä.”²⁰⁵

4.7 Kadonneet paikat

Olen tähän asti käynyt läpi paikkoja, jotka ovat jollakin tavalla merkityksellisiä Porin metsän maisemassa. Jäljelle ovat jääneet muistin paikat. Olen jo pariin otteeseen puhunut muistin paikoista, ensin lentokentän piiloteistä ja sirpalesuojista toisen maailmansodan muistomerkkeinä ja sittemmin Pauli Siljamäen muistometsästä. Eräänlaisia hiljaisia muistin paikkoja ovat myös niin sanotut ”kadonneet paikat”. Kadonneita paikkoja ei enää ole, tai useammat eivät niitä enää näe. Kadonneet paikat ovat paikkoja, jotka elävät pelkässä ihmisten kollektiivisessä muistissa, kunnes lopulta katoavat, jos niitä ei jollain erityisellä tavalla ylläpidetä joko muistitietona tai palauttamalla maisemaan. Tällaisia muistin paikkoja on kaikkialla ympärillämme, emme useimmiten vain nää niitä.

Porin metsän kadonneet paikat tulivat itselleni näkyviksi vasta haastatteluissa ja tekemäni Porin metsän käyttäjäkyselyn vastauksissa. Vasta sen jälkeen, kun ihmiset olivat niistä puhuneet, osasin lähteä etsimään todisteita kadonneiden paikkojen sijainnista historiallisista valokuvista ja kartoista. Alueella on siis ollut paikkoja, jotka moni jostain syystä muistaa. On tietenkin myös paljon sellaista, joka on jo unohtunut. Kuitenkin ne kadonneet paikat, joista ihmiset vielä puhuvat Porin metsän historian yhteydessä ovat mielestäni tärkeitä dokumentoida tämän työn yhteydessä. Kadonneet paikat ovat osa Porin metsän koettua maisemaa.

Porin metsästä jo kadonneita paikkoja ovat muun muassa entiset urheilupaikat, jotka ovat sittemmin vaihtaneet sijaintiaan. Sotia edeltävästä ajasta puolestaan vain harva Porin metsän nykykäyttäjä muistaa mitään omakohtaista, sillä tieto on usein toisen tai kolmannen käden tietoa. Vanhempien ja pitkäaikaisten Porin metsän käyttäjien muistissa on paljon tällaisia paikkoja, joita vieraspaikkakuntalainen tutkija tai nuorempi sukupolvi ei tunne. Mitä nämä paikat sitten ovat? Ja miksi ne ovat tärkeitä?

---

²⁰² Taponen, 1984, 13.

²⁰³ Taponen, 1984.

²⁰⁴ Taponen, 1984, 14.

²⁰⁵ Käyttäjäkysely Porin metsän maiseman tilasta, käytöistä ja historiasta, mies -48.

On sellaisia paikkoja, joilla on kollektiivisesti muita paikkoja suurempi merkitys. Ne ovat paikkoja, joissa on itsessään jonkinlaista historiallista ainutkertaisuutta tai, joihin liittyy joitain merkittäviä tapahtumia. Paikat ovat saattaneet sijaita sosiaalisesti riittävän strategisilla paikoilla, jotta riittävän moni on saanut niistä omakohtaisia kokemuksia, jotta ne katoamisensa jälkeen tulevat uudelleen muistetuiksi. Tällaiset paikat säilyvät, vaikka ne fyysisesti katoaisivatkin. Tällaiset paikat muistetaan usein vielä vuosikymmentenkin jälkeen. Tällaisia kadonneita paikkoja Porin metsän käyttäjien mielenmaisemista nousee esiin kolme: Tiilimäen urheilukenttä ja tapahtuma-aukio, Isomäen urheilukeskuksessa sijainnut Laululava sekä vanha Metsänvartijan mökki ja Porin ensimmäinen, varsinainen golfkenttä.

4.7.1 Tiilimäen urheilukenttä

Laidunkauden päättymisen jälkeen Porin metsän käytössä tapahtui radikaali muutos. Teollistumisen aikoihin työväenurheilu lisäsi suosiotaan ja urheilu muuttui ylempien kansankerrosten huvista koko kansan harrastukseksi. Urheilijat ja kuntoilijat valloittivat Porin metsän. Ensimmäisiä urheilulajeja lienee hiihto, jota harrastettiin yleisesti jo 1800-luvun puolella.

Kuva 19. Porin metsän historia virkistysalueena alkoi varsinaisesti Tiilimäen urheilukentän perustamisesta vuonna 1909, kun kaupungin väkijuomavoittorahoilla rakennettiin Porin kaupungin ensimmäinen urheilukenttä. Kuvassa urheilun juhlaa Tiilimäen uudella uljaalla urheilukentällä 1900-luvun alusta. Lähde: SM.

Tiilimäen urheilukenttä oli ensimmäinen varta vasten rakennettu urheilukenttä Porin kaupungissa. Kenttä perustettiin vuonna 1909, josta Porin metsän urheilu- ja ulkoilualueen historian voidaan virallisesti katsoa alkaneen.²⁰⁶ Kuitenkaan vielä tuolloin ei ollut kyse mistään suurisuuntaisesta vaan välttämättömien, alati kasvavien liikuntapaikkatarpeiden tyydyttämisestä mahdollisimman pienin kustannuksin. Kaksi vuotta ennen Tiilimäen kentän valmistumista Poriin oli perustettu kaksi urheiluseuraa, Porin Pyrintö ja Porin Tarmo.²⁰⁷ Turvallisuusseikkoihin vedoten eri urheilulajien kasvava harrastajajoukko koki tuolloin kentän rakentamisen välttämättömäksi, sillä kaupungista

²⁰⁶ Harjunpää, 2004, 147–159.

²⁰⁷ Saarinen, 1972, 793.

puuttui kokonaan urheilulle omistettu, erillinen julkinen tila. Urheilukilpailuja oli jouduttu pitämään puistoissa, puistokäytävillä sekä Liisantorilla, jonka läpi suuntautui jo muutenkin vilkas jalankulku- ja pyöräliikenne kaupunkiin. Vuonna 1908 Liisantorilla oli jo kielletty eräiden voimailulajien harjoittelu, sillä toiminta oli havaittu läpikulkuliikenteen vuoksi suorastaan hengenvaaralliseksi. Kiireiseksi koettua asiaa pohtimaan perustettu toimikunta ehdotti ensin Kirjurinluotoa uuden urheilukentän sijoituspaikaksi. Kostean maaston ja hiljattain tehtyjen istutusten vuoksi kaupunginvaltuusto halusi kuitenkin rauhoittaa Kirjurinluodon kaupunkilaisten virkistys- ja kävelypaikaksi ja totesi paikan epäsopivaksi. Sen sijaan se arveli, että Tiilimäen kuiva honkametsä olisi tarkoitukseen sopiva ”vaatimukset täyttävän urheilukentän” sijoituspaikka. Tiilimäen kenttä oli pinta-alaltaan 125 x 85 metriä, eli Lauri ”Tahko” Pihkalan urheiluoppaan pienimmän suunnitelman mukainen. Suhteellisen pienen työmäärän vuoksi sen rakennustyöt saatiin valmiiksi jo kesän 1909 aikana. Kentän rakentamista varten kaupunginvaltuusto myönsi yhteensä 4000 markkaa väkijuomavoittovaroja. Urheilijat pääsivät harjoittelemaan uudella kentällä jo saman vuoden kesällä.²⁰⁸ Urheiluseurojen vapaaehtoisen talkootoiminnan ja aktiivisen työn tuloksena Porin metsää on myöhemminkin kehitetty niiden tarpeiden tyydyttämiseksi, mitkä kulloinkin ovat olleet ajankohtaisia.

Kuva 20. Kuvassa viestijoukkue Tiilimäen kentän edustalla. Nykyisin vanhan kentän paikalla sijaitsee Tiilimäen huoltoasema. Lähde: SM.

Tiilimäen urheilukenttä oli valmistumisestaan lähtien ahkerassa harjoituskäytössä ja siellä järjestettiin myös urheilukilpailuja. Kentän tapahtuma-aukiolla järjestettiin myös muunlaisia tapahtumia, kuten koululaisten retkiä ja vappumarsseja. Tiilimäen urheilukenttä oli kuitenkin jo rakennettaessa toiminnoiltaan puutteellinen, joten se jäi ainoana urheilukenttänä nopeasti liian pieneksi. Herralahden alueen kuivatustöiden jälkeen kaupunginvaltuusto päätti perustaa uuden kentän sinne, jonne se valmistuikin vuoden 1935 kesällä.

---

²⁰⁸ PKVA 26.5.1909.

Porin metsän vanhat käyttäjät muistavat mainita Tiilimäen urheilukentän Isomäen urheilukeskuksen edeltäjänä. Monen lapsuusmuistot liittyivät jollain tavalla Tiilimäkeen, paikkaan, jossa nykyisin sijaitsee huoltoasema. Vaikka alue onkin huoltoaseman myötä saanut täysin uuden roolin, säilyy vanhan kentän muisto ihmisten kertomuksissa ja puheissa. Tämän vuoksi maisemasta poistunutta Tiilimäen urheilukenttää voi hyvällä syyllä pitää kadonneena muistin paikkana, joka jollain tavoin on edelleen läsnä Porin metsän maisemassa.

Kuva 21. Vappukulkue poseeraa Tiilimäellä. Lähde: SM.

4.7.2 Golfkenttä ja metsänvartijan mökki

Kuten sanottua, Yrjö Lindegrenin suunnitelmaa laajennettiin ja Porin urheilukeskus kasvoi Isomäestä kaupungin entisille vuokrapelloille metsän ja kuudennen kaupunginosan väliin. Vuonna 1963 sinne perustettiin Porin ensimmäinen golfkenttä. Tätä ennen golfia oli pelattu Porin lentokentän itäpäädyn kanervikoissa, johon kerho oli saanut luvan Satakunnan Lennostolta. Porin golfkerhon historiikista lainattu sitaatti kuvaa elävästi ajan olosuhteita.

”Porissa ei valitettavasti ole kunnollista golfkenttää, mutta innostus tätä lajia kohtaan on ihmeellinen. Siellä, missä suihkühävittäjät nousevat ilmaan moottorit infernaalista ulvontaa pitäen, siellä, missä Porin lentokentän kiitoradan päät sijaitsevat, siellä porilaiset pelaavat epätasaisella nurmimättäköllä golfia ja kehittyvät taidossa joka päivä. Porissa olisi jo normaalivaatimukset täyttävä golfkenttä, mutta koska ei ole rahaa, ei ole kenttääkään.”²⁰⁹

Aikaisemmasta tilanteesta oli siirrytty täysin uuteen aikakauteen golfkentän avautuessa urheilukeskukseen 6. lokakuuta 1963. Golfväen historiikin kirjoittajat painottavat talkootyön merkitystä uudessa tilanteessa.

²⁰⁹ Porin golfkerho 50 vuotta -juhlajulkaisu, 1989, 26–27.

” (...) kerhon johtokunta, toimikunnat ja kerhon ”rivijäsenet” olivat todistaneet talkoohengen voiman ja oma-aloitteisuuden taian, sillä kaupunki tuli rahallisesti vastaan myöhemmin ja kaupungin liikemaailmakin tuki taloudellisesti, ja mm. palkintolahjoitukset täydensivät toimintaa. Kerhon jäsenistön kiitokseksi on ehdottomasti hyväksyttävä se, että kenttä yleensä ”nousi” keskeiselle paikalle urheilukeskukseen.”²¹⁰

Golf siirtyi pois urheilukeskuksesta luotojen alueelle Kalaforniaan perustetun uuden kentän myötä 1980-luvun puolessa välissä.²¹¹ Golf-toiminnan lopetettua myös kerho-rakennuksena toiminut, vanha Metsänvartijan mökki purettiin.²¹²

Golfkenttä muistui monen vanhemman haastateltavan ja kyselyyn vastanneen mieleen ehkä juuri keskeisen sijaintinsa vuoksi. Monet muistivat muun muassa lapsena oikaisseensa kentän läpi maauimalaan kulkiessaan, mikä tietenkin oli kiellettyä. Useimmat muistivat myös Metsänvartijan mökin. Eräs haastateltava muisteli jakaneensa Helsingin Sanomia Sairaalanmäen ja Tiilimäen alueille vuosien 1958–60 välisenä aikana, jolloin Metsänvartijan asunto oli yksinäisenä puolivälissä pelloilla Porin metsään mennessä. Se poistettiin tuona aikana jakopiiristä postin kuljettavaksi.”²¹³

4.7.3 Laululava

Laululava on kolmas ”kadonnut paikka” Porin metsässä. Se elää porilaisten muistoissa tapahtumahistoriansa kautta. Laululava rakennettiin kaupungin 400-vuotisjuhlallisuuksia varten. Muistojen Pori -julkaisussa on tapahtumasta on elävä kuvaus.

”Liput hulmuavat tuulessa. Soittokunta virittää marssin. Pitkä kulkue kiertyy Cygnaeuksen koulun pihasta Tasavallankadulle. Herttuat, kuninkaas, porvarit, pormestarit, käsityöläiset, saarnaajanaiset, sotilaat ja monet muut historialliset hahmot seuraavat toinen toistaan kavalkadina, joka etenee kohti puistojen risteystä, kääntyy Länsipuistoon ja Otavankadulle sekä suunta lopulta matkansa kohti Isomäen laululavaa. ... Porissa on tuskin koskaan juhlittu yhtä näyttävästi kuin 1958 kaupungin täyttäessä 400 vuotta. Juhlatunnelmiin virittäydyttiin maaliskuussa pakkasten paukkuessa. Sitäkin leppeämmässä säässä vietettiin 8. kesäkuuta juhlien toista vaihetta, joka huipentui kaupungin historiasta kertovaan juhlakulkueeseen, porin lipun vihkimiseen ja juhlakantaatin esittämiseen. Isomäen laululavan edustalla, salskeiden honkien siimeksessä seurasi tapahtumia parikymmentuhantinen yleisöjoukko.”²¹⁴

Laululava sijaitsi tarkalleen ottaen Isomäessä maauimalan pohjoispuolella metsän reunassa Isomäen tien läheisyydessä. Porin metsän käyttäjät muistavat Laululavan monesta yhteydestä, sillä se toimi erilaisten tapahtumien ja esitysten näyttämönä. Laululava toimi pitkään myös niin sanottuna nuorison kokoontumispaikkana, jolloin sillä oli varsin tärkeä sosiaalinen rooli Porin metsän maisemassa. Vuonna 1961 Laululavalla aloitti toimintansa Porin metsässä edelleenkin kesäisin toimiva Porin Vihreän Teatterin kesäteatteri kantanäytelmänään osuvasti Aleksis Kiven ”Seitsemän veljestä”.

²¹⁰ Porin golfkerho 50 vuotta -juhlajulkaisu, 1989, 30–32.

²¹¹ Porin Golfkerho ry:n WWW-sivusto <<http://www.kalifornia.com/>> 12.11.2006.

²¹² Porin golfkerho 50 vuotta -juhlajulkaisu, 1989, 61–63; Leppänen; Suominen, 264.

²¹³ Lasikari, 2005, 1.

²¹⁴ Leppänen & Suominen, 1992, 12–22.

Kuva 22. Porin kaupungin historiallinen 400-vuotisjuhlakulkue päättyi Isomäkeen. Juhlallisuuksia vietettiin kesällä 1958. Lähde: SM.

Kuva 23. Porin 400-vuotisjuhlallisuksien jälkeistä tanssia laululavalla. Lähde: SM.

5. JOHTOPÄÄTELMIÄ JA POHDINTAA – ELETTY PORIN METSÄ

Porin metsä on suosittu ulkoilualue, jossa liikkuu ihmisiä vuoden jokaisena päivänä. Tutkimukseni Porin metsän maisemasta, historiasta, kulttuuriperinnöstä ja virkistyskäytöistä on ollut yksi tapa tuoda esiin alueen rooleja ja merkityksiä, sekä rakentaa kertomus Porin metsän maisemasta ja kertoa sen historia. Tutkimustehtävää vastaanottaessani oli vielä jokseenkin epäselvää, millä tavalla Porin metsän tapauksessa maiseman historia pitäisi ymmärtää, mitä tarkoittamme maiseman kulttuuriperinnöllä ja miten virkistyskäyttöjä olisi tarpeen lähestyä. En nimittäin halunnut etukäteen rajata tarkasti käsitteitä – historia, kulttuuriperintö ja virkistyskäytöt – sillä niiden merkitysten tutkiminen tuntui olennaiselta osalta tutkimuksen kysymyksenasettelussa. Käsitteiden merkitykset ovat siis tavallaan rakentuneet tämän tutkimuksen mukana ja niiden artikulointi muodostaa lopulta myös tämän tutkimuksen keskeisen sisällön ja metodin. Tutkimukseni kasvoi eräänlaiseksi esitykseksi Porin metsän maiseman sellaisista kulttuurisista merkityksistä, entisistä ja nykyisistä, joilla on merkitystä myös nykyhetkessä. ”Mitä tutkittavaa Porin metsässä oikein on?”, kysyivät monet alueen käyttäjät kyselylomakkeita maastossa jakaessani. Lukuisia hetkiä vietin myös itse saman kysymyksen äärellä puolitoista vuotta sitten tätä tutkimusta aloitellessani. Nyt minulla on siihen myös vastaus: Hirveän paljon, itse asiassa.

Maiseman historiasta on hyvä aloittaa, sillä sen tunteminen on edellytys alueen nykymaiseman syvälliselle ymmärtämiselle.²¹⁵ Tuntiessamme historian osaamme esittää maisemalle parempia kysymyksiä ja ymmärrämme nykyhavaintojemme merkityksiä laajemmalla perspektiivillä. Historiallisen tiedon kautta maisema muuttuu arkisesta mielenkiintoiseksi, näin kävi myös Porin metsän tapauksessa.²¹⁶ Historian lisäksi tutkimuksessani on ollut vähintään yhtä tärkeää tutustua alueen nykyisiin käyttöihin ja käyttäjiin. Olen tarkastellut Porin metsää tilakäytäntöjen tasolla sekä alueellisesta että ajallisesta näkökulmasta. Halusin ennen kaikkea kysyä aluetta käyttäviltä ihmisiltä heidän maisemakokemuksistaan ja kuunnella niitä kehittämistoiveita, joita heillä on alueen tulevaisuuteen liittyen, sillä nykykäyttäjät ovat niitä, joiden toiminnan kautta pääasiassa muodostuvat alueen toiminnalliset nykymerkitykset. Porin metsän maiseman kulttuuriperinnön voidaan puolestaan nähdä muodostuvan kollektiivisesti rakentuneista maiseman merkityksellisistä osista, jotka voivat yhtä hyvin olla niin historiallisia kerrostumia kuin käyttäjien mielipaikkoja tai suosittuja reittejä metsämaastossa. Tämän tutkimuksen tavoitteena on ollut kerätä maiseman merkitykset yhteen ja esittää ne tutkimustuloksina suunnittelua palvelevassa muodossa. Maisema toimii tässä käsitteenä eräänlaisena pohjana ja kontekstina, jolle rakennetaan merkityksiä ajassa ja tilassa. Tutkimuksellisesti maiseman käsite ei kuitenkaan ole paras mahdollinen, tämän vuoksi käsittelyluvuissa puhutaan käytöistä, toiminnasta, reiteistä, paikoista ja kokemuksista sekä tarkastellaan niiden sijoittumista maantieteellisesti, joista yhdessä muodostuu Porin metsän tarina. Toisin sanoen tämä tutkimus on ollut yritys piirtää jonkinlainen kokonaiskuva Porin metsän maisemasta, historiasta ja sen kulttuurisuudesta.

Maisemaan on sukelleltava myös itse kokemaan, jotta voisi esittää pätevän tulkinnan siitä, mistä kaikesta siinä on kyse. Porin metsä tuntui tutkimuskohteena ensin alkuun vaikeasti lähestyttävältä, niin arkinen se oli. Vaikean siitä teki ensinnäkin metsäalueen laajuus ja näennäinen visuaalinen yhtenäisyys, rakennetun maiseman, jos ei nyt varsinainen puuttuminen, niin eräänlainen vaatimattomuus. Toiseksi, monipuolinen käyttäjien joukko ja heidän laaja-alainen toimintansa alueen sisällä vaikeuttivat kokonaisuuden hahmottamista. Järjestelmällinen osallistuva havainnointi olisi vaatinut päivittäistä hölkkäämistä ympäri 320 hehtaarin metsää. Porin metsä vaikutti hahmottomalta ja joissakin vaiheissa tuntui lähes mahdottomalta tehtävältä alkaa määritellä sen maisemaa.

---

²¹⁵ Ilman maiseman historian tuntemusta olemme tilanteessa, jossa on vaikea arvottaa oikeastaan yhtään mitään. Sääntö pätee myös maankäytön suunnittelussa. Dialogin puuttuminen historian ja nykyhetken väliltä johtaa tilanteeseen, jossa suunnittelulla on hyvin vähän välineitä luoda hyvää ympäristöä.

²¹⁶ Tämä on pääasiallinen syy siihen, miksi olen uskonut, että tutkimukseni näkökulma on tärkeä osa Porin metsän alueen tulevaisuuden suunnitteluprosessia.

Tutkimustyötä seuraava haaste liittyy tiedon hyödyntämiseen Porin metsän tulevaisuuden suunnittelussa. Tämän tutkimuksen tavoitteena on ollut tarjota tutkimustietoa Porin metsän maisemasta – historiasta, maiseman kulttuuriperinnöstä sekä alueen virkistyskäytöistä – nimenomaan suunnittelua palvelevassa muodossa. Porin metsä -tutkimushankkeen lähtökohdat ovat tarjonneet hyvät edellytykset tutkimustulosten hyödyntämiseen osana alueen moniarvoista suunnittelutyötä. Hankkeen luonnontieteellisen, kulttuurisen ja virkistyskäytöllisen näkökulmien yhteen kietominen on ollut sen suurin haaste. Vasta tulevaisuus näyttää, miten näkökulmien hyödyntämisessä on lopulta onnistuttu.²¹⁷ Vedän tässä ”Johtopäätelmiä ja pohdintaa – eletty Porin metsä” -luvussa yhteen tärkeimmät tutkimustulokseni ja esitän yhteenvedonomaaisesti teemakarttoja apuna käyttäen vastaukseni tutkimuksen pääkysymykseen, joka lopulta muovautui koskemaan Porin metsän maiseman kulttuurisuutta. Vastaan kysymykseen, millainen on Porin metsän maisema ja maisemanhistoria, sekä mitkä asiat Porin metsän nykymaisemassa ovat merkityksellisiä niin historiallisesta kuin kokemuksellisesta näkökulmasta. Yhteenveto-osuus seuraa tutkimuksen käsittelylukujen järjestystä.

5.1 Maankäytön historian koko kuva

Porin metsän maisemaan piirtyy sen vuosisatojen historia ja iso kokoelma merkityksiä, mutta menneisyyden jälkien tunnistaminen maisemassa vaatii historian tuntemista. Tuntemalla Porin metsän maankäytön historian pystymme kontekstualisoimaan nykymaiseman eli näemme siinä halutessamme useita ajallisia kerrostumia, jotka muuten jäisivät triviaaleiksi tai joita emme välttämättä havaitsisi ollenkaan. Toisin sanoen historiantuntemuksen kautta ymmärrämme paremmin, miksi Porin metsä on sellainen kuin se on, ja mikä sen maisemassa on omaleimaista.²¹⁸ Maisemanhistoria kertoo meille, kuinka Porin metsän alue ja maisema on muuttunut maankäyttöjen muuttumisen myötä suosta talousmetsäksi ja talousmetsästä virkistysalueeksi, jossa ei käytännössä ole ainuttakaan koskemattomaa paikkaa.²¹⁹ Porin metsän maisemanhistoriasta saamme uudenlaisen kartan alueen nykymaiseman tulkintaan.

Porin metsän historialle on vaikea määrittää varsinaista alkuketkeä, sillä visuaalisena entiteettinä se on tavallaan aina ollut olemassa. Eräänlaisena esihistoriallisena jaksona voidaan pitää sitä aikaa, jolloin alue oli vielä merenpohjana. Varsinaisen historian voidaan katsoa alkaneen vasta sen jälkeen, kun alue maankäytön seurauksena oli noussut merestä, jolloin lähellä asuneet ihmiset ovat voineet alkaa hyödyntää ja käyttää aluetta. Tämä tutkimuksen historiaosuuden aika alkaa virallisesti Porin kaupungin perustamisesta, vuodesta 1558, jolloin Juhana herttuan käskystä yhdessä muiden kaupunkia ympäröineiden maa-alueiden kanssa metsä liitettiin osaksi Porin kaupunkia. Kuten muita kaupungin maita, alettiin myös Porin metsää vuokrata varakkaalle porvaristolle lisäelinkeinoksi laidunnukseen ja maanviljelykseen. On tietenkin todennäköistä, että jo ennen kaupungin perustamista aluetta on käytetty samoihin tarkoituksiin, vaikka lähteitä todisteena ei olekaan säilynyt.

Porin metsän alue oli viljelys- ja laidunaikana huomattavasti nykyistä laajempi ja yhtenäisempi, vetinen ja kostea, soistuva metsäalue. Maisemanhistoria osoittaa, että alue on pienentynyt askeleittain nykypäivää kohti siirryttäessä ja suurimmat harppaukset on otettu niinä hetkinä jolloin

---

²¹⁷ Historiaa, maisemaa ja koettua maisemaa koskevan tutkimustiedon tuotteistamisessa on oma työnsä. Hyvällä suunnittelulla ja tiedottamisella alueen käyttäjille voidaan kuitenkin tarjota uutta ja mielenkiintoista tietoa heidän omista arjen ympäristöistään ilman, että itse fyysisessä ympäristössä tarvitsee tehdä radikaaleja muutoksia tuomalla sinne jotain uutta, maisemaan kuulumatonta. Kyse on maisemaan liittyvän historiallisen ja muun kulttuurisen tiedon tarjoamista uusista mahdollisuuksista.

²¹⁸ Ajatukseen liittyy kiinteästi taustaoletus siitä, että uusi tieto alueen historiasta, paikoista ja niiden merkityksistä sekä käyttötavoista, saattaa myös lisätä alueen yleistä arvostusta. Tämä ei suinkaan tarkoita historiallisen tai muunkaan tiedon vääristelyä, mutta tiedon kautta

²¹⁹ Ks. Mäntysaari, 2005; Mikkola, 2006.

alueen maankäytöissä on tapahtunut jokin isompi muutos. Alue pieneni rautatien rakentamisen, Lattomerren peltojen kuivattamisen ja asutuksen leviämisen myötä. Pinomäen kylän perustaminen ja lentokentän rakentaminen sekä aluetta ympäröivät tiehankkeet ovat kaikki vuorollaan haukanneet paloja sen reunoilta. Viimeisin rajaviiva vedettiin vuonna 2002, jolloin alue liitettiin Porin kansalliseen kaupunkipuistoon, vaikka käytännössä uusi raja ei vielä olekaan näkynyt alueen maisemassa. Alkua seuranneet historian vaiheet muodostavat joukon erillisiä kertomuksia Porin metsästä. Seuraavassa esittelen kertomukset tiivistetysti kiinnittäen huomiota erityisesti maankäytöissä tapahtuneisiin muutoksiin ja maisemahistorian murrosten keskeisimpiin vaiheisiin:

I Agraaritalouden aika 1600–1930

Porin metsän alue oli kaupunkia perustettaessa suoperäistä vesijättömaata, jonka maisemassa oli vain muutamia mäkiä: Isomäki, Vähämäki, Mäntymäki, Kissanmäki ja Pinomäki. Aluetta alettiin käyttää vuokraviljelyyn ja sille perustettiin suuri yhteislaidun, jonne karjaa pitäneet kaupunkilaiset saivat vuokraa vastaan tuoda karjansa laiduntamaan. Vuokraviljely Porin metsän pohjoispäässä muuttui nopeasti näennäiseksi sillä vuokranperintä ja verotus ei ensimmäisinä vuosisatoina ollut järjestelmällistä. Pellot siirtyivät isältä pojalle, mikä johti siihen, että monet alkoivat pitää maita ominaan. Käytännön pysäytti vuonna 1890 toteutettu peltojen peruutus, jonka jälkeen kaupunki hallitsi jälleen maitaan ja peri niistä vuokraa. Laiduntaminen päättyi lopullisesti vuoden 1930 laidunkauteen ja vuokraviljely Porin metsän pohjoisosissa loppui sekin vähitellen.

II Porin metsä taloudellisena resurssina 1900–2002

Yli 300 vuotta kestäneen vuokralaidunnus- ja viljelysajan jälkeen Porin metsässä siirryttiin metsätalouteen, 1800-luvun lopun ajan hengen mukaisesti. Laidunnusta jatkettiin virallisesti aina vuoden 1930-laidunkauteen asti, mutta jo sitä ennen metsää ojitettiin ja sen maatalouskäyttö oli vähentynyt. Keisarillisen senaatin kirjeessä maaliskuulta vuodelta 1889²²⁰ oli annettu käsky vesiperäisten maiden kuivattamisesta. Myös Porin metsän alueella aloitettiin ojitukset. Ojitusten eteneminen ja lisääntyminen näkyy alueen historiallisista kartoista. Ojien määrää lisättiin entisestään kun selvisi, että aluetta alettiin hoitaa talousmetsänä. Laidunnus päätettiin lopettaa kokonaan Porin metsän alueella, sillä sen koettiin häiritsevän ja estävän metsän kasvua. Metsätaloudellisen metsänhoidon aloittamisen myötä kaupunki perusti metsänvartijan viran vartioimaan puunottoa. Metsänvartijan asuintalo rakennettiin Porin metsän pohjoisosaan, jossa se säilyi aina 1980-luvun puoleenväliin asti.

III Teollistuminen hallitsee maisemaa 1850–

Porissa 1800-luvun puolessa välissä alkanut teollistuminen oli niin suuri yhteiskunnallinen murros, että se ulotti vaikutuksensa aina Porin metsään asti. Teollistumisen myötä kaupunki alkoi laajentua ulospäin. Keskustan kasvaessa ja tullessa yhä lähemmäs muuttui myös Porin metsän asema osana kaupunkia. Vuonna 1899 Tiilimäkeen perustettu tiilitehdas oli ensimmäinen konkreettinen teollistumisen seuraus Porin metsän maisemassa. Runsaan maanoton seurauksena läheisille maa-alueelle jäi ”arpia”, jotka myöhemmin vedellä täyttyessään muodostivat alueille lampia. Vuonna 1895 Poriin perustettu rautatie puolestaan halkaisi Porin metsän pohjoispäädyn muuttaen täysin alueen agraarisen luonteen. Koska teollistuminen oli nimenomaan se yhteiskunnallinen murros, jonka myötä ihmisten vapaa-aika lisääntyi, kasvoi työväen urheilun suosio kovaa vauhtia. Elinvoimaisena teollisuuskaupunkina myös Pori oli mukana tässä kehityksessä. Jo vuonna 1909 rakennettiin Tiilimäkeen Porin ensimmäinen varsinainen urheilukenttä, urheilukeskuksen varhainen edeltäjä, koska kaupunkiin tarvittiin lisää urheilupaikkoja.²²¹ Teollistumisen aikana taloudellista metsänhoitoa kehitettiin eteenpäin ja metsän tuottoa pyrittiin aktiivisesti lisäämään. Näin tehtiin

²²⁰ Rahatoimikamarin pöytäkirja 13.9.1900.

²²¹ Sama syy oli 1950-luvulla Isomäen kansanpuiston ja Porin urheilukeskuksen perustamisen taustalla, jolloin urheilukeskukselle oli jo todellinen tarve.

myös Porin metsän alueella muun muassa kosteiden alueiden ojituksia jatkamalla.

IV Sota-ajan perintö: Porin lentokenttä ja pysyvät naapurussuhteet 1939–

Toisen maailmansodan aika 1930- ja 1940-luvuilla oli toinen suuri murroskohta Porin metsän maisemanhistoriassa. Ajan tapahtumilla on ollut pitkäaikainen, ellei jopa ratkaiseva merkitys alueen nykymaisemaan ja käyttöihin. Porin lentokenttä rakennettiin nykyiselle paikalleen strategisista alueellisista ja maanpuolustuksellisista syistä, juuri ennen talvisodan syttymistä vuonna 1939. Kaupunkiin saapuneet saksalaiset laajensivat sitä välirauhan ja jatkosodan aikana. Porin lentokenttä on ollut myöhemmissä historian vaiheissa tärkeässä asemassa Porin metsän rooleista päätettäessä. Lähes paradoksaalisesti lentokentän läheisyys on turvannut Porin metsän ulkoilu- ja virkistysalueen aseman. Porin metsän alueelle on aikojen saatossa ehdoteltu perustettavaksi monenmoista: kaatopaikkoja, tähtitornia, ohikulkutietä, muiden muassa. Muutamista maanläjityshankkeista huolimatta alue on pysynyt virkistyskäyttäjien hallussa. Urheilupaikkojen perustamispäätöksissä lentokentän rooli osoittautui yllättävän merkittäväksi. Kyse on ollut pysyvyydestä ja pienten resurssien kohdentamisesta. Urheilupaikkojen rakentajat ajattelivat, että alue pysynee virkistyskäytöissä niin kauan kuin Porin lentokenttä on voimissaan. Lentokentän rakentaminen ja sota-aikana tehdyt laajennukset loivat perustan jatkuvalla siviililentoliikenteelle ja toivat siis turvan naapurissa sijaitsevan Porin metsän nykyiselle roolille kaupungin virallisena ulkoilu- ja virkistysalueena. Satakunnan lennoston toiminta Porin lentokentällä jatkui 1980-luvun puoliväliin asti aiheuttaen riittävän suuren meluhaitan lentokentän lähiympäristöön, jolloin lähialueiden asuttaminen ei edes olisi ollut mahdollista. Niin ulkoilu- ja virkistysalue sai rauhassa kasvaa lentokentän kainalossa.

V Kansanpuistoa rakennetaan kasvavalle liikunnan ja urheilun harrastajajoukolla 1957–

Porin kaupunki hyväksyi kymmenen vuotta suunnittelun alla olleen kansanpuistohankkeen 1950-luvun alussa, minkä johdosta vuonna 1957 Isomäkeen valmistui maauimala ja leirintäalue arkkitehti Yrjö Lindegrenin piirustusten mukaisesti. Kansanpuistoa laajennettiin vähitellen. Rahoituksen järjestyessä alueelle perustettiin lisää urheilupaikkoja sekä ulkoiluun tarkoitettuja reittejä. Metsää hoidettiin edelleen talousmetsänä, mutta ensimmäistä kertaa koko alueen historiassa metsänhoidon rinnalle nousivat nyt myös virkistykselliset arvot. Vuosikymmenten kuluessa virkistysalue ja sen toiminnot nousivat lopulta pääosaan alueen kehittämisessä. Kehitys johti siihen, että nyt myös metsänhoidossa alettiin huomioida alueen virkistyskäyttäjien esimerkiksi karsimalla systemaattisesti puustoa reittien ja urheilupaikkojen ympäristöstä. Aika ajoi metsätalouden ohi Porin metsän hoidossa 1980-luvulla, myös metsänhoitajan virka lopetettiin. Urheilukeskus laajeni kaupungin vanhoille pelloille ja vanhat käytöt väistyivät urheilukenttien ja -hallien tieltä.

VI Moniarvoinen Porin kansallinen kaupunkipuisto 2002–

Metsänhoidollisena periaatteena taloudellisen hyötyajattelun aika Porin metsässä kesti virallisesti vuoteen 2002, aina Porin kansallisen kaupunkipuiston perustamiseen asti. Kansallisen kaupunkipuiston myötä Porin metsälle esitettiin laadittavaksi moniarvoinen luonnonhoitosuunnitelma.²²² Moniarvoisen hoito- ja käyttösuunnitelman uutuus on luonnonarvojen, maisemanhistorian, maiseman kulttuuriperinnön ja virkistyskäyttäjien yhteensovittaminen metsän hoidossa. Uusina toimenpiteinä suunnitelma sisältää muun muassa soistuneiden alueiden ennallistamista, maiseman kulttuuriperinnön vaalimista ja säilyttämistä sekä monipuolisen virkistystoiminnan turvaamista selvittämällä alueen käyttäjien kokemuksia ja toiveita sekä ottamalla ne huomioon alueen kehittämistyössä.

---

²²² Kyseinen suunnitelma valmistui samassa hankkeessa tämän tutkimuksen kanssa vuonna 2006. Ks. Mikkola, 2006.

5.2 Liikkeellä metsässä

Siirtämällä fokuksen historiasta nykykäyttöihin siirrytään tutkimaan maiseman nykyhetkeä. Tarkastelemalla Porin metsää sellaisena kuin se näyttäytyy erilaisille käyttäjille ja käyttäjäryhmille, tulemme tietoisiksi tavoista, joilla käyttäjät aluetta merkityksellistävät. Tilakäytäntöjä tutkimalla opimme käyttäjien tilallisuudesta ja ajallisuudesta; missä alueen käyttäjät liikkuvat ja miten muun muassa vuodenaajat ja vuorokaudenaajat vaikuttavat alueen käyttöihin. Näitä tietoja puolestaan tarvitaan alueen tulevaisuuden suunnittelussa erilaisten muutostarpeiden kartoittamisessa sekä toimenpiteiden vaikutusten arvioinnissa.

Porin metsän käyttäjiä voidaan jaotella ensinnäkin toiminnan luonteen mukaan. Tarkasteltaessa Porin metsän käyttäjäryhmien toimintaa ja toiminnan motiiveja, voidaan alueen käytöstä karkeasti erottaa neljä päätyyppiä, joita ovat: 1) liikunta ja urheilu, 2) hyötykäyttö, 3) alueella työskentely sekä 4) spontaanit käytöt. Luonnollisesti monet metsän käyttäjät kokevat kuuluvansa samaan aikaan useampaan käyttäjäryhmään. Seuraavassa kerron tiivistetysti, mitä toimintaa käyttäjien eri tyypit pitävät sisällään.

Porin metsän alue on yleiskaavassa määritelty ulkoilu- ja virkistysalueeksi, joten liikunta ja ulkoilu ovat alueen yleisimpiä käyttömuotoja. Kyselyyn vastanneista 83 % lukee itsensä alueen virkistyskäyttäjäksi. Heistä valtaosa harrastaa urheilua ja liikuntaa. Kyselyn mukaan suosituimpia lajeja ovat lenkkeily, uinti ja hiihto. Virkistyskäyttöihin luetaan kuuluvaksi myös hyötykäytöt, joihin kuuluvat muun muassa marjastajat ja sienestäjät, mutta myös aluetta oppimisympäristönä käyttävät koululais- ja opiskelijaryhmät. Näiden lisäksi Porin metsän alueella on myös paljon niin sanottua ”muunlaista virkistyskäyttöä”. Muulla käytöllä tarkoitetaan tässä muun muassa urheilukilpailuihin ja muihin tapahtumiin yleisönä osallistumista, lasten harrastuksiin kuljettamista sekä muun muassa työmatkapyöräilyä tai muuta kulkua alueen halki. Vaikka näissä käytöissä toiminnan ydin ei välttämättä aina ole metsäalueen varsinainen virkistysellinen hyödyntäminen, on silti hyvä tietää, että aluetta ja sen palveluja käyttää myös tämän tyyppinen, varsin heterogeeninen joukko ihmisiä, jonka näkökulma alueeseen poikkeaa hieman muista käyttäjäryhmistä. Osaa virkistyskäytöistä kuvaa puolestaan parhaiten nimitys ”spontaanit käytöt”. Suunnittelemattoman luonnonympäristön on huomattu inspiroivan spontaaneihin tilakäytäntöihin. Ja koska Porin metsä on suurelta osalta metsämaastoa, olkoonkin, että sitä on hoidettu talousmetsänä viimeisen vuosisadan ajan, tarjoaa se mahdollisuuksia juuri tämän tyyppiselle vapaalle toiminnalle. Tällaisia käyttäjiä on luonnollisesti erittäin vaikea tutkia niiden toiminnallisesti joustavan luonteen vuoksi. Porin metsän spontaaneista tilakäytännöistä esimerkkinä mainittakoon metsässä retkeilevät ja ulkoilevat, puiden halailijat sekä muun muassa lähialueilla asuvat lapset, jotka rakentelevat majojaan metsän reunoille. On arvo sinänsä, että kaupungista löytyy paikka, jossa kukin saa rauhoittua omalla tavallaan.

Porin metsä on monille myös työn maisema. Kyselyyn vastanneista 24 % katsoo lukeutuvansa tähän ryhmään. Vilkas virkistystoiminta on saanut aikaan sen, että alueella työskentelee suuri joukko eri alojen ihmisiä. Monet heistä toimivat joko urheilupaikkojen valvojina tai muina henkilökuntaan kuuluvina huoltotyöntekijöinä, yksityisinä palveluiden tarjoajina sekä urheiluvallmentajina ja opettajina lähinnä liikunnan, mutta myös luonnontieteiden parissa. Myös puistotyöntekijät ja metsäalueen hoitajat kuuluvat alueen työntekijöiden laajaan ryhmään. Työntekijöiksi lasketaan myös alueen suunnittelun parissa toimivat tai lähialueilla työskentelevät, jotka työssään olevat tekemisissä Porin metsän virkistysalueen kanssa, tekevät sen suunnitteluun liittyviä päätöksiä tai joutuvat muuten ottamaan kantaa sen toimintoihin ja maisemaan.

Koska reitit ohjaavat tilakäytäntöjä, on Porin metsän reittiverkoston tutustuminen toimivin tapa tarkastella käyttäjien alueellista sijoittumista. Jokaisella nimetyllä reitillä on omat maisemalliset erityispiirteensä, mutta myös omat käyttäjänsä ja käyttäjäryhmänsä. Omanlaisensa käyttäjätyypin

muodostavat myös ne, jotka kulkevat alueen nimeämättömiä polkuja. Kysymällä käyttäjiltä selvisi, mitkä ovat Porin metsän käytetyimmät ja, mitkä puolestaan vähiten käytetyt reitit. Toisaalta selvisi myös se, minkälaiset seikat tilakäytäntöjä ohjaavat.

Olen luvussa kaksi tarkastellut erikseen jokaista Porin metsän nimettyä ja merkittyä kuntopolkua. Neljä suosituinta reittiä ovat Ulkoilutie eli Katinkurun polku, Valaistu kuntorata ja hiihtolatu, Veteraanilenkki sekä Maastolenkki.²²³ Porin metsässä on myös reittejä niin sanotuille erikoiskäyttäjryhmille. Tällaisia ryhmiä ovat hevosharrastajat ja koirien ulkoiluttajat. Ratsastajien reitti, nimeltään Hevosura, alkaa Porin talleilta ja jatkuu aina Katinkurun ampumaradalle asti. Raviohjastajien käyttämät Hevostiet, entiset lentokentän piilotiet, puolestaan kiertävät Katinkurun ampumaradan pohjoispuolta Ilmailuopiston eteläosassa. Koirapolku alkaa Isomäestä ja kiertää pitkän lenkin metsän sisässä risteillen muiden reittien lomassa. Erikoiskäyttäjien reiteistä Hevosura ja Hevostiet ovat ympärivuotisessa, ahkerassa käytössä. Myös Koirapolkua käytetään paljon, tosin sitä ei yleensä ylläpidetä talvisin. Porin metsässä on suuri määrä nimeämättömiä polkuja, joita käyttävät vapautuneesti lähinnä ne, jotka tuntevat alueen hyvin entuudestaan, mahdollisesti vuosien ja vuosikymmenien takaa.

Kun tarkastellaan käyttöä vuoden mittaan, saadaan kuva siitä, miten käytöt jäsentyvät vuodenaikojen mukaan. Tästä näkökulmasta tarkasteltuna Porin metsän alueelta voidaan erottaa karkeasti neljänlaisia käyttäjäryhmiä – 1) ympärivuotiset käyttäjät, 2) aktiiviliikkuajat, 3) sesonkikäyttäjät ja 4) satunnaiset käyttäjät – joiden liikkumista alueella ohjaavat vuodenaajat ja niiden vaihtelut. Ympärivuotiset käyttäjät tuntevat reitit hyvin ja liikkuvat alueella kaikkina vuodenaikoina. Aktiiviliikkuajille Porin metsä on arkiliikunnan ympäristöä, josta otetaan lomaa samalla tavalla, kuten muustakin arjen ympäristöstä. Sesonkikäyttäjät liikkuvat alueella pääasiassa vain tiettyinä vuodenaikoina. Tyypillisiä sesonkikäyttäjiä ovat esimerkiksi avantouimarit ja marjastajat. Satunnaiset käyttäjät muistuttavat jonkin verran sesonkikäyttäjiä, mutta heidän toimintansa alueella on hyvin epäsäännöllistä, jopa kertaluonteista.

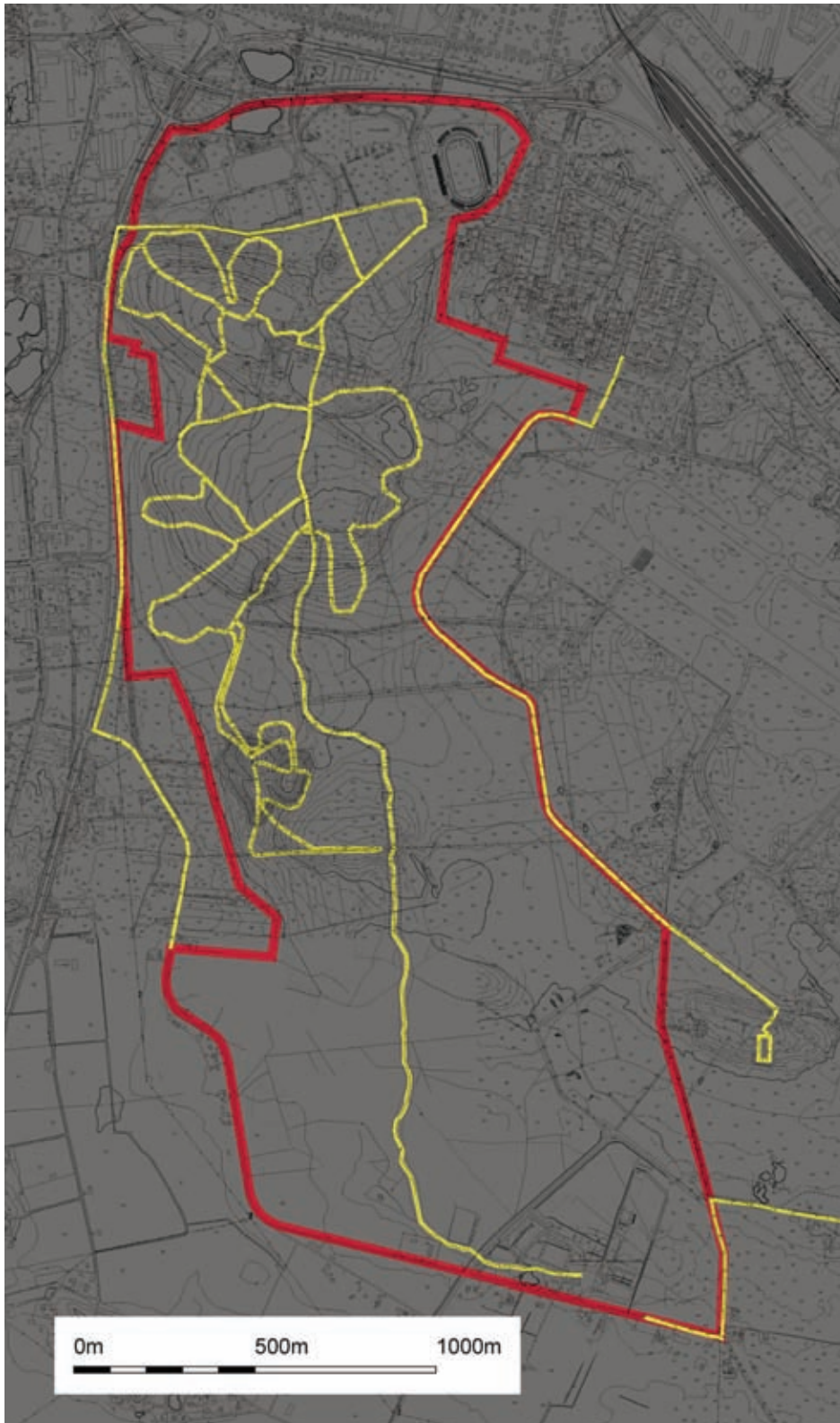
Vuodenaikojen ohella myös vuorokaudenajat ohjaavat käyttöä. Porin metsän käyttäjät voidaan jakaa karkeasti päivä- ja iltaliikkujiin. Kyselyyn vastanneista 36 % on päiväkäyttäjiä. Iltaliikkuajien osuus kaikista kyselyyn vastanneista on 34 % ja he ovat tyypillisesti päivisin töissä.²²⁴ Iltaliikkujista moni kertoi kuitenkin välttävänsä pimeinä aikoina liikkumista, osa sanoi liikkuvansa valaistuja reittejä ja muutamat jopa valaisemattomia reittejä. On silti huomionarvoista, että käyttäjien joukossa on myös sellaisia, joiden liikkumiseen eivät vaikuta vuorokaudenajat tai valaistusolosuhteet. Esimerkiksi ratsastajat käyttävät valaisematonta Hevosuraa myös syyspimeällä, omien sanojensa mukaan pakon sanelemana²²⁵.

---

²²³ Ks. Kartta 5., 28.

²²⁴ Myöskään tässä kohtaa prosentuaalisia osuuksia ei tule yleistää koskemaan ja kuvaamaan kaikkia Porin metsän käyttäjiä, sillä tulokseen vaikuttaa mitä todennäköisimmin kyselyn toteuttamisajankohta. Kyselyt jaettiin päiväsaikaan elokuun puolella, jolloin päiväkäyttäjiä oli kesälomien vuoksi verrattain enemmän kuin muina vuodenaikoina.

²²⁵ Lanne, 2005.

Kartta 6. Vuorokaudenajat ja valaistus ohjaavat käyttöjä. Teemakartta kuvaa Porin metsän valaistuja polkuja eli sitä aluetta, joka on käytetyin pimeänä aikana, lähinnä iltaisin. Pohjakartta © Maanmittauslaitos lupanro PISA/140/2006.

5.3 Kertomus paikoista

Maisema rakentuu paikoista. Tutkimalla ja löytämällä merkityksellisiä paikkoja näemme ne elementit joihin maiseman merkitykset kiinnittyvät sekä fyysisellä tasolla että kollektiivisesti koetussa maisemassa. Myös Porin metsässä on paikkoja, joilla on omat tarinansa. Yhdessä ne rakentavat olennaisen osan koko maiseman historiasta. Osa paikoista on rakennettu varta vasten tiettyä toimintoa tai käyttäjäryhmää varten, joidenkin paikkojen roolit ovat muuttuneet toisiksi uusien käyttöjen kautta. Metsämaasto puolestaan kokoaa erilaiset paikat yhteen, toimii välimaastona ja tarjoaa tilan muun muassa spontaanille liikkumiselle.

Porin metsässä on paljon paikkoja, jotka ovat peräisin virkistysaluetta edeltävältä ajalta. Toisilla on edelleen toiminnallista merkitystä alueen maisemassa, toisten merkitykset ovat pelkästään esteettisiä tai historiallisia. Merkitykset ovat myös saattaneet muuttua aikojen saatossa. Yhteistä näille paikoille on se, että ne nousivat aineistosta usein esiin käyttäjien mielipaikkoina tai sitten käyttäjät kuvasivat niitä ylipäättään miellyttäväksi maisemiksi. Vastakkaisesta näkökulmasta tarkasteltuna alueelta löytyi myös käyttäjien epämiellyttäväksi kokemaa ympäristöä, pelon maisemaa ja vaaran paikkoja. Yleisesti ottaen Porin metsää pidettiin käyttäjien keskuudessa kuitenkin turvallisena alueena. Joskus paikat voidaan kokea myös miellyttäväksi, vaikka ne sisältäisivätkin vaaran elementtejä. Esimerkkinä voidaan mainita Tekomäet, jotka osoittautuivat korkeusvaihteluidensa puolesta monille varsinkin talvisin vaaran paikoiksi. Niiltä avautuvat maisemat koettiin kuitenkin valtaosan keskuudessa miellyttäväksi, sillä niiden katsottiin tuovan muuten tasaiseen metsämaastoon maisemallista vaihtelua.

Porin metsästä löytyy myös niin sanottuja kadonneita paikkoja. Kadonneet paikat eivät ole enää fyysisesti läsnä alueen reaalisessa maisemassa, mutta ne elävät joidenkin käyttäjien tai kokonaisten käyttäjäryhmien yhteisissä muistoissa. Kadonneet paikat ovat eräänlaista kollektiivista Porin metsän virtuaalimaisemaa ja usein nämä paikat muistetaan siksi, että niihin liittyy tapahtumia tai jotain muuta erityistä, tai siksi, että ne ovat aikoinaan dominoineet alueen maisemaa. Osa käyttäjistä merkityksellistää edelleen Porin metsän maisemaa tällaisten kadonneiden paikkojen kautta, muistavat tarkalleen niiden sijainnin, sillä niihin liittyy usein muistoja tai muuta henkilökohtaisesti koettua. Porin metsän tunnetuimpia kadonneita paikkoja ovat Tiilimäen kenttä, Metsänvartijan mökki ja Laululava.

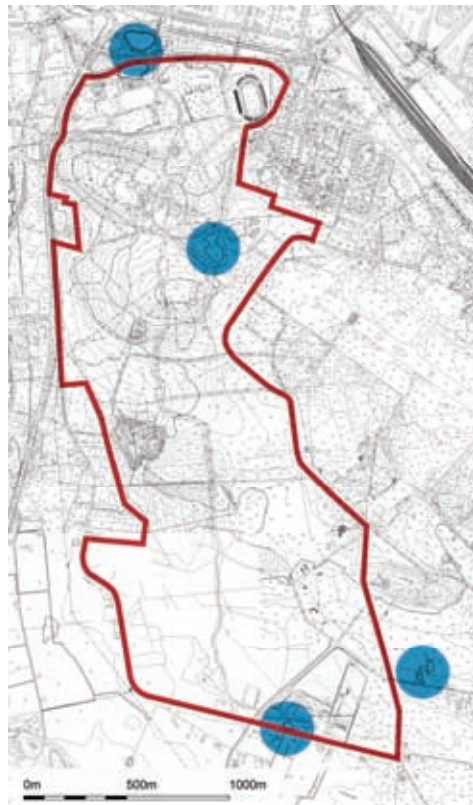
Paikkoja ovat myös muistomerkit ja muut vastaavat kollektiivisen muistin ja muistelun paikat. Tällaisia paikkoja kutsutaan yleensä muistin paikoiksi. Porin metsän muistin paikkoja ovat muun muassa toisen maailman sodan aikaiset sirpalesuojat ja metsäneuvos Pauli Siljamäen muistometsikkö. Yleensä muistin paikoilla on määritelty tarkka maantieteellinen sijainti ja paikkaa merkityksensä on asetettu yleensä jokin patsas, istutettu puu tai muistolaatta. Muistin paikkojen alkuperästä ei aina välttämättä kuitenkaan olla tietoisia suuren yleisön keskuudessa, kuten Pauli Siljamäen muistometsikön tapaus osoittaa. Joskus vanhimmat muistin paikat saattavat unohtua kokonaan, kun muistajat ovat siirtyneet ajasta ikuisuuteen.

Paikoilla on siis omat historiansa, sijaintinsa, luonteensa, ominaisuutensa ja jaetut merkityksensä. Uusia paikkoja syntyy uusien käyttöjen kautta ja vanhoja katoaa, tai ainakin niiden merkitykset muuttuvat. Onkin tunnistettava, että kaikkien Porin metsän historiallisten paikkojen ja nykyisten merkitysten läpikäynti olisi jopa tässä tutkimuksessa ollut mahdottomuus. Päädyin siis tutkimaan ja esittelemään ainoastaan ne paikat, jotka olivat aineistoni valossa merkittäviä ja tutkimuksellisesta näkökulmasta keskeisiä. Tutkimukseni kuvaa siis parhaiten tutkimusajankohdan tilannetta, aikaa ennen kansallisen kaupunkipuiston hoito- ja käyttösuunnitelman laatimista, jolloin tärkeintä oli maiseman kulttuurisuuden tutkiminen ja maiseman piilossa olevien merkitysten esiin kirjoittaminen. Olen luvussa neljä esiteltyt joukon Porin metsän maiseman historian, maiseman kulttuuriperinnön ja käyttöjen kannalta merkityksellisiä paikkoja. Olen lisäksi tutkinut paikkojen rooleja sekä tarkastellut niiden sijoittumista maantieteellisesti laatimalla alueesta teemakarttoja.

Kartta 7. Porin metsän mäet. Pohjakartta © Maanmittauslaitos lupanro PISA/140/2006.

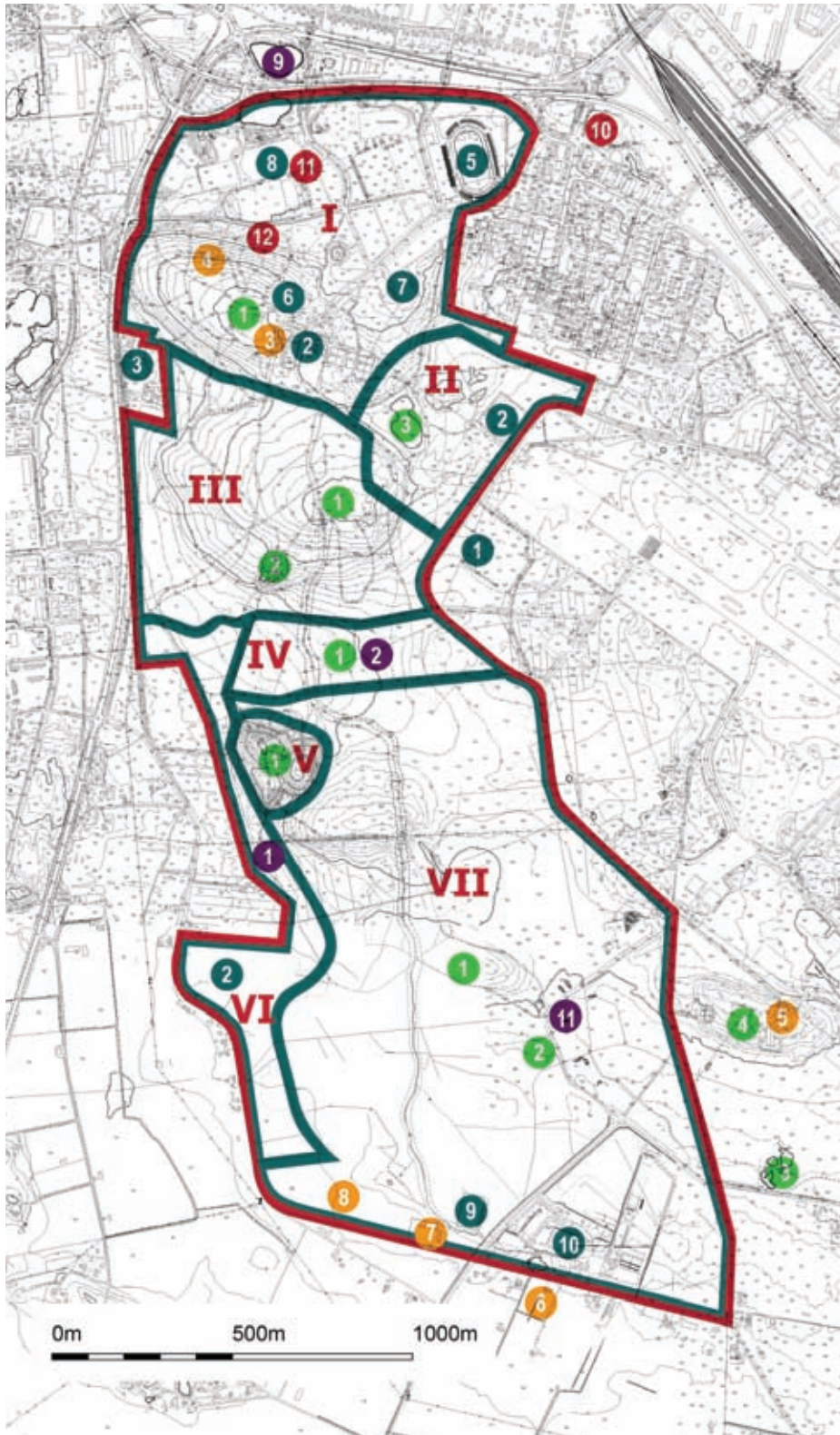

Kartta 8. Porin metsän lammet. Pohjakartta © Maanmittauslaitos lupanro PISA/140/2006.

Kartta 9. Porin metsän äänimaisema. Kartta kuvaa aluetta ympäröiviä, keskeisimpiä melulähteitä. Pohjakartta © Maanmittauslaitos lupanro PISA/140/2006.

Kartta 10. Teemakarttaan on merkitty Porin metsän merkitykselliset paikat ja alueet. Olen laatinut kartan, tehnyt siihen liittyvät temaattiset valinnat eli luokitellut tutkimusaineistoni valossa paikkoja, jotka kuvaavat mahdollisimman hyvin Porin metsän maiseman kulttuurisuutta. Karttaan tiivistyy koko tutkimuksen keskeisin sisältö maantieteellisestä näkökulmasta. Kartasta näkyvät paikat, joihin liittyy kertomuksia ja tarinoita tai, joilla on muuten vaan maisemallista tai käyttöihin liittyvää merkitystä. Paikat olen luokitellut värikoodein niiden pääasiallisten käyttäjien ja luonteen mukaan. Pohjakartta © Maanmittauslaitos lupanro PISA/140/2006.

Porin metsän maiseman kulttuurisuutta ilmentävässä teemakartassa on yhteensä seitsemän erilaista vyöhykettä, joissa kussakin on useampia paikkoja:

PORIN METSÄN MAISEMAVYÖHYKKEET JA PAIKAT	
I	Isomäen kansanpuisto – kuntopolkuviidakko <ol style="list-style-type: none"> 1. Isomäki 2. Maaumala ympäristöineen 3. Isomäen leirintäalue 4. Vihreä teatteri 5. Urheilustadioni 6. Vanha Jäähalli 7. Tennishalli 8. Karhuhalli 9. Karhuhallin lammet 10. Tiilimäen kentän paikka 11. Metsänvartijan mökin paikka 12. Laululava
II	Vähämäen ulkoilualue – metsää ja maiseman avaruutta <ol style="list-style-type: none"> 1. Jousiampujien harjoitushalli 2. Moukaripörssi 3. Koristelampi
III	Vähämäen metsä – metsäkuvioiden vaihtelua <ol style="list-style-type: none"> 1. Vähämäki 2. Pikku-Tekomäki 3. Porin talli
IV	Lehtipuuvyöhyke – lehtometsää ja historiallisia sirpalesuojia <ol style="list-style-type: none"> 1. Lehtipuumaisema 2. Sirpalesuojat
V	Tekomäet – mäkiä ja avoimia näkymiä <ol style="list-style-type: none"> 1. Tekomäet
VI	Reunavyöhyke – hevosten valtakunta <ol style="list-style-type: none"> 1. Pauli Siljamäen muistometsikkö 2. Hevosura
VII	Eteläosa – metsän ja pellon rajamailla <ol style="list-style-type: none"> 1. Mäntymäki 2. Korpimetsävyöhyke 3. ”Väisäsen lammet” 4. Pinomäki 5. Ilmailulaitos 6. Pinomäen kylä 7. Pinomäen koulu 8. Metsähartaus -paikka 9. jääkiekkokaukalo 10. Katinkurun ampumarata 11. Toisen maailmansodan aikaiset sirpalesuojat

Jokaisella Porin metsän vyöhykkeellä on omat roolinsa sekä maisemalliset ominaispiirteensä, jotka liittyvät niihin paikkoihin, joita sen sisällä on, sekä sen käyttöihin ja historiaan. Alueiden sisältä löytyvät paikat ovat avainasemassa vyöhykkeiden maiseman olemuksen ja niiden rajojen määrittelyssä. Paikkojen luonteet ovat puolestaan valikoituneet fyysisen, visuaalisen maiseman, käyttöjen ja historian mukaan. Porin metsän alueita ja paikkoja esittelevä kartta²²⁶ kuvaa paikkoja, joilla on muuta kuin urheilukäyttöä²²⁷ (muu kulttuuritoiminta), luonnonmaisemaa²²⁸ (kasvillisuus, mäet, lammet, metsätyyppi), historiallisia kerrostumia²²⁹ (menneisyyden jäljet maisemassa), liikunnan paikkoja²³⁰ (urheilu, muu virkistystoiminta) ja kadonneita paikkoja²³¹.

Porin metsän alueelta löytyi kokoelma merkittäviä, niin sanottuja käyttäjien kollektiivisesti nimeämiä mielipaikkoja ja mielimaisemia. Käyttäjien mielipaikat Porin metsässä ovat useimmiten reaalisia, visuaalisesti ympäristöstään selkeästi erottuvia kohteita erikoisine maastonmuotoineen ja -piirteineen. Ne saattavat olla joko näkyviä paikkoja tai liittyvät pelkästään johonkin tiettyyn metsän osaan, jossa on jollakin tapaa erilainen tunnelma. Vaikka 38 % kesällä 2005 teetetyn kyselyyn vastanneista metsän käyttäjistä ei osannutkaan nimetä yksittäisiä, erityisen miellyttäviä paikkoja, niin kautta linjan vastaajat kertoivat pitävänsä eniten tunnelmallisista poluista ja metsäisistä maisematiloista sekä metsän rauhallisuudesta kokonaisuudessaan. Kun käyttäjiä pyydettiin nimeämään ja osoittamaan kartalta heidän mielipaikkojaan ja erityisen miellyttäviä maisemia, nousi reittien lisäksi esiin muutamia yksittäisiä maisemaelementtejä, sellaisia paikkoja ja paikkatyyppisiä, joihin metsän käyttäjät ovat ikään kuin kollektiivisesti kiintyneet ja kiinnittyneet. Kyse on tällöin paikoista, jotka sijaitsevat oman tutun ulkoilureitin varrella, paikoista, jonne palataan aina uudelleen. Vastaajat perustelivat paikkoja miellyttäväksi niiden tunnelman, ympäristöstään erottuvan maisemallisen erityisluonteen tai vastaavasti paikoilta avautuvien erikoisten ja kauniiden näkymien ansiosta. Usein käyttäjillä oli myös muistikuvia paikkojen historiasta tai niihin liittyvistä historiallisista tapahtumista. Vastaajat liittivät paikkoihin usein myös jotain henkilökohtaista, esimerkiksi lapsuusmuistoja tai muita itse kokemiaan muistoja. Aina ei näin tietenkään ollut. Tavallisesti paikkoja kuvattiin kauniiksi ja tunnelmaltaan miellyttäväksi ilman sen kummempia selittelyjä.

---

²²⁶ Kartta 10.

²²⁷ Kartassa merkitty oranssilla värillä.

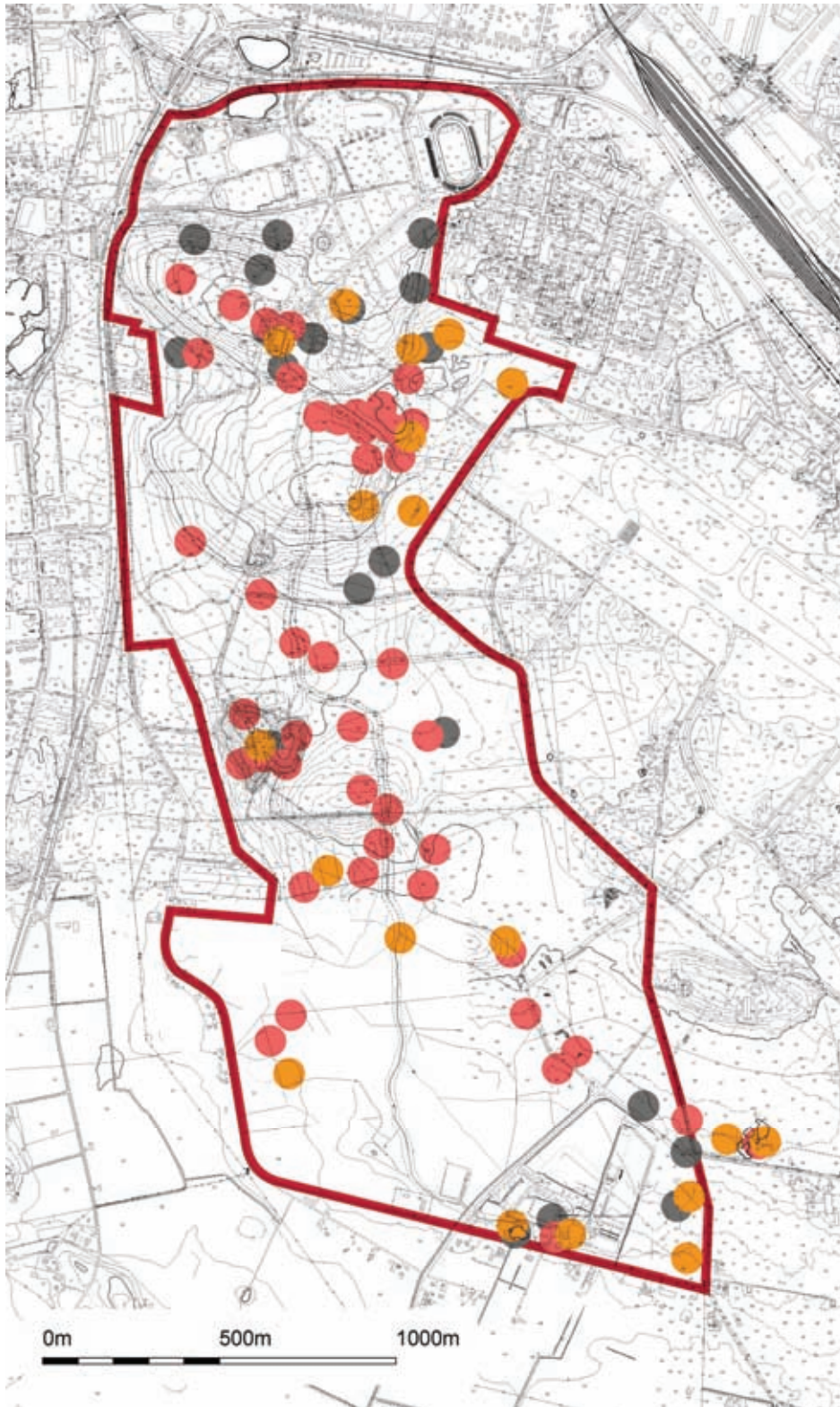
²²⁸ Kartassa merkitty vaalean vihreällä värillä.

²²⁹ Kartassa merkitty violetilla värillä.

²³⁰ Kartassa merkitty tumman vihreällä värillä.

²³¹ Kartassa merkitty punaisella värillä.

Kartta 11. Porin metsän ”Koetut paikat”. Porin metsä -kyselyyn vastanneet piirsivät kartalle omat mielipaikkansa. Kuvassa harmaat pallot kuvaavat paikkoja, joita Porin metsän käyttäjät pitävät epämiellyttävänä, oranssilla merkittyjä paikkoja käyttäjät pitävät mielipaikkoinaan, ja vaaleanpunaiset pallot ovat muita käyttäjien miellyttäviksi kokemia paikkoja. Kartasta näkyy hyvin ne alueet, joissa ihmiset eniten liikkuvat. Pohjakartta © Maanmittauslaitos lupanro PISA/140/2006.

5.4 Eletty Porin metsä on neuvoteltu maisema

Porin metsä syntyi virkistysalueena vasta reilut 50 vuotta sitten. Sitä ennen alue on käynyt läpi monenlaisia vaiheita. Vuosisatojen historiansa aikana sitä on pidetty niin kaupungin yhteislaitumena, vuokrateltona, talousmetsänä, läpikulkualueena ja lennoston sotilastukikohtana kuin epävirallisena hautausmaanakin. Pitkällä aikavälillä tarkasteltuna Porin metsä on ennen kaikkea ollut porilaisten, nautinta-alue, jonka käyttötavat on aina neuvoteltu kussakin historiallisessa ja yhteiskunnallisessa tilanteessa siten, miten on parhaaksi nähty. Toisina aikoina se on ollut tiukemmin kaupungin hallinnollisessa kontrollissa, toisina aikoina puolestaan kaupunkilaiset ovat ottaneet oman tilansa spontaanimminkin äänestäen alueen käytöistä jaloillaan. Maankäyttöihin liittyvät päätökset ovat aina olleet kompromisseja, keskustelun ja harkinnan tulosta, jossa neuvottelevina vastapuolina ovat useimmiten olleet kaupungin päättäjät ja kaupunkilaiset. Se mikä parhaiten kuvaa Porin metsän maisemaa on se tosiseikka, että metsä on aina ollut enemmän eletty ja koettu kuin kaukaa katseltu ja kuviteltu tai ylhäältäpäin määritelty. Sen roolit ovat muodostuneet käyttäjien tarpeista ja heidän konkreettisesta toiminnastaan alueella. Merkittävä asema Porin metsän kaikissa historiallisissa vaiheissa on nimenomaan ollut sen käyttäjillä ja heidän käytännöllään. Varsinkin Porin metsän muututtua virkistysalueeksi ihmiset ovat rakentaneet sitä omalla aktiivisella toiminnallaan sekä vahvistaneet alueen roolia ja merkitystä virkistysalueena.

5.5 Historia ei lopu, edessä tulevaisuus

Porin metsän maisemanhistoria ei lopu tähän hetkeen, sillä historiaa tehdään joka päivä. Porin kansallisen kaupunkipuiston perustamisen ja uuden hoito- ja käyttösuunnitelman myötä Porin metsälle on muotoutumassa uusi kertomus, joka rakentaa ja jättää sen maisemaan uuden kerrostuman. Uudet hoitotoimenpiteet ja mahdolliset käyttötavat muokkaavat alueen maisemaa, tahdoimme sitä tai emme. Suunnittelun haasteena on aiheuttaa näitä muutoksia mahdollisimman hallitusti.

Tutkimustehtäväkseni asetettiin alueen historian, maiseman kulttuuriperinnön sekä virkistyskäyttöjen tutkiminen. Toisin sanoen tavoitteena oli tutkia Porin metsän maiseman kulttuurisuutta. Näistä näkökulmista olen aluetta tarkastellut ja pyrkinyt myös mahdollisuuksieni mukaan peilaamaan tuloksiani samassa tutkimusprojektissa valmistuneiden luontoselvityksen ja Porin metsän hoito- ja käyttösuunnitelman kanssa. Näkökulmana ovat olleet alueen maiseman kulttuuriset roolit ja merkitykset ennen ja nykyään.

Tämä tutkimus osallistuu omalta osaltaan keskusteluun siitä, mitä me näemme ja toisaalta, mitä arvostamme Porin metsän maisemassa. Kaikki alueesta tuotettu uusi tieto osallistuu alueen uudenlaisten, kollektiivisten merkitysten rakentamiseen. Omassa tutkimuksessani olen nostanut esiin tiettyjä historian vaiheita ja murroksia, jotka aineistoni valossa näyttävät olevan muita merkittävämpiä. Tällä saattaa olla vaikutusta siihen, mitkä vaiheet näemme Porin metsän historiassa tärkeimpinä, mitä sen maisemassa arvostamme, mutta myös, mitkä seikat sen maisemassa on keskeisiä virkistyskäyttöjen näkökulmasta.

Uusin historiallinen kerros, jota parhaillaan Porin kansallisen kaupunkipuiston tavoitteista lähtien rakennamme, on suunnittelullisesta lähtökohdasta tarkasteltuna moniarvoisempi kuin mikään aikaisemmista. Porin metsän moniarvoisen hoito- ja käyttösuunnitelman tavoitteena on luonnonarvojen lisäksi huomioida alueen virkistyskäytöt sekä maiseman kulttuuriperintö. Toisin sanoen tästä edespäin olemme ainakin aikaisempaa tietoisempia Porin metsän historiasta, sen maisemaan limittyvistä, keskenään päällekkäin asetuvista kerrostumista. Tiedolla voidaan siis ajatella olevan myös seurauksia.

Voidaan myös olettaa, että tieto lisää vastuun määrää. On päätettävä, mitä alueen tulevaisuudelta

halutaan ja valittavat oikeat toimenpiteet. Kun tarvittava tieto on kerätty, on aika siirtyä keskustelemaan alueen arvoista. Millaista maisemaa haluamme Porin metsän olevan? Kaipaa ko maisema muutoksia vai pyrimmekö säilyttämään alueen sellaisenaan? Miten hyödynnämme eri näkökulmia suunnittelussa? Entä, onko muutos välttämätön? Jos on, niin on pohdittava, missä asioissa muutosta tarvitaan ja missä puolestaan nykyinen tilanne on paras vaihtoehto? Porin metsä - hankkeen tuottaman tutkimustiedon avulla pystymme paremmin kartoittamaan, mitä vaaroja nykytilanteen muokkaamiseen liittyy. Uusi tieto voi myös inspiroida uusiin käyttötarkoituksiin. Vaarana voi puolestaan olla se, että visioinnissa sorrutaan ylilyönteihin. Moniarvoisuudesta on kuitenkin se hyöty, että tiedostamme toimenpiteiden ja muutosten vaikutukset paremmin, kun voimme nähdä maiseman useampana toisiinsa limittyneenä näkökulmana.

Nykyisessä Porin metsässä on kyse entisestä kaupungin reuna- ja marginaalialueesta. Porin metsä institutionalisoitui vähitellen virkistysalueeksi vasta 1950-luvulta lähtien. Toisen maailmansodan jälkeisenä aikana sitä alettiin kehittää ensin kansanpuistona sittemmin laajana ulkoilu- ja virkistysalueena, jonka kylkeen Porin urheilukeskus laajenevien toimintojensa kanssa vähitellen kasvoi. Kun metsä vuonna 2002 liitettiin osaksi Porin kansallista kaupunkipuistoa, tunnustettiin alueen merkitys ensimmäistä kertaa nyt myös kansallisella tasolla Ympäristöministeriön vahvistamana.

Jo ennen 1950-luvun kansanpuistosuunnitelmia kaupunkilaiset käyttivät Porin metsän aluetta marjastukseen ja liikuntaan. Metsässä hiihdettiin ja laskettiin mäkeä, kesäisin lenkkeiltiin ja kuljetettiin karjaa laitumelle. Alkuaikojen urheilupaikat raivattiin ja rakennettiin talkoovoimin urheiluseurojen ja harrastajien aktiivisen toiminnan tuloksena. Entinen suomaasto ei ollut niitä helpoimpia paikkoja perustaa harjoituskenttiä urheilulajeille, jotka vaativat maastolta tasaisuutta ja kuivuutta. Urheilukenttien ja kuntopolkujen pohjustamiset ja päällystämiset vaativat valtavan työmäärän. Aktiivisuutta vaadittiin myös suunnitteluvaiheessa, kun seurat haalivat paikkoja toimintansa järjestämiseksi. Kirjurinluodon profiloituessa kävely- ja maisemapuistoksi muuttui Porin metsä vähitellen urheilutoimintojen keskittymäksi. Porin lentokentän rakentaminen ja siviililentotoiminnan jatkuminen sotien jälkeen on puolestaan ollut eräs syy, miksi Porin metsän eri toiminnot ovat sijoittuneet nykyisille paikoilleen; lentokenttä naapurissa on taannut urheilutoiminnan jatkuvuuden ja urheilupaikkoja on uskallettu rakentaa pienillä budjeteilla talkoovoimin sinne, missä ylimääräistä tilaa on ollut. Lentokentän läheisyys on siis ollut urheilutoimintojen säilymisen tae ja samalla se on estänyt alueen kaavoittamisen asumiseen.

Porin metsän historiassa on ollut vaihteita, jolloin alueen roolia ja funktioita on muutettu tietoisesti, kuten siirryttäessä metsän vuokralaidunnuksesta ja viljelyksestä metsätalouteen. Tarkastelemalla maankäyttöjen muutoksia näemme myös ne hetket, jolloin metsä on muuttunut ikään kuin suunnittelematta jonkun suuremman yhteiskunnallisen muutoksen tai murroksen myötä. Tästä esimerkkinä voidaan mainita teollistumisen aika 1850-luvulta eteenpäin ja toisen maailmansodan jälkeinen aika. Molemmat ovat jättäneet pysyvät jäljet Porin metsän maisemaan ja tietyllä tavalla sinetöineet sen tulevat käytöt. Porin metsää on hyödynnetty maanotossa, alueelta on kaivettu hiekkaa ja savea, joista syntyneet lammet ovat jääneet jäljelle muistuttamaan teollistumisen ajasta.

Porin kansallisen kaupunkipuiston perustamisen myötä alkoi Porin metsän maiseman uusin kertomus, jonka vaikutukset näkyvät vasta tulevina vuosina. Näin historia jatkuu edelleen.

Maiseman merkitysten tutkiminen on aktiivista uuden tiedon tuottamista, jossa alueelle tuotetaan enemmän tai vähemmän passiivisesti myös uusia merkityksiä. Uuden tiedon tuottaminen Porin metsästä, sen kokemusmaisemasta ja historiasta oli mielenkiintoinen prosessi jo pelkästään sen vuoksi, että tiedon lisääntyessä alue näyttäytyi tutkijalle uudessa valossa ja siitä tuli prosessissa myös henkilökohtainen ja tärkeä. Muutos kannusti jatkamaan tutkimusta eteenpäin ja nyt tutkimuksen valmistuttua toivonkin, että tuottamastani tiedosta voisi jossakin tulevaisuuden vaiheessa olla iloa myös muille Porin metsän käyttäjille.

Matkaani Porin metsän maisemaan ja sen historiaan voisi kuvata intensiiviseksi ja työlääksi projektiksi. Suhteellisen yhtenäinen visuaalinen ilme hämää jonkin verran, sillä Porin metsään liittyviä anekdootteja on loputon määrä. Silti voin hyvillä mielin todeta, että montaakaan kiveä ei tässä tutkimuksessa ole jäänyt kääntämättä. Koska lähtökohtani on kokoajan ollut suunnittelussa, olen laatinut muutamia toimenpide-ehdotuksia, joiden laatimisessa olen hyödyntänyt tutkimukseni keskeisiä tuloksia.

Kuva 24. Mäntyjä maauimalan vieressä.

LÄHTEET JA KIRJALLISUUS

Asiantuntijahaastattelut, suulliset tiedonannot ja keskustelut käyttäjien kanssa

Ahonen, Ismo 15.8.2005. Porin kaupunginpuutarhuri. Nauhoittamaton keskustelu. Muistiinpanot tekijän hallussa.

Hall, Anna 15.2.2006. Porin metsän käyttäjä, Nauhoittamaton keskustelu. Muistiinpanot tekijän hallussa.

Hiltunen, Pekka 4.8.2005. Komentaja-eversti, Satakunnan Lennosto. Nauhoittamaton puhelinhaastattelu. Muistiinpanot tekijän hallussa.

Javanainen, Veikko 31.8.2005. Porin veteraaniurheilijoiden kunniapuheenjohtajan haastattelu. Haastattelu, MD-nauhoite. Muistiinpanot tekijän hallussa.

Lanne Viveka 16.8.2005. Pinomäen kyläyhdistyksen pj. Haastattelu & maastokävely, MD-nauhoite. Valokuvat & muistiinpanot tekijän hallussa.

Lasikari, Pertti 31.8.2005. Porin metsän käyttäjä, haastattelu, MD-nauhoite. Muistiinpanot tekijän hallussa.

Miettinen, Eino 30.8.2005. Porin metsän käyttäjä, haastattelu, MD-nauhoite. Muistiinpanot tekijän hallussa.

Mikola, Eila 21.7.2005. Porin urheiluveteraanit -seuran puheenjohtaja. Nauhoittamaton puhelin keskustelu. Muistiinpanot tekijän hallussa.

Mäkelä, Olavi 2005–2006. Porin kaupunkisuunnittelu osaston päällikkö. Useita nauhoittamattomia keskusteluja vuosien 2005–2006 välisenä aikana. Muistiinpanot tekijän hallussa.

Mäkitalo, Seppo 1.9.2005. Porin lentokentän johtaja, Haastattelu, MD-nauhoite. Muistiinpanot tekijän hallussa.

Mäkivaara, Olavi 30.8.2005. Työnjohtaja, Porin kaupungin Vapaa-aikavirasto. Haastattelu, MD-nauhoite. Muistiinpanot tekijän hallussa.

Nummi, Tapio 21.7.2005. Lounais-Suomen metsäkeskuksen apulaisjohtaja. Puhelinhaastattelu. Muistiinpanot tekijän hallussa.

Nummelin, Liisa 16.8.2005. Rakennustutkija, Satakunnan Museo. Nauhoittamaton keskustelu. Muistiinpanot tekijän hallussa.

Ojanen, Kimmo 15.8.2005. Porin kaupungin Vapaa-aikaviraston johtaja, nauhoittamaton keskustelu. Muistiinpanot tekijän hallussa.

Sairanen, Oili 16.8.2005. Yksityinen perhepäivähoitaja, toimitilat Pinomäen koululla. Haastattelu, MD-nauhoite. Muistiinpanot tekijän hallussa.

Salminen, Heimo 2005–2006. Porin kaupunkisuunnitteluosaston yleiskaava-arkkitehti. Useita nauhoittamattomia keskusteluja vuosien 2005–2006 välisenä aikana. Muistiinpanot tekijän hallussa.

Snellström, Aarre 21.7.2005. Nauhoittamaton puhelinhaastattelu & 16.8.2005 Haastattelu & maastokävely Porin metsässä, MD -nauhoite. Eläkeläinen, veteraaniurheilija sekä Porin metsän käyttäjä. Molemmista haastatteluista muistiinpanot tekijän hallussa.

Suomala, Sirkka 1.9.2005. Katinkurun ampumaradan kahvilan pitäjä, keskustelu Katinkurussa. Muistiinpanot tekijän hallussa.

Suominen, Raimo 1.9.2005. Satakunnan ampujat ry pj., haastattelu, MD-nauhoite. Muistiinpanot tekijän hallussa.

Toivanen, Martti 20.2.2006. Rastikarhut ry kilpailu- ja karttajaosto, nauhoittamaton puhelinhaastattelu. Muistiinpanot tekijän hallussa.

Porin metsä -hankkeessa tuotetut julkaisut ja aineisto

Käyttäjäkysely Porin metsän maiseman tilasta, käytöistä ja historiasta. Porin kaupungin kaavoitusosasto, 2005. Essi Lindberg. (julkaisematon)

Cygnaeuksen koulun 6 C-luokan oppilaiden vapaamuotoiset kirjoitelmat Porin metsästä. Porin kaupungin kaavoitusosasto, 2005. Essi Lindberg, (julkaisematon)

Mikkola, Nella: *Porin metsän monitavoitteinen hoito- ja käyttösuunnitelma.* Porin kaupungin kaavoitusosasto, 2005. Julkaisu löytyy myös sähköisenä versioina Porin kaupungin WWW-sivuilta <<http://www.pori.fi/kaavoitus/metsa/>>.

Mäntysaari, Mika: *Porin metsän luontoselvitys,* Porin kaupungin kaavoitusosasto, 2005. Julkaisu löytyy myös sähköisenä versioina Porin kaupungin WWW-sivuilta <<http://www.pori.fi/kaavoitus/metsa/>>.

Kartat ja suunnitelmat

Hans Hansonin v. 1776 tekemä jäljennös vuoden 1663 maanjakokartasta. Satakunnan Museon kokoelmat. (SM)

Kartta Porin kaupungin tiluksista vuodelta 1897. SM.

Pitäjäkartta Porin metsän alueelta 1800-luvun lopulta. SM.

Lindegren, Yrjö: Alkuperäinen suunnitelma Porin urheilukeskuksesta vuodelta 1950. Suomen Rakennustaiteen Museon kokoelmat.

Lindegren, Yrjö: *Isomäen asemakaava vuodelta 1956.* Porin kaupunki, Lupakuvat. Talonsuunnitteluosaston arkisto. (TA)

Lupakuvat metsänvartijan asunnon talousrakennukselle, 1938. Porin kaupunki, Lupakuvat. TA.

Piirretty kartta Porin lentokentän alueelta vuodelta 1952. Ilmailuvoimien arkisto.

Porin metsän ulkoilupalvelukartta, Porin kaupunki, Vapaa-aikavirasto. Topmap oy.

Pitäjäkartta (polyedriprojektiio) 1940-luvulta. Kartoitettu 1926. Kansallisarkiston kokoelmat. (KA)

Ulvilan pitäjänkartta vuodelta 1809. KA.

Senaatin kartasto, 1907. KA

Painamattomat kirjalliset lähteet tai muu arkistoaineisto

Karjala, Voitto: *Porin jousiampujat ry 25-vuotishistoriikki*. 16.1.1983. (julkaisematon)

Lanne, Milla: *Kansalliset kaupunkipuistot Suomessa – Esimerkkinä Porin kansallinen kaupunkipuisto*. Aluetutkimuksen soveltava tutkimus, seminaarityö, Helsingin yliopisto, Maantieteen laitos 2003.

Lanne, Viveka: *Maa-Porin viher- ja virkistysalueet 2005*. Porin kaupungin kaavoitusosasto, 2005.

Nummelin, Liisa: *Maatalous Porin kaupungissa*. Litteroidut haastattelut, Satakunnan Museon kokoelmat. (SM)

Miettinen, Eino: *Porin metsän ja urheilukeskuksen Tutkimus ja suunnittelualue*. Kopioitu 30.8.2005. Eino Miettisen yksityiskokoelma.

Porin tiilitehtaita (hajatietoja). SM.

Porin golferho 50 vuotta -juhlajulkaisu, 1989.

Taponen, Olavi: *Sanomat -84, Satakunnan ampujat ry*.

Taponen, Olavi: *Satakunnan ampujien 50-vuotishistoriikki, Satakunnan ampujat ry 1932–1982, 1982*. (julkaisematon)

Internetlähteet

Porin Ratsastajat ry:n WWW-sivusto <<http://www.porinratsastajat.fi>> 6.6.2006; 13.9.2006.

Porin Vihreä Teatteri ry:n WWW-sivusto <<http://www.vihreateatteri.net/>> 29.5.2006.

Pinomäen kyläyhdistyksen WWW-sivusto <www.pori.fi/pinomaki/> 18.7.2006.

Satakunnan ampujat ry:n (SA) WWW-sivusto <<http://satakunnanampujat.sporttisaitti.com/>> 12.11.2006.

Porin jousiampujat ry:n (PJA) WWW-sivusto <<http://www.porinjousiampujat.fi/>> 17.7.2006.

Porin Golfkerho ry:n WWW-sivusto <<http://www.kalifornia.com/>> 12.11.2006.

Porin Rastikarhut ry:n WWW-sivusto <www.rastikarhut.fi/> 6.6.2006.

Porin urheiluveteraanien WWW-sivusto <www.porinurheiluveteraanit.fi/> 8.6.2006.

Porin kaupungin Vapaa-aikaviraston WWW-sivusto <<http://www.pori.fi/>> 2.6.2006; 12.6.2005.

Satakunnan Suunnistus ry:n WWW-sivusto <www.satakunnansuunnistus.fi/> 7.6.2006.

Muinaismuistolaki; Finlexin WWW-sivusto <<http://www.finlex.fi>> 18.7.2006.

Museoviraston WWW-sivustot <www.nba.fi> 18.7.2006.

Suomen Ilmailuopiston WWW-sivusto <<http://www.suomenilmailuopisto.fi>> 2.10.2006.

Sanomalehdet ja muut julkaisut

Kaivola, Oiva 13.5.1966: *Porin urheilukeskussuunnitelma toteutettu lähes kokonaisuudessaan* (kaupunginjohtajan puhe). Uusi Aika. (UA)

Laine 14.7.2002. Satakunnan Kansa. (SK)

Lasikari, Pentti 27.2.1988. *Muistelua Porin metsästä*. SK.

Varjonen, Jukka-Pekka 27.1.2002: *Porin korkein kohta ei päättä huimaa*. SK.

Ojanen, Marjatta 27.2.1988: *Porin Isossamäessä hyöty- ja huviliikuntaa*. SK.

Paalosalo 19.12.1996. SK.

Kaavat ja suunnitelmat

Porin kaupunkisuunnittelusarja C42 1994: *Promenadi-Pori kaupunkikeskustaprojekti 2000*. Pori.

Porin kaupunkisuunnittelusarja C40/1993 1994: *Maa-Porin osayleiskaava 1993*. Pori.

Porin kaupunkisuunnittelusarja C9 1974: *Porin kaupungin vapaa-aikasuunnitelma*. Pori.

Porin kaupunki, kaavoitusosasto 2004: *Porin kansallisen kaupunkipuiston hoito- ja käyttösuunnitelma, Vyöhykejako, alustava luonnos Porin metsän alueesta*. Mattila, Olli 19.10.2004, luonnos.

Reipas, Risto 1996: *Urheilukeskuksen ja Porin metsän yleissuunnitelma 1996*. (Muutettu 24.6.1998.) Porin kaupunki, kaavoitusosasto.

Virtanen, Katja 2003: *Isomäen urheilukeskuksen suunnitelma 2003*. Porin kaupunki, kaavoitusosasto.

Selvitykset, inventoinnit ja kyselytutkimukset

Kämäräinen, Kauko 1970: *Kaupunkilaisten vapaa-ajan käyttö*. Kyselytutkimus Porissa Julkaistu sarjassa Kaupunkiliiton käsikirjoja ja tutkimuksia: C 6. Porin kaupungin julkaisut: Tutkimuksia - sarja.

Porin kaupungin vapaa-aikavirasto 2001: *Urheilukeskuksen käyttäjien asiakaskysely*. (julkaisematon)

Raunio, Mika 1998: *Kansallisen kaupunkipuiston vaikutuksia Hämeenlinnassa – kaupunkilaisten odotuksia ja kaupungin mahdollisuuksia*. Ympäristöosaston julkaisuja 5 Hämeenlinnan kaupungin

suunnittelu- ja kehittämistoimisto, Hämeenlinnan seudun kansanterveystyön kuntayhtymän ympäristöosasto ja Hämeen liitto.

Satakuntaliitto 1993: *Satakunnan liikuntapaikkaselvitys – Maakunnallisesti merkittävät liikunta- ja ulkoilualueet*. Sarja A:202. Tutkimus- ja suunnittelujulkaisut.

Sievänen, Tuija (Toim.) 1998: *Luonnon virkistyskäytön valtakunnallinen inventointi. LVVI-tutkimus, 1997-2000, Esitutkimus-raportti*. Metsäntutkimuslaitoksen tiedonantoja 702, Helsingin tutkimuskeskus.

Sievänen, Tuija (Toim.) 2001: *Luonnon virkistyskäyttö 2000. Luonnon virkistyskäytön valtakunnallinen inventointi LVVI-tutkimus, 1997-2000, loppuraportti*. Metsäntutkimuslaitoksen tiedonantoja 802, Vantaan tutkimuskeskus.

Välimaa, Jaakko & Saloranta, Päivi & Ojanen, Kaija (et al.) 2002: *Hämeenlinnan kansallinen kaupunkipuisto. Hoito ja käyttösuunnitelma*. Hämeenlinnan kaupunki.

Porin kaupungin historiaa koskeva kirjallisuus

Aukia, Markku & Virtanen, Timo J. 1993: *Porilaisten kaupunki: asumista ja tapakulttuuria noin 1880–1980*. Satakunnan Museon julkaisuja.

Eskola, Markku & Koivisto, A. Arvi 2005: *Vuosirenkaita*. Satakunnan Metsänhoitajat ry 60-vuotishistoriikki 1945–2005. Pori.

Flander, Jukka-Pekka 2004: *Saatesanat*. Teoksessa: Häyrynen et al. (Toim.), Suistolaisten puisto, Porin kaupunkisuunnittelusarja C 55/2004, Porin kaupunki, Porin kaupunginkanslian kaavoitusosasto 2004.

Grönwall, Reinh. 1916: *Porin kirkot ja hautausmaat*. Satakunta IV. Helsinki 1916.

Hyvönen Jaakko 1995: *Kohtalokkaat lennot 1945–1988*. Forssa.

Häyrynen, Maunu 2004: *Esipuhe: Suistolaisten puisto – Porin kansallisen kaupunkipuiston historia ja maisema*. Teoksessa: Häyrynen et al. (Toim.), Suistolaisten puisto, Porin kaupunkisuunnittelusarja C 55/2004, Porin kaupunki, Porin kaupunginkanslian kaavoitusosasto.

Kohvakka, Pertti 2002: *Porin kaupunkipuutarhasta puistotoimeksi 1700–2000*. Porin kaupunki, Pori.

Koivuniemi, Jussi 2004: *Joen rytmissä – Porin kaupungin historia 1940–2000*. Porin kaupunki, Hämeenlinna.

Leppänen, Jaakko & Suominen, Antti 1992: *Muistojen Pori. Kuvia kaupungin eilisestä*. Pori.

Lindberg, Essi 2004: *Uinuva paratiisi kaupungin laidalla*. Teoksessa: Häyrynen et al. (Toim.), Suistolaisten puisto, Porin kaupunkisuunnittelusarja C 55/2004, Porin kaupunki, Porin kaupunginkanslian kaavoitusosasto.

Nummelin, Liisa 1988: *Maatalous kaupungissa – Maanviljelys ja karjanhoito Porin kaupungissa 1880-luvulta 1940-luvun lopulle*. Suomalaisen ja vertailevan kansatieteen Pro gradu-tutkielma. Turun yliopisto. Satakunnan Museon kokoelmat.

Pakarinen, Juha & Rajalainen, Jari 1998: *Satakunnan lennoston historia 1918–1998*. Vammalan kirjapaino oy, Vammala.

Ruoho, Harri 1993: *Porin lentokentän historia*. Turun yliopisto, Suomen historian laitos, Pro gradu -tutkielma.

Saarinen, Juhani 1972: *Porin historia III, 1809–1939*. Porin kaupunki. Kokemäki 1972.

Sinerjoki, Eeva 2004: *Rautatiet ja Porin kaupunkimaiseman muutos*. Teoksessa: Häyrynen et al. (Toim.), Suistolaisten puisto, Porin kaupunkisuunnittelusarja C 55/2004, Porin kaupunki, Porin kaupunginkanslian kaavoitusosasto.

Kaupunkipuistojen ja puutarhojen historiaa koskeva kirjallisuus

Flander, Jukka-Pekka 2001 a): Ensimmäiset kansalliset kaupunkipuistot. Teoksessa: *Vihervuoden vinkit uudelle vuosituhannelle – Vihervuosi 2000 -hankkeen loppuraportti*, 49–51. Toimittanut Tajakka, H. Viherympäristöliiton julkaisu 18. Gummerus Kirjapaino oy, Jyväskylä.

Flander, Jukka-Pekka 2001 b): Kansallinen kaupunkipuisto. Teoksessa Lounatvuori & Putkonen (toim.) *Rakennusperintömme – Kulttuuriympäristön lukukirja*, 204–206. Karisto oy, Hämeenlinna.

Halme, Anna-Maija (Toim.) 2005: *Puistot ja puutarhat – suomalainen puutarhaperinne*. Suomen kotiseutuliiton julkaisuja A:11.

Holm, Lennart & Schantz, Peter et al. (Toim.) 2002: *Nationalstandsparken – Ett experiment i hållbar utveckling – Studier av värdefrågor, lagtillämpning och utvecklingslinjer*. Stockholm.

Häyrynen, Maunu 2001: Vihreät vuosirenkkaat. Helsingin kaupunkipuistojen kehitys. Teoksessa: *Näkökulmia Helsingin ympäristöhistoriaan. Kaupungin ja ympäristön muutos 1800- ja 1900-luvuilla*. Toimittanut Simo Laakkonen, Sari Laurila, Pekka Kansanen & Harry Schulmaa. Edita Oyj, Helsinki.

Häyrynen, Maunu 1994: *Maisemapuistosta reformipuistoon. Helsingin kaupunkipuistot ja puistopolitiikka 1880-luvulta 1930-luvulle*. Entisaikain Helsinki XIV. Helsinki-seura, Helsinki.

Kopomaa, Timo 1995: *Kaupunkipuiston käytöt*. Helsingin kaupungin tietokeskuksen tutkimuksia 1995: 5. Helsinki.

Teoriaa ja tutkimusmenetelmiä koskeva kirjallisuus

Isohanni, Tuula 2006: *Arabia Arabia. Taiteellinen toiminta osana asuinympäristön suunnittelua, tapaus Arabianranta, Helsinki*. Gummeruksen Kirjapaino oy, Jyväskylä.

Kopomaa, Timo 1997: *Tori – marginaali – haastava kaupunki. Tilatapauksia julkisten ulkotilojen käytöstä ja reunimmaisista käytännöistä*. SKS, Helsinki.

Nora, Pierre: *Realms of Memory: Rethinking the French Past*, 3 vols. New York, 1996–1998.

Rajaniemi, Vesa 2005: *Liikuntapaikkarakentaminen ja maankäytön suunnittelu. Tutkimus eri väestöryhmät tasapuolisesti huomioon ottavasta liikuntapaikkasuunnittelusta ja sen kytkemisestä maankäyttö- ja rakennuslain mukaiseen kaavoitukseen*. Jyväskylän yliopisto.

Rantatupa, Heikki (Toim.) 2000: *Kartta historian lähteenä*. Kampus kustannus. Jyväskylän yliopiston ylioppilaskunnan julkaisusarja 55.

Shields, Robert 1991: *Places on the margin. Alternative geographies of modernity*. London & New York.

Sepänmaa, Yrjö & Heikkilä-Palo, Liisa & Kaukio, Virpi 2003: *Metsään mieleni*. Maahenki Oy. Helsinki.

Setälä, Päivi (Toim.) 2006: *Leikkipaikka – Playground*, Pori.

Soini, Katriina 2004: *Between Insideness and Outsideness – Studying Locals' Perceptions of Landscape*. Teoksessa: Palang, H., Sooväli, H., Antrop, M. & Setten, G. (Toim.) *European Rural Landscapes: Persistence and Change in a Globalising Environment*. Dordrecht, Kluwer.

Vuorisalo, T 1999: *Luonnon arvottaminen kaupunkisuunnittelussa*. Yhdyskuntasuunnittelu 1-2, vol. 37, 28–41. Yhdyskuntasuunnittelun seura.

KYSELY PORIN METSÄN KÄYTTÖTAVOISTA, MAISEMAN TILASTA, ARVOISTA JA HISTORIASTA

Porin kaupungin kaavoitusosastolla on vireillä *"Metsäluonnon monimuotoisuuden, maisemanhoidon ja virkistyskäytön yhteensovittaminen Porin kansalliseen kaupunkipuistoon kuuluvassa Porin metsässä"* -tutkimus- ja kehittämishanke. **Tämä kysely palvelee hankkeeseen liittyvää Porin metsän maisema- ja kulttuuriarvoselvitystä.**

Kohderyhmänä ovat Porin metsän ja Urheilukeskuksen käyttäjät sekä alueella työskentelevät.

Selvityksen kohteena on koko yli 300 ha:n laajuinen ulkoilu- ja virkistysalue sekä sitä reunustavat lähialueet toimintoiheen. **Pääasiallinen selvitys- ja kehittämiskohde on Porin metsä ja sen sisäiset toiminnot.**

Henkilötietojen luovuttaminen on vapaaehtoista. Kyselyyn vastanneiden henkilötiedot pidetään salassa eikä niitä luovuteta ulkopuolisille. **Vastaa mahdollisimman moneen kysymykseen ja muista palauttaa kyselylomake etukäteen maksetussa kirjekuoressa viimeistään sivun alareunassa ilmoitettuun päivään 15.9. mennessä.**

Suurkiitos osallistumisesta!

Vastaajan yhteystiedot: (vain projektin käyttöön!)

Nimi:

Puh:

Vastaukset pyydetään toimittamaan **15.9. mennessä** Porin kaavoitusosastoon:
Essi Lindberg, Porin metsä -hanke, Porin kaupunki, kaavoitusosasto, Valtakatu 4, 28100 PORI.

Lisätietoja Essi Lindbergiltä, puh. (02) 621 1602 tai 040 5665 175,
essi.lindberg@pori.fi

I) KYSYMYKSIÄ ISOMÄEN URHEILUKESKUKSEN JA PORIN METSÄN
ULKOILUALUEEN KÄYTTÄJILLE

A) ALUEIDEN KÄYTTÖ

1. a) Mikä seuraavista määritelmistä kuvaa parhaiten itseäsi Isomäen urheilukeskuksen alueen käyttäjänä? Ympyröi sopivat vaihtoehdot.

- a) virkistyskäyttäjä / aktiiviurheilija
- b) alueella työskentelevä
- c) yleisö / kauttakulkija
- d) .....

b) Mikä seuraavista määritelmistä kuvaa parhaiten itseäsi Porin metsän ulkoilualueen käyttäjänä? Ympyröi sopivat vaihtoehdot.

- a) virkistyskäyttäjä / aktiiviurheilija
- b) alueella työskentelevä
- c) yleisö / kauttakulkija
- d) .....

2. Kerro käyttötavoistasi tarkemmin: (Esim. työmatkapyöräily; lajit, joita harrastaa; hallityöntekijä...)

3. Miten liikut Porin metsässä?

4. Mitä merkittäviä / nimettyjä reittejä käytät? Miksi? (Katso liitteenä oleva KARTTA 1. (sivu 9) Porin metsän ulkoilupalveluista.)

5. Kuljetko aina samaa reittiä vai haetko vaihtelua eri polkuja käyttämällä?

6. Miten vuorokaudenajat vaikuttavat alueella liikkumiseesi?

7. Millainen merkitys valaistuksella on alueella liikkumiseesi? (Ympyröi sopivin vaihtoehto)

- a) erittäin tärkeä
- b) tärkeä
- c) suhteellisen tärkeä
- d) ei ole merkitystä

8. Miten vuodenajat vaikuttavat alueella liikkumiseesi?

9. Kuinka kauan olet ollut Porin metsän ja Isomäen Urheilukeskuksen alueen käyttäjä? Ympyröi sopivin vaihtoehto.

- a) 0-5 vuotta
- b) 5-10 vuotta
- c) 10-30 vuotta
- d) 30-50 vuotta
- e) yli 50 vuotta

10. Käytän Urheilukeskuksen aluetta:

- a) useita kertoja viikossa
- b) noin kerran viikossa
- c) muutaman kerran kuukaudessa
- d) satunnaisesti
- e) .....

11. Käytän Porin metsän aluetta:

- a) useita kertoja viikossa
- b) noin kerran viikossa
- c) muutaman kerran kuukaudessa
- d) satunnaisesti
- e) .....

12. Alueiden käyttö eri vuodenaikoina. a) Nimeä alueet, joita käytät. b) Merkitse alueet numeroituna kartalle [KARTTA 1.] (sivu 9)

a) Nimeä alla olevaan taulukkoon korkeintaan viisi eri paikkaa / reittiä / aluetta tärkeysjärjestyksessä alkaen siitä, jota käytät eniten koko vuoden aikana. Rastita jokaisen kohdalla pääasialliset käyttövuodenajat.

	talvi kevät kesä syksy			
1				
2				
3				
4				
5				

b) Merkitse pääasiallisesti käyttämäsi paikat / reitit / alueet järjestysnumeroilla varustettuina(!) kyselyn takasivulla olevalle kartalle [KARTTA 1.] (sivu 9).

13. Mikä merkitys Porin metsän ulkoilualueella itsellesi on?

- a) erittäin tärkeä
- b) tärkeä
- c) suhteellisen tärkeä
- d) ei merkitystä

B) VIIHTYISYYS JA TURVALLISUUS

14. Kerro mielipaikkasi tai mielireittisi Porin metsän alueella: Merkitse se lisäksi liitteenä olevalle kartalle [KARTTA 1.] piirtämällä sen kohdalle ympyrä Q.

15. Kerro miksi se on mielipaikkasi tai mielireittisi? Kuvaile tunnelmaa siellä:

16. Koetko Porin metsän alueen yleisesti turvalliseksi?

17. a) Mitkä paikat / reitit tuntuvat erityisen turvallisilta? Missä kuljet mielelläsi?

b) Mikä tekee näistä paikoista / reiteistä turvallisen tuntuisia?

18. a) Onko alueella paikkoja / reittejä, jotka koet pelottaviksi tai vähemmän turvallisiksi?

b) Jos vastasit edelliseen kyllä: Mikä tekee paikoista / reiteistä pelottavia / turvattoman tuntuisia?

19. Mikä on metsän osuus alueen virkistäjänä?

- a) erittäin tärkeä
- b) tärkeä
- c) suhteellisen tärkeä
- d) ei ole merkitystä

20. Ulkoilualueen funktiot ja merkitykset: Onko Porin metsä

- a) sosiaalinen tapaamispaikka?
- b) rauhallinen hiljentymispaikka?
- c) liikunnallinen toimintaympäristö?
- d) marja- sienestyspaikka?
- e) kauniita maisemia?
- f) kauttakulkureitti?
- g) tärkeä luontoarvo?
- h) jokin muu, mikä .....

C) MAISEMAN HOITO

21. a) Missä Porin metsässä on miellyttäviä maisemia, hienoja paikkoja tai reittejä, joista avautuu kauniita näkymiä? Merkitse paikat liitteenä olevalle kartalle /**KARTTA 2.**/ piirtämällä niiden kohdalle ympyrä **O**. (Enintään kolme ympyrää). Nimeä paikat tai kuvaile niiden sijaintia.

b) Mitkä asiat tekevät paikoista miellyttävän?

22. a) Osoita Porin metsästä tai sen lähialueilta epämiellyttäviä paikkoja / reittejä, joissa omasta mielestäsi olisi parantamisen varaa. Merkitse paikat liitteenä olevalle kartalle /**KARTTA 2.**/ piirtämällä niiden kohdalle rasti **X**. (Enintään kolme rastia). Nimeä paikat tai kuvaile niiden sijaintia.

b) Miten toivoisit rasteilla merkitsemiäsi paikkoja parannettavan?

23. Onko Porin metsässä tunnelmaltaan erilaisia osia? Kuvaile paikkojen sijaintia. **Rajaa ja väritä alueet kartalle ja numeroi ne /KARTTA 3./**. Paikkojen tunnistamista varten kirjaa karttaan numeroidut paikat vielä tämän kysymyksen alle. Paikkoja voivat olla esim. risteykset, lammet, mäet, polun kohdat, näkymät, äänimaisemat, hajumaisemat, ...etc.

24. Miten Porin metsän aluetta, Urheilukeskus mukaan luettuna, voisi

tulevaisuudessa kehittää sekä sen maiseman että alueen toimintojen osalta? Parannusehdotuksia Porin metsän ja Urheilukeskuksen alueelle: (Esim. alueen hoidon taso ja reittien kunto, turvallisuus, siisteys, opasteiden selkeys, maisema, näkymät poluilta, toimintojen monipuolisuus, palvelut, alueen kartat, valaistus, muut käyttäjät...etc.)

25. Mihin suuntaan metsää ei saa muuttaa? Minkälaisiin toimenpiteisiin ei saa mennä?

D) ISOMÄEN JA PORIN METSÄN ALUEEN SUHDE KAUPUNKIRAKENTEeseen

26. Yhdistyykö Porin metsä luontevasti Porin keskustan viherrakenteeseen? Vai miellätkö alueen paremminkin keskustarakenteesta irralliseksi virkistysalueeksi?

27. Millainen on alueen toimintojen saavutettavuus?

28. Onko alueen sisällä helppo liikkua? Ovatko kulkureitit ja etäisyydet kohdallaan?

29. Millä kulkuvälineillä kuljet alueelle? Miksi?

30. Ehdotuksia alueelle johtavien kulkuväylien viihtyisyyden ja

toimivuuden parantamiseksi:

**II KOKEMUKSIA JA MUISTIKUVIA PORIN METSÄN MENNEISYYDESTÄ
(Vastaa mahdollisimman moneen seuraavista kysymyksistä.)**

31. Miten Isomäki ja Porin metsä alueena on muuttunut virkistyskäyttöjen osalta?

32. Mitä asioita tiedät Porin metsästä? Kerro Porin metsän vaiheisiin liittyviä tapahtumia, juttuja tai kertomuksia?

33. Mitä tapahtumia alueella on aikaisemmin järjestetty? Mitä toimintoja alueella on ollut aikaisemmin?

34. Miten Isomäki ja Porin metsä ovat mielestäsi muuttuneet aikojen kuluessa? Millaisia muutoksia maisemassa on tapahtunut? Milloin muutokset ovat tapahtuneet? Mitkä asiat ovat vaikuttaneet muutokseen?

**35. Onko Porin metsässä paikkoja, jotka liittyvät sen menneisyyteen?
Missä paikat sijaitsevat?**

III) VASTAAJAN TAUSTATIEDOT

36. Syntymävuosi:

37. Sukupuoli:

38. Ammatti:

39. Kotikunta:

40. Jos kotikunta on Pori:

- a) Missä kaupunginosassa asuu?
- b) Kuinka kauan on asunut Porissa?

41. Asumismuoto tällä hetkellä. Ympyröi oikea vaihtoehto.

- a) kerrostalo
- b) rivitalo
- c) pari- tai omakotitalo

42. Kuinka monta henkilöä asuu samassa taloudessa?

43. Onko viher- ja virkistysalueiden läheisyydellä ollut merkitystä asuinpaikan valintaan?

44. Lapsuuden (alle 16v.) asuinympäristöäni kuvaa parhaiten: Ympyröi oikea vaihtoehto.

- a) maaseudun kirkonkylä tai taajama
- b) maaseudun haja-asutusalue
- c) kaupungin keskusta
- d) esikaupunkialue

Kiitos vastauksistasi!

